

ÜLIÕPILASLEHT

1936

11 TALVEKUUL

SISUKAM PÄEVALEHT

Postimees

(ASUTATUD 1857. A.)

Tellige, lugege ja
levitage!

*Oma
trükikoda
köitekoda
tsinkograafia*

EIKU

POSTIMEES

TARTUS, ÜLIKOOLI 21-23, TELEF. 80 ja 14-65

„Regina“

ILUHÖIJA VAHENDID

- LÖHNAÕLID
- KÖLNIVESI
- KREEMID
- PUUDER

on tuntud oma kõrge kvaliteedi kaudu!

A.S.

Prov. **J. LILL** Tartu

„Üliõpilasleht“

Toimetus ja tallitus

Üliõpilasmajas III korral on avatud
teisipäeval ja laupäeval kella 15—16

Aadr.: Üliõpilasmajas, Tartu; tel. 2-91

Aasta tellim. — kr. 3. — ja 1/2 a. — kr. 1.50
Välismaale: aastas kr. 5. — ja 1/2 a. — kr. 2.50

Saadaval 1914, 1915, 1916, 1920—35 aastakäigud ja üksiknumbrid.

Varemaid aastakäike müüakse kuni
30% hinnaalandusega

ÜLI P I L A S L E H T

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

XX AASTAKÄIK

Rootsi-Balti akadeemilisest koostööst

Mõningaid vaatepunkte ja sihtjooni

Ake Adlers, kand. fil. & jur.

Meie päevil kõneldakse palju sellest, et vähemad riigid peaksid koos töötama ning võimalust mööda ühiselt välja astuma, kui tahetakse säilitada omapära ning mõju nii kultuurilises, ökonoomilises kui ka poliitilises maailmas. Sama maksab ka põhjamaade ning Balti riikide kohta. Kui koostöö Rootsi ja teiste põhjamaa riikide vahel võrsub igivanadest juurtest, siis Rootsi-Balti ühistööst võib öelda, et ta on veel päris lapsekingis.

Ometi on too ala väärt, et talle rohkem tähelepanu omistada. Rootsil on olnud juba paganluse ajast peale väga elavad sidemed Baltimaa-dega. Mälestused tollest ajast aitavad just kergendada lähemat koostööd. Sidemed Rootsi ja Balti vabariikide vahel pole nii siis mingi uudis, vaid pärit kindlalt ajalooliselt aluselt.

See on eriti kultuurne ala, kus tuleks organiseerida suuremat ühistööd. Siin oleks üliõpilastel väga tähtis osa etendada. Just need huvid, mis äratatakse üliõpilasaastail, või need sidemed, mis sõlmitakse siis, on mõjuvõimsaimad ning püsivaimad.

Nüüd tekib küsimus: kuidas tuleks koostööd ühelt poolt Rootsi, teiselt poolt Eesti, Läti ning Leedu vahel organiseerida, et sooritada igati rahuldavaid tagajärgi?

Loomulikult on hädavajalik, et selle koostöö eestvõitlejad võimaluse leiaksid kinni haarata kindlaist akadeemilistest organisatsioonidest vastavates eri maades. Kuid siinjuures ei tuleks

silmas pidada mitte üksi tsentraal-üliõpilasorganisatsioone, vaid ka spetsiaalühinguid, seltse, mis mahutaksid endasse põhja-balti huviosalisi üliõpilasi, kelle ülesandeks oleks süvendada intiimsemat vahekorda teispool Baltimerd asuvate sõpradega. Niisuguseid seltse leidub praegu Stokholmis, Riias ja Kaunases. Stokholmis on olemas Põhjamaa üliõpilasseltsil vastav sektsioon, mis hoolitseb põhja-balti koostöö elustamise eest.

Riias on ühel üliõpilasorganisatsioonil lätirootsi sektsioon ja Kaunases Baltija seltsil samuti vastav organ. Mõlemad töötavad põhja-balti üliõpilaste koostöö edendamise eesmärgiga.

On endastmõistetav, et nende sektsioonide ülesanne omab kaks poolt. Esiteks on see ju selleks, et omal maal äratada ning süvendada huvi teiste riikide vastu, teiseks, et neis hiljem levitada teadmisi oma maast ning võita endale sõpru.

Ma kõnelen siin Stokholmi sektsiooni juhatajana ja annan ülevaate sellest, kuidas me oleme mõelnud oma tegevust organiseerida.

See on peamiselt praktiline eesmärk, millele tahame viidata. Siia kuulub kordkorralt laiemate ringide tutvustamine Balti oludega. Seejuures on vajalik algusest peale juba töötada — alata paljude elementaarsete asjaoludega, nagu: Balti riikide rajamine, nende geograafilised ning poliitilised tingimused ja nende koht üldkultuurilises arengus. Ettekannetega, vestlustega, vaidlustega ja osalt ka filmi kaasabil on mõel-

dud pikkamööda anda meie seltsiliikmeile kõigiti mitmekülgne Baltikumi tundmine.

Väga tähtis on, et liikmed leiaksid võimaluse tutvuse tegemiseks rootsi ning balti esindajatega — ühistöö mõttekandjatega. Seepärast on vägagi soovitatav, et meie kokkutulekuil mitte üksi rootsi akadeemikud ei esineks ettekanne-tega, vaid ka eesti, leedu ning läti omad.

Tolle esmajärgulise töö kõrval koosolekuil ja üliõpilasõhtuile tuleks organiseerida ka teine — vähem tähtis, mis vastukaaluks tolele vaikselt toob võib-olla hoopis väärtuslikumaid tagajärgi.

Ma viitan siin õpperingidele, kus arutatakse eriprobleeme, ja kursustele vähema arvu osavõtjatega, kes seda üksikasjalisemalt süveneksid käesolevasse küsimustesse, võttes ise aktiivselt tööst osa. Sel viisil on mõeldud moodustada tuum — tõesti aktiivseist liikmeist ning kindlustada seega tuleviku tegevust.

On väga tähtis pidada kontakti rootsi ja balti üliõpilasajakirjandusega ning varustada seda materjaliga, mis lähedalt puudutab üliõpilasi mõlemal pool Baltimerd. Selle tähendus on vist igale selge: üliõpilasajakirjanduse kaasabil toimub propaganda ning äratatakse huvi lähemaks koostegevuseks Balti riikide vahel, mida akadeemiline ühistöö aina edendab.

Ei tohi ka unustada, et balti üliõpilased ikka sagedamini külastavad Rootsit ja et mõned juba õpivad meie akadeemilistes õppeasutistes. Siin on võimalus nende kokkuviiamiseks rootsi üliõpilastega, juhtida neid meie üliõpilasellu ja anda neile ülevaade rootsi kultuurist ning olukordadest, et seeläbi isiklikult kõvendada ühtekuuluvuse-tunnet Rootsi ja Baltikumi vahel.

Tulen nüüd võib-olla kõige olulisema vahendi juurde, mis aitaks lähendada põhjamaade üliõpilasi Balti omadele. Mõtlen siin vastastikke ekskursioone ning matku neis erimaades. Siinjuures tuleb täita meil suur praktiline ülesanne ja nimelt, et kõigi käepärast olevate abinõudega suurendada reisirõõmu, kergendada korraldatavaid sõite, levitada teateid erelistest soodustustest, mida üliõpilastel võimalus kasutada nii Rootsis kui ka Baltikumis, koostada sõiduplaane ja muretseda ekskursioonijuhte, ühe sõnaga: teha meie parim selleks, et esiteks niisugused

üliõpilasekskursioonid ellu kutsuda ja et nad oleksid paljutöotavad ning võimalikult huviküllased. Näitena sellest, missugust tähelepanu omistab sektsioon põhja-Balti koostööle Stokholmis just mainitud punktis, olgu nimetatud, et on asutatud eriline „Rootsi-Balti akadeemiline reisiinformatsiooni büroo“, mille ainulaadseks ülesandeks on muretseda rootsi ja balti üliõpilastele soodustusi igasugustel reisijuhtudel.

Üliõpilaskülaskäike võib korraldada mitmel eriviisil. Need võivad sündida lihtsalt „sissetungimise“ näol ühelt maalt teise. Just need reisirageli äratavad suuremat tähelepanu ning põhjustavad suurejoonelisi pidulikke momente. Teine asi on, kas nendega saavutatakse ka parimaid tagajärgi. Keegi ei saa eitada nende tähtsust huvi äratamisel ja säilitamisel teise rahvuse vastu samal määral nagu omagi rahva vastu.

Sageli õnnestuvad just vähemad ekskursioonid väiksema osavõtjate arvuga enam. Siinjuures olgu igäühel ülesandeks teha üksikasjalisi uurimusi spetsiaalaladel. Meil Rootsis on palju näidata välismaalasele, ükskõik mis huvid tal ka ei oleks. Seepärast peaksid küll sellised studiumireisid õnnestuma. Mõeldavad oleksid eriekursioonid ajaloolastele, arstidele, muinas-teadlastele, inseneridele, kunstiajaloolastele, majandusteadlastele jne.

Lõpuks olgu mainitud ka puht-erakülaskäigud, mis sageli annaksid parimaid tagajärgi.

See on töökava, mille Põhjamaa Üliõpilaseltsi Põhja-Balti Sektsioon koostanud mainitud maade üliõpilaste-vaheliseks koostööks. Ta põhiprintsiibid võiksid kaasa aidata sellise sektsiooni asutamisel ka Baltikumis. Midagi minu arvates ei edenda paremini meie ühissihi saavutamist, kui just kokkulepe ja üksmeel rootsi ning balti üliõpilaste vahel meie ühistöö sihtjoonte määramisel. On hädavajalik, et tegutsemine sünniks käsi-käes s õ p r a d e vahel, mitte aga, et iga maa astuks vaid oma rada. Läbikäimist nende erimaade üliõpilaste vahel tuleb elustada. Üks olgu teadlik teise töödest ning saavutistest.

Eel kõike aga tuleb isiklik ühtekuuluvuse-tunne jalule aidata. See on meie kava nurgakivi: ainult isikliku ühtekuuluvusega saab luua ning elustada kestva ja tagajärjekat koostööd põhja- ja baltimere maade üliõpilaste vahel.

Organiseeritud ja organiseerimata üliõpilaste osa Üliõpilaskonnas

Kui kõnet on üliõpilaskonnas väljakujunenud mõnedest organiseerimisvormidest, nende osatähtsuse seisukohalt üliõpilaskonnas, arvestades ainult üliõpilasliikmeid, siis tavaliselt antakse otsused nii avalikkuses, kuid tihti ka üliõpilaskonna organites tundmuste järgi. Sama oletuslik meeleavaldus on maksev eriti aga üliõpilaskonna nn. organiseerimatute osa kohta. Mitte harva seesuguste ekslikkude hinnangute tõttu organiseerimatud ise pretendeerivad üliõpilaskonna elus niisuguselt suure osatähtsusega paigale, milleks ei ole mingisuguseid reaalseid aluseid. Palju põhjendatum ei ole ka ühele või teisele organiseerimisvormile suurema või vähema osatähtsuse andmine, sest avalikkuseni on harva puutunud objektiivsed kokkuvõtted meie üliõpilaskonna organiseerinud, kui ka organiseerimata osa kohta.

Tihti on kasutatud umbkaudse pildi saamisekski üliõpilaskonnas märglevate „jõudude“ suuruse kohta Üliõpilaskonna Edustuste esindajate arvu või paremal juhtumisel Edustuse valimiste arvude järgi. Saadud pilt annab organiseeritud üliõpilaskonna osas küll ligilähedase, vahekorra, kuid organiseerimatute üliõpilaste osas mitte sennapoolegi. Seepärast tuleb objektiivsema pildi saamiseks kasustada teisi andmeid.

Alljärgnevalt püütakse anda pilt Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli üliõpilaste organiseerimisest ülikoolile esitatud 1936. aasta I semestri nimekirjade järgi ja ülikoolile esitatud 1. aprilli aruannete põhjal. Kuna nii üheses kui teistes andmetes mõnel korral on esinenud ka õpingu katkestanud üliõpilasi, siis on püütud neid antud andmeid võimalikult „puhastada“ ja välja tuua pilti ainult üliõpilaste kohta.

Möödunud semestri kohta saame organiseeritud üliõpilaskonna, s. o. 38-sse intiimorganisatsiooni kuuluvate üliõpilaste kohta järgmisi arve:

Üliõpilasseltsides, nimelt Eesti Üliõpilaste Seltsis, EÜS Ühenduses, ÜS Liivikas, EÜS Põhjalas, Eesti Naisüliõpilaste Seltsis, ENÜS Ilmataris, EÜS Veljestos, ÜS Raimlas ja ÜS Concordias on kokku 998 üliõpilast.

Meeskorporatsioonides — Vironia, Fraternitas Estica, Sakala, Ugala, Rotalia, Fraternitas Liviensis, Revelia, Tehnola, Harjola, Fraternitas Tartuensis — on kokku üliõpilasi, tegev- ja noorliikmeid, 915.

Naiskorporatsioonides — Filiae Patriae, Indla, Lembela ja Amicitia — on üliõpilasi kokku 310.

Mis puutub vähemusrahvustesse, saksa, vene ja juudi üliõpilaskorporatsioonidesse, siis tuleb märkida, et neisse on koondunud vähemusrahvustest üliõpilased peaaegu terves kogumikus; organiseerimatuid on äärmiselt vähe. Arvuliselt saksa vähemusest üliõpilaskorporatsioonides, korporatsioonides Estonia, Livonia, Neobaltia, Fraternitas Academia, Baltonia, Fraternitas Normannia ja Balti-Saksa naisüliõpilaste seltsis — on üliõpilasi 181. Vene vähemuse üliõpilaskorporatsioonides — Vene Üliõpilaste Seltsis ja korporatsioonides Fraternitas Slavia, Fraternitas Aeterna ja Sororitas Oriens — 144. Juudi vähemuse üliõpilaskorporatsioonides — korporatsioon Limuvia, ÜS Hazfiro, Akadeemilises Juudi Seltsis ja ÜS Hasmoinea — kokku 71 üliõpilast.

Nõnda näeme, et loetletud 38 intiimorganisatsiooni on organiseeritud kokku 2619 üliõpilast. Ülikooli andmetel oli 1. aprillil 1936. aastal ülikoolis üliõpilasi 3237. Täheleb organiseerimatuid üliõpilasi oli sel ajal üliõpilaskonnas ainult 618.

Siin võib nimetada, et tavaliselt on arvatud organiseerimatute osa üliõpilaskonnas umbes kolmandikule. Nagu arvud näitavad, on aga organiseerimatute osa Tartu üliõpilaskonnas isegi vähem kui viiendik kogu üliõpilaste arvust.

Et pilti saada selle kohta, kuidas Tartu üliõpilaskonnas organiseerimata üliõpilaste arv pidevalt langust näitab ning organisatsioonide tähtsus üliõpilaskonna seisukohalt vastavalt sellele tõuseb, toome vastavad andmed ka 1930. aastal 1. aprilli aruannete alusel.

Pilt on märgatavalt teissugune. Kõige pealt tegutses 1930. aastal tublisti enam organisatsioon kui praegu. Sel ajal eksisteerinud 6 maakondlikku kogu, 4 korporatsiooni ja 1 üliõpilasteselts on vahepeal likvideerunud. Rühmiti kokkuvõtted vastavalt eelpooltoodud kokkuvõttele on 1930. aasta andmetel järgmised: Üliõpilasseltsides oli liikmeid üliõpilasi kokku 862, meeskorporatsioonides, kaasa arvatud akadeemiline kogu Kaleva, korporatsioonid Rajala, Vicinia ja Fraternitas Dorpatensis, oli 692 üliõpilast. Neljas eesti naiskorporatsioonis oli liikmeid üliõpilasi 207. Kuues saksa vähemuse üliõpilaskorporatsioonis oli üliõpilasi 163. Neljas vene vähemuse üliõpilaskor-

Eesti Naisüliõpilaste Selts 25-aastane

14. ja 15. nov. 1936. a. pühitses Eesti Naisüliõpilaste Selts oma 25. aastapäeva. On siis ka Seltsi perel enam põhjust kui kunagi varem jääda vähekesse kauemaks peatuma ja sügavamaltki vaadata võitlust, tööd ja arengut, mida

dega. Olid ju tol ajal, kui ENÜS alguse sai, ülikooli ukсед naistele suletud. Seltsi rajajaiks said eesti soost naisüliõpilased prof. Jassinski ja prof. Rostovtsevi kõrgematest naiskursustest. Kümme-kond oli neid naisüliõpilasi, kes võtsid omale raske

EESTI NAISÜLIÕPILASTE SELTSI JUUBELISEMESTRI JUHATUS.

Istuvad (pahemalt): Lydia Hellat (kirjatoimetaja), Helga Valgerist-Sitska (juhataja), Hilda Kartau (abijuhataja). Seisavad: Erika Luud (abikirjatoimetaja), Evi Tammet (laekur).

kaasa toonud esimese eesti naisüliõpilasorganisatsiooni elus veerandsada aastat.

Kuna Eesti Naisüliõpilaste Seltsi alged ulatuvad tagasi Vene aega, siis on tema tekkelugugi omapärane ja võitlusrohke, võrreldes Eesti iseseisvuse ajal tekkinud naisüliõpilasorganisatsiooni-

ülesande, rajada esimest naisüliõpilasorganisatsiooni olukorras, mil pidi alalises hirmus olema poliitsei eest, kuna Vene riigivalitsus oma venestamispoliitika tõttu oli vastu igasugustele sellistele eesti rahvuslikele üritusile. Ka puudusid traditsioonid ja kogemused, puudus oskuski organiseeru-

ganisatsioonis 144 ja kolmes juudi vähemusorganisatsioonis 80. Maakondliste kogudena tegutsesid 1930. aastal Pärnu üliõpilaskogu, üliõpilaskogu Valvila, Võrumaa üliõpilaskogu, Virumaa üliõpilaskogu ja Lääne-Saare üliõpilaskogu 219 üliõpilasega.

Nõnda antud andmeil oli 1930. aastal organiseeritud üliõpilasi Tartus 2366. Üliõpilaste arv oli samal ajal Üliõpilaskonna Edustuse valijate ja hääleõiguslike üliõpilaste nimekirja alusel 3882. Seega organiseerimatute üliõpilaste arv 1496. Siin on organiseerimatute üliõpilaste osatähtsus olnud, võrreldes käesoleva aja omaga, võrratult suurem.

Viiks pikale andmeid tooma hakata veel varasematest aastatest, kuid võib arvata, et 1936. aastal, mil üliõpilaste arv Tartu ülikoolis oli kõrgeks — 4651, võis olla organiseerimatute üliõpilaste osatähtsus veelgi suurem.

Käesoleva aja kohta on aga enam kui kunagi varem õigustatud väide, et Tartu üliõpilaskonna aluseks on üliõpilasorganisatsioonid, sest neisse on koonduvad valdavalt suur enamus üliõpilaskonnast, kuna nn. organiseerimatuid üliõpilasi on võrdlemisi tähtsuseta osa arvuliselt, kõnelemata aga üliõpilaskondliku töö seisukohalt.

V. Pärtelpoeg.

ENÜS. 1906. aastal.

miseks ja kõige selle juures tuli arvestada ka haritud eesti seltskonda, kaasa arvatud ka meesüliõpilasorganisatsioonid, kes peale mõne üksiku haritud perekonna, suhtus eitavalt naisüliõpilasesse üldse ja ka tema organiseerumiskavatsustesse.

Kõigist raskustest hoolimata käidi üksikute kaasvõitlejate korterites koos ja mõlgutati mõtteid, kuidas saada organisatsioonile kinnitust valitsusvõimude poolt. Kõik sellesuunalised katsed lõppesid tulemusteta — vastus oli eitav. Tuli edasi tegutseda illegaalselt — käia koos salaja ja mõtteid vahetada õige pessimistlikus meeleolus, kuna riigivõimu esindajate suhtumine oli võtnud igasuguse lootuse kinnitust saada Eesti Naisüliõpilaste Seltsile.

Kindlamaks ja lootusrikkamaks muutub aga olukord, kui „Noor-Eesti“ heatahtliku suhtumise ja vastutulelikkuse tõttu võimaldab astuda oma fiktiivseks liikmeiks ja sealseis ruumes koos käia „Noor-Eesti naisrühma“ nime all. Nüüd tegutsetakse juba õige aktiivselt. Rööbiti sisulise tööga käib võitlus organisatsioonile kinnituse saamiseks, milline on ka suuremaks mureks kogu Seltsi veneaegse tegevusjärgu kestel. Olenes ju kinnituse saamisest organisatsioonile naisüliõpilase olemasolu küsimus üldse. Selle küsimuse kõrval on tarvis leida Seltsile ka olemasolevatelt üliõpilasorganisatsioonidelt tunnustamist. See on aga visa tulema. Leitakse, et see ei ole enne võimalik, kui Selts on saanud ametliku kinnituse. Esimesena tunnustab

ENÜS-i ka väljaspool akadeemilisi ringe EÜS Ühendus. Teised üliõpilasorganisatsioonid tunnustavad ENÜS-i väljaspool kui fiktiivset organisatsiooni.

Kui 1915. a. peale muutus akuutseks Tartu Ülikooli evakueerimise küsimus ja äsja Tartu Ülikooli üliõpilasteks saanud prof. Jassinski kursuste naiskuulajate edasiõppimisvõimalused sattunud hädaohtu, võtab ka ENÜS osa neist üliõpilaskondlikest koosolekuist ja algatustest, mille põnevamaks arutusobjektiks on ülikooli evakueerimise küsimus.

Koosolek suhtub eitavalt evakueerimisse ja tunnustab Tartu Ülikooli eesti rahva omanduseks.

1917. a. revolutsioon oma laialdaste vabadustega annab ka ENÜS-ile ühesugused õigused teiste üliõpilasorganisatsioonidega. Nüüd algab Seltsil elavam tegevus, kasvab liikmete arv, kuna naistele on antud ka võimalused ülikooli astumiseks.

Järgnev okupatsiooni aeg viib aga illegaalse ENÜS-i uuesti pörandu alla. See kõik ei takista veel tegutsemist suunas, nagu see rahvuslikult mõtlevale üliõpilasele pidi olema tookord ülimalt loosungiks. Otsustati nimelt boikoteerida saksa ülikooli.

Algav Vabadussõda toob kaasa ka naisüliõpilasele suuri ja üllaid kohustusi. Osa neist töötab arstidena ja halastajaõdedena haiglates haavatute ravimisel, üksikud on frondil. Teisel osal tuleb

täita meeste sõtta minnes ametnike ja õpetajate kohti.

Eesti iseseisvusaegse ENÜS-i uuesti organiseerimiseks moodustati komisjon, selle ülesandeks oli koondada endised liikmed, leida Seltsile ruumid ja esitada ka põhikiri kinnitamiseks Tartu Ülikooli Valitsusele. 14. nov. 1919 kinnitataksegi Seltsi põhikiri Ülikooli Valitsuse poolt.

Nüüd võis alata rahulik ja hoogus Seltsi ülesehitamistöö, kus aktuaalsemaks küsimuseks kujuneb uute Seltsi liikmete kasvatus, milles maksvusele pääses nii noor- kui tegevliikmete üheväärsuse ja üheõiguslikkuse põhimõte, v. a. hääleõigus, mis noortel puudus. Teiseks vaidlusrohkeks küsimuseks tol ajal oli alkoholiküsimus, mis lõppes otsusega: keelata Seltsi ruumes ning Seltsi ettevõtteis ja väljaspool Seltsi alkoholi tarvitamine.

Pea tulevad Seltsile jälle raskused korteriküsimuses. Seekord tuleb lahkesti appi kunstikool „Pallas“, võimaldades Seltsile ajutiseks kasutamiseks kunstikooli suure ateljee, mida kasutatakse üldkoosolekuteks ja laupäevasteks omavahelelisteks koosviibimisteks.

Välitegevuses võetakse Üliõpilaskonna Asemikkude Kogu tegevuse kaudu osa üliõpilaskonna põhikirja väljatöötamisest ja töötatakse kaasa „Üliõpilaslehe“ uuesti ellukutsumiseks. Võeti osa Kodu-uurimistoimkonna töödest, samuti ka esimesest rahvaloendusest Eestis. Eelneva kõrval on ka tähtsaks küsimuseks üliõpilasorganisatsioonide vahelises läbikäimises tihedama sideme loomine. Selleks korraldab ENÜS 30. apr. 1921 Üliõpilasmajas organisatsioonide vahelise külalisõhtu propageerides esmakordselt nüüd traditsiooniks saanud vastastikuseid külaskäike maiööl. Toonitatakse ka üldiselt lähemate koondumis- ja kokupuutevõimaluste vajadust kõigi naisüliõpilaste vahel ühiste sihtide taotlemisel. Selleks korraldatakse Seltsi poolt vastuvõtuõhtuid teistele naisüliõpilasorganisatsioonidele.

Kõrvuti välitegevusega käib siseelu korraldamine aina täiendamise ja tegevuse tihendamise tähe all. Täiendatakse kodukorda, lugemislaua ja raamatukogu. Noorte kasvatamiseks peetakse vajalikuks noorteõhtud ja lauluharjutused.

1923. a. pannakse alus Lilli Suburgi nimelisele abirahale koos ENÜS Ilmatariga. Samal aastal algab ametlikult tegevust ka Seltsi Vilistlaskogu, kellel Seltsi edaspidises vaimses kui ka majanduslikus arenemises on suur tähtsus.

Kui ajavahemik Seltsi elus Seltsi loomispäevilt kuni meie omariikluse algaastateni oli kantud ja mõjustatud ka tookordseist terve meie rahva elus tähtsaist sündmusist ja oli täis otsinguid ja püüdlusi Seltsi väljakujundamiseks, siis viimased kümme aastat Seltsi tegevuses on omandanud juba kindla ilme ja suuna põhimõtteil kasvatada oma liikmeid teadlikeks, iseseisvaiks ühiskonnaliik-

meiks ja kasulikeks riigikodanikeks. Teiselt poolt on aga Seltsi sihiks arendada oma üksikliikmeis haritud inimesele vajalikke sisemisi väärtusi: avameelsust, kodanlist julgust, teineteise vastastikust hindamist ka vaadete erine misel, solidaarsust ja iga üksiku individuaalse omapära säilitamist.

Nende põhimõtete rakendamiseks käib Seltsi tegevus pidevalt kahes suunas: Seltsis ja Üliõpilaskonnas. Seltsis rajatakse vastav toimkond, kelle sihiks on korraldada liikmeid vaimselt arendavaid mitmekesiseid referaat- ja ettekandeõhtuid. Ühiskondlik-poliitilise mõtlemise arendamisel tuleb nimetada Üliõpilasseltside Vilistlaskogude Liidu poolt peetud kõneõhtuid. Ka kujunevad elavaks ja hoogsaks vaidlused ühiskondlike küsimuste üle vähemates kaasvõitlejate rühmades, eriti veel siis, kui otsest põhjust selleks annavad ühiskonnas esinevad poliitilised ümberkujunemised.

Seltsi muusikaliste huvide taotlemisel tegutseb kahekordne kvartett, milline korduvalt esineb Seltsi omavahelistel õhtutel kui ka väljaspool üliõpilaskondlikel ettevõtteil. Spordihuvilised on koondunud võimlemis- ja võrkpallitundidest osavõturühmadesse: Kodumaaga tutvumise, omavahelise kontakti loomise ja meelelahutuse otstarbel korraldatakse suvi- ja talipäevi.

Seltsile oma kodu soetamise ja selle kaudu ka avaramate tegutsemisvõimaluste loomise mõttest aetuna, pandi 1930. a. koos Vilistlaskoguga alus majafondile, mida järjekindlalt suurendatakse. Seltsi oma liikmete aineliseks toetamiseks on rajatud laenufond protsendita laenu saamiseks.

Peaülesandeks ENÜS-i välitegevuses viimase kümne aasta jooksul on olnud osavõtt Üliõpilaskonna juhatuse ja toimkondade tööst ja jõukohane kaasatöötamine neile ülesandele, millest olenenud üliõpilaskonna majanduslik heaolu kui ka vaimne ilme.

Üldüliõpilaskondlike ja rahvuskultuuriliste ürituste edukaks teostamiseks on ENÜS alati rõhutanud üliõpilasseltside koostöö vajadust, millistel põhimõtetel toimunud ka senine koostöö. Üliõpilaskonna Edustuses. 1926. a. rajatud Üliõpilasseltside Liidust viisid ENÜS-i paar aastat hiljem eemale peamiselt põhimõttelised lahkkelid, et osa Liidu liikmete poolt ei respektieritud kõigi Liidu liikmete üheõiguslikkuse põhimõtet.

Tervikliku üliõpilaskonna tarvilikkust hinnates, on ENÜS püüdnud alles hoida head vahekorda kõigi üliõpilasorganisatsioonidega ja eriti veel toonitada naisüliõpilasorganisatsioonide vahelist sõbralikku läbikäimist ja koostööd. Selleks viiakse ka 1931. a. laiemale alusele Lilli Suburgi Abiraha andmise korraldus, mille kohaselt Abiraha liikmeiks võivad olla kõik eesti naisüliõpilasorganisatsioonid.

Peale eelnimetatu on ENÜS elavat huvi tundnud mitmesuguste üldiste naisküsimuste ja naiste

Korp. Rotalia konvendimaja õnnistamise puhul

Tartu hulgalistest eesti üliõpilasorganisatsioonidest on ühe käe sõrmedel loetavad need, kes ajajooksul on suutnud vilistlaskogude kaudu muretseda oma kodud — üliõpilasmajad. Praegu on seesuguseid päriskodusid Eesti üliõpilaste Seltsil, korporatsioonidest Vironial, Frat. Estical, Sakalal ja Rotalial. Viimane nimetatu omandas ostuteel maja Tähe tän. nr. 29 möödunud kevadel. Ühel ajal 23. aastapäeva pidustustega toimub maja õnnistamine omavahelisel aktusel 15. novembri keskpäeval.

Korporatsioon Rotalia eelmainitud konvendimaja on üliõpilaselu seisukohalt oma ajalooga mitmeti huvipakkuv. Rotalia üliõpilasmaja võis nimelt mõne kuu eest vaadata tagasi 50-aastasele kestvusele. Välja arvatud sõjakeerise ajad ja veel aastaid hiljem, on olnud see maja tõsiselt üliõpilastele koduks, nagu ta seda oma otstarbelt püstitatud. Hoone ehitati korporatsioon Estoniale, Tartu ülikooli juures asutatud vanuselt teisele korporatsioonile. Teatavasti asutati esimesena korp. Curonia aastal 1808 ja teisena Estonia 1821. Esimene neist kolis Riiga 1920 a., kuna teine tegutseb ka praegu Tartus.

Möödub asutamisest kaua aega enne kui need vanad organisatsioonid muretsevad ise omale majad.

Esimene neist sel alal oligi kõnesolev korp. Estonia, kes saab vastava sihtasutise poolt ehitatud majja asuda 1886 aastal.

Alalised korporatsioonide korterid tekivad tunduvalt varem, alates 1850. aastast. Siiski tuli neid mitmesugustel põhjustel tihti vahetada, näib palju sagedamini kui seda teevad praegusaja üliõpilasorganisatsioonid. Nõnda on teada, et korp. Estonia alates 1861

aastast tegutses viies korteris; algul Riia, siis Aleksandri, siis Kitsal, Narva ja jälle Riia tänaval. Alles siis võidi asuda oma majja.

Korporatsioonile maja soetamise küsimus kerkis päevakorraks juba 1883 aastal. 12 endist korporatsioon Estonia liiget — vilistlast ja teisi, panid kokku 9500 hõberubla ja moodustasid sihtasutise „Tartu üliõpilasorganisatsioon Estonia konvendihoone“.

Sihtasutise põhikirjas oli märgitud, et annetatud summa tuleb tarvitada ülikoolilinnas Tartus üliõpilasorganisatsioon Estonia poolt kasutatava hoone (konvendihoone) püstitamiseks, andes seega Tartu Ülikooli õppiva noorsoo nimetatud üliõpilasorganisatsiooni kuulvale osale ühes ainelise seisukorra kergendamiseks ka kestva asupaiga ja tarviliku ruumi nimetatud üliõpilasorganisatsiooni vaimsete ja majanduslikkude eesmärkide ja tarviduste jaoks, eriti ka selleks, et muretseda kestvalt ruume tähendatud organisatsiooni poolt ülevalpeetava raamatukogu mahutamiseks ning anda korterit mõnele sama organisatsiooni liikmele.

Huvitav ja nimetamisväärne on ka sihtasutise põhikirja par. 2, milles öeldakse: Kuna käesoleva sihtasutise eesmärgiks ei ole edendada luksuse võimalikku tekkimist, peetakse endastmõistetavaks, et nii hästi konvendihoone ehitamisel ja ülevalpidamisel kui ka selle sisustamisel peetakse kinni üliõpilaskorporatiivsele vaimule vastavast lihtsusest (R. T. lisa 15. 1936 a.).

Ehitusplats konvendimaja jaoks ostetakse Karlova mõisa maaalalt. Uue konvendihoone plaani valmistas tuntud arhitekt Ernst Gülecke.

Olgu nimetatud, et Reinhold Ludvig Ernst Gülecke,

poolt algatatud ürituste vastu ning naiste üldiste õiguste kaitseks ettevõetud taotlustega alati kaasa läinud.

1925. a. algatati ENÜS-i poolt Kodukaitse naisüliõpilaste jaoskonna loomise mõtte, mille tegevusest osa võttis rida ksv. ksv. ja vil. vil. 1934. a. tegi Seltsi üldkoosolek, arvestades Kodukaitse riiklikku ja ühiskondlikku tähtsust, kõigile Seltsi liikmeile kohustuslikuks Naiskodukaitse astumise.

Hinnates üliõpilaskondliku Soome-Eesti vahelise hõimutöö tähtsust ja nähes kahe sugurahva tiheda koostöö suurema eeldusena sõbralikke sidemeid ja koostööd mõlema maa üliõpilasnoorsoo vahel, sõlmis ENÜS koos vilistlaskoguga 1930. a. oktoobris sõpruslepingu Helsingi ülikooli Etelä-suomalainen Osakunta'ga selle 25. aastapäeval Helsingis.

Olgu lõppeks toodud mõned arvulised andmed Seltsi liikmete arvu kohta viieaastaste vahega järele:

1911. a. Seltsi asutamiskoosolekust võttis osa 14 isikut. 1916. a. Seltsi liikmeid 19, 1921. a. — 65, 1926. a. — 111, 1931. a. — 135, 1936. a. — 174.

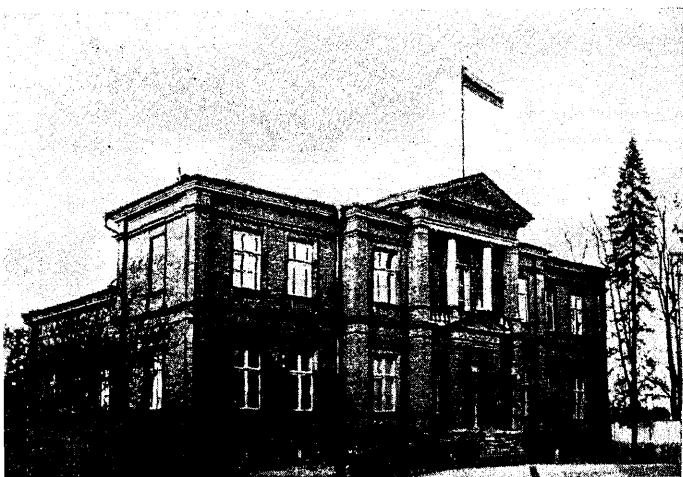
Eesti Naisüliõpilaste Seltsi Vilistlaskogus: 1926. a. liikmeid 29, 1931. a. — 74, 1936. a. — 156.

Nende hulka kuulub ka esimene naisdoktor vil. Johanna Rebane-Sild, kes promoveerus Bernis 1911. a.

Eesti Naisüliõpilaste Selts, seistes rahvuslikul alusel juba oma algpäevist peale ja kandes rahvuslike ideid, millised kindlaks kujunenud juba võõrvalitsusele alluval perioodil toimunud võitlustes, on püüdnud nii oma sise- kui ka välistegevuses kindlaks jääda demokraatlikele põhimõtetele, neile kõrgeile põhimõtetele, millised püstitatud ka meie oma riikluse rajamisel.

Juubeli-aastapäeva puhul ilmus Eesti Naisüliõpilaste Seltsi album pikemate ülevaadetega Seltsi saamisloost ja tegevusest.

Elli Anilane.

Korp. Rotalia konvendihooned Tähe tän. 29.

kes valmistas konvendimaja plaani oli Tartu ülikooli arhitektiks aastal 1881—1906. Tema plaanide järgi on Tartus püstitatud palju ehitusi; muuseas ka ülikooli silmakliiniku hoone 1885. a., 1887—1888 a. uue anatoomikumi hoone, 1902—1904 a. praeguse Riikliku Keskarhiivi hoone, endine Riigikohtu hoone jne.

Korporatsiooni majale nurgakivi panek sündis 13. aprillil 1885. a. Sündmuse märgib ära ka „Olevik“, „Kirjad ja sõnumed Tartust“ all (nr. 17. 4 ak. 1885), kus kirjutatakse: „Mineval laupäeval, 13. jürikuul, pühitses Tartu üliõpilaste ühendus Estonia oma konvendimaja nurgakivi panemist. See maja on esimene oma sugune Tartus. Ühelgi ühendusel ei ole siia maani oma maja olnud.“ Pikemalt kirjutavad nurgakivi panekust Tartu saksa leht „Neue Dörptsche Zeitung“ (nr. 86, 1885) samuti „Revaler Beobachter“ (nr. 87, 1885).

„Nurgakivi panek oli pidulik. Pealelõunat kell 6 kogunevad pidulikus korras Estonia liikmed ehitusplatsile. Esimesena võtab sõna maja annetaja sihtasutise nõukogu esindaja, kes selgitab alustatava ehituse tähtsust ja sihti. Kõne järele lauldakse organisatsiooni värvidelaulu. Pärast seda kui sihtasutise asjaajaja on sissejuhataivate sõnadega vastavasse ümbrikku asetanud maja nurgakivisse määratud dokumendid ja ette lugenud sihtasutise kujundanud ning annetajate nimekirja, avaldavad tänu „Chargierten“ — üliõpilased Vogt, v. Vrangel ja Thomson oma kaaslaste nimel. Siis hüütakse „hoch“ arhitekt Gülecke, kes vastab lühikese energilise kõnega ja müürib siis organisatsiooni värvidega ilustatud müürissepa põlles nurgakivi. Sellega lõpeb tseremoonia ja pidulised siirduvad tolleaegsesse konvendi korterisse.“

Hoone ehitustööd kestavad ligi poolteist aastat. 20. augustil 1886 pühitsetakse avamispidu. Sama aasta septembrikuul võib Estonia oma 65 aasta juubelit pühitseda kommertsiga juba uues hoones.

Korporatsioon Estoniasse kuuluvate üliõpilaste elu areneb nüüd uues kodus tavalist rada koos kõigi üliõpilasarõõmude ja muredega läbi tormilised ajad

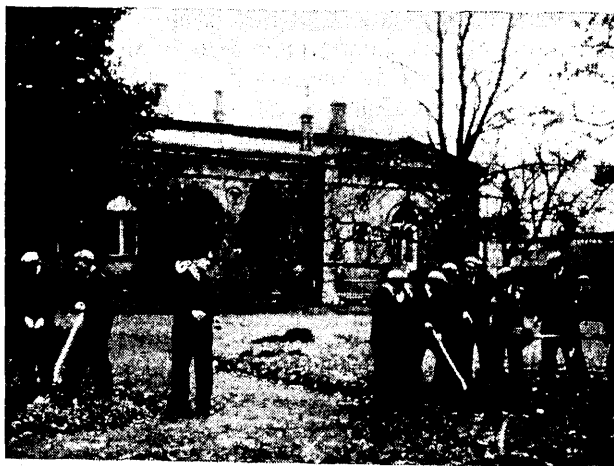
Vene ülikoolis 1899—1902, samuti 1905 aastal kuni Maailmasõjani. Uues konvendihoones elamise esimesse aastakümnesse langeb ka Tartu Saksa Burschenstaati lõppemine, mille üheks alussambaks oli ka korporatsioon Estonia.

Maailmasõda surub enda pitseri loomulikult ka Estonia üliõpilaste majale. Sõjavõimud rekvireerivad hoone. Kogu aja ka okupatsiooniajale järgneval Vabadussõja ajal annab üliõpilasmaja ulualust sõduritele. Kui Tartu 21. dets. 1918. a. enamlaste kätte langes, paigutati majja enamlaste väeosad. Tartu taasvabastamise järele 15. jaanuaril 1919. a. asuvad hoonesse meie rahvuslikud väeosad. Viimasteks sõduriteks on majas korteris Läti vabatahtlikkude pataljon.

Kui pärast sõjaegade lõppemist linnavalitsuse poolt vabastatakse maja rekvisitsioonist, saab hoone üürnikuks eeslinnade korraldamise selts Karlova, hiljem Majaomanikkude Selts. Sõjaastad läbi teinud vajab tublisti kannatanud hoone põhjalikku remonti. Suurt tööd nõudis saalidegi puhastamine, kuna need olid täis ehitatud mitmekordselt puunarised jne.

Omandatud hoones asetses korporatsioon Rotalia juba 1932 a. alates. Kuna endised konvendi ruumid Lille tänaval (praegune dr. Bernakoffi maja, end. Fraternitas Rigensise konvendi korter) pere kasvades olid kitsaks jäänud, siis tuli leida uued ruumid. Jäädi peatuma vahepeal raskeid aegu läbiteinud Estonia maja juurde. Uuesti tuli muuks otstarbeks kasustatud üliõpilaste maja üliõpilastele elamiskõlbuliseks tegemiseks teostada vajalikke töid. 23. augustil 1932. a. saadakse ruumid kätte ja 15. septembril samal aastal algab neis ruumides uuesti pidev üliõpilaselu.

Varsti hakkab ikka laiemalt liikuma mõte, et hoone tuleb omandada konvendile koduks. Möödunud aasta teisel semestril asutaksegi peale pikemaid kaalumisi konkreetsete sammude juurde, ostkapitali kogumine viiakse kiiresti läbi ja 13. märtsil s. a. võidakse maja kinnistada juba korporatsioon Rotalia vilistlaskogu nimele.

Rotalised kodu ilustamas — istutustöödel aias.

Üliõpilaselu korraldusest teistes maades

(Itaalia ja Prantsusmaa)

II

Jätkates toimetuse soovil ülevaadete andmist teiste maade üliõpilaskonna korralduse kohta, tuleb käesolevas numbris vaatluse alla Itaalia üliõpilaselu. Nimetatud ülesande sooritamise osutus tänuväärsest hõlpsaks seetõttu, et hiljuti Tartusse saabunud uus itaalia keele lektor oli lahkelt nõus andma täiendavaid seletusi kõigi viimastel aegadel teostunud uuenduste üle oma kodumaa üliõpilaselus. Nii avanes võimalus täiendada olemasolevaid andmeid ülevaatega sellest, kuidas ühes totaalriigis on kujundatud vahekord erakonna ja üliõpilaste vahel ning milline osatähtsus omistatakse akadeemilisele noorpõlvele seal.

Itaalia üliõpilase seisukorra praeguses riigis määrab ära rõhutatud iseteadvus enda osast kaasaegse riigikorra kujundamisel. Seda, mis eesti üliõpilasele tähendas osavõtt Vabadussõjast ja riigi loomisest üldse, tähendab itaallasele osavõtt revolutsioonist ja kuulumine „Gruppi Universitari Fascisti'sse“. Akadeemiline noorpõlv on uhke, et sai jätkata „risorgimento“ traditsiooni, millise sõnaga määritletakse Itaalias teatavasti kõike, mis seoses võitlustega Itaalia ühendamise ümber. Läänud sajandi keskel toimunud esimese suure ühendamise mõte leidis tollal kõige tulihingelisemaid pooldajaid üliõpilasperes ja 1922 a. revolutsiooni õnnestumine olenes jällegi üliõpilaste kaastegevusest.

Eelnimetatud sündmused said aluseks üliõpilaskonna organisatsiooni väljakujunemisele Itaalias. Mitte puht-administratiivne üliõpilaste liitmine ametlikuks tervikuks ega arvukate organisatsioonide koostöö ei loonud üliõpilaskonna, vaid määravaks kujunes erakondlik alus. Esimeste tähtede järgi lühidalt kõikjal GUF'iks nimetatud Itaalia üliõpilaskoondised on kutsealaline osa korporatiivses riigis selle suure vahega, et selle otseseks ülesandeks on mitte kutseõiguste kaitsmine, vaid tulevaste rahvajuhitide kasvatamine. Viimane on eesmärk, mis leiab erilist rõhutamist kõikjal ja lisab teadusliku töö ülesandele juurde riikliku momendi.

Sellise osatähtsuse omistamine üliõpilaskonnale on ilmselt seoses „risorgimento“ traditsiooniga. Itaalia üliõpilane oli ja on võitleja. Võitleja mõiste tõstetakse esile tagasivaadetes ajaloole, revolutsioonile ja hiljutisele koloniaalrünnakule. Näib nagu poleks Itaalia akadeemilisel noorpõlvel õieti kunagi teadusliku töö kõrval teisi ülesandeid olnud. Ka viimaste aastate kestel ettevõtetud uuenduskorraldused kiinnitavad, et seda iseloomustavat joont soovitakse jätkata. Üle kogu üliõpilaselu lehvib ju kuulus parool — „Libro e Moschetto — fascista perfetto“, millega Mussolini on seadnud üliõpilasele ideaaliks meilgi tuntud hüüdlause „Relv ja raamat käsikäes“, kuid selle lisandusega, et täiuslik fašist ainult neil eeldustel võib kõrgustele jõuda.

Ei tule siis imestada, kui üliõpilaskonna korralduse ajalugu ei tea jutustada teissuguse korralduse olemasolust endistel aegadel. Ka minevikus kujundati üliõpilasuühinguid eeskätt rahvuspoliitilistel alustel. Võideldi itaallaste killunemise nähte vastu ja nõuti tervikulist riiki. Taktika nimetatud eesmärgi saavutamisel sotsialistliku üliõpilasuühingu liikme ja endise liberalisti vahel muidugi erines tunduvalt, kuid ei hävitanud ühtlase joone olemasolu. Kuna Itaalia põlise katoliku maana omistab suuremat tähtsust kiriklikule kui seltskondlikule kasvatusel, siis ei saanud Itaalias kujuneda ka meietaolised intiimorganisatsioonid, sest sinne kasvatav moment leidis seal lahenduse teisel teel. Üliõpilaskonna ajalugu seepärast üldse ei tunne meietaolisi organiseerimisvorme. Seltskondliku läbikäimise mõttes erineb aga lõunamaine temperament üldse põhjamaisest ja meil harrastatav tihedam kooselu tundub nagu võõrana.

Üliõpilaskonna organisatsiooniline ehitus siiski ühtub mujal tuntud eeskujudega. Iga ülikooli juures on oma üliõpilaskond. Varem moodustasid selle poliitilised ja muud ühingud, valides enda keskel juhatus. Fašismi võimulepääsu esimestel aastatel aga liideti üliõpilaskond GUF'idega ja GUF asus tegelikult ise üliõpilaskonna ülesandeid täitma. Kuna Itaalias juhtiva töö tegijaid kõikjal nimetatakse sekretärideks, siis on ka GUF'i eesotsas üks sekretär, kes valitakse üliõpilaste poolt. Tema abilised, s. o. abisekretär, kehalise kasvatusel juhataja ja teised juhatusel liikmed ei pääse kohale enam valimise, vaid sekretäri enda kaudu nimetamise teel. Liikmeksolek GUF'ides on põhimõttelikult vabatahtlik, kuid üliõpilased kõik kuuluvad sinna enda soovil ilma surveavalduse ja propaganda vahemõjuta, nagu kiinnitavad sealsed üliõpilaskonna tegelased. Kohustused seevastu on üsna suured ja iga liige haaratakse tegevusse. Esikohal seisab muidugi sport. Moodne lennuharrastus köidab mitte vähem huvi. Samas aga leiab „raamatu ja mõõga“ põhimõtte täitmist sellega, et iga GUF on omaette mustasärklaste leegioni üksus. Relvastatud harjutuste arv on suhteliselt väike, kuna ülikooli töö kõrvalt ei soovi juhtivalt poolt liiga palju aega ära võtta.

Korporatiivsele riigile iseloomustava tegevusavaldusena toimub tegus osavõtt kohaliku kutsete esinduse tööst. Talitatakse põhimõtte järgi, et üliõpilane peab õppima töötama kõrvalt töölisega sündikaatides. Sekretär aga kuulub juba provintsi „federazione fascista'sse“ ja võtab seega osa kogu provintsi parteielu juhtimisest. Siinkohal on põhjust alla kriipsutada Itaalia korporatsioonide absoluutset erinevust meie kodadesüsteemist, sest meil on kojad kutsealade järgi ja töölistel on omaette kojad, Itaalias seevastu on korporatsiooni olemasolu peaeelduseks tööandjate ja töövõt-

jate võrdarvuline esindus sündikaatides, kus mõlemad tingimata töötavad koos.

*

Üleriikliku ühenduse mõttes kuulub kõigi GUF'ide juhatus erakonna sekretäri alla, kes on seega ühtlasi kõigi GUF'ide peasekretär. Nii on ühendus erakonna ja üliõpilaskonna vahel kõige tihedam.

Poliitiliste ülesannete täitmine ja ettevalmistus selleks toimub puhtautomaatselt GUF-i kui teatud parteiüksuse kaudu. Teatavasti „Opera Nazionale Balilla“ järgmise vanuseastmena on erakonna juures ettenähtud „Avanguardisti“ seisus, kuhu kuuluvad noormehed ja seega ka kõik üliõpilased. Oma musta särgi, värvilise kaelarätiku ja igale ülikoolile erineva peakattega paistavad nad kõikjal silma. Iga üliõpilane on „avanguardist“ ja kannab pea alati sellist rõivastust. Ometi ei toimu parteipoliitiline väljaõpe otseselt GUF-i juures, vaid selleks korraldatakse erikursusi, millest osavõtt vabatahtlik. Kursused ei ole määratud ainuüksi üliõpilastele, vaid kogu provintsi üksuse noorematele tegelastele, kes soovivad saada ettevalmistust parteijuhtimise alal.

Üliõpilaste tegevus väljendub peale eelpool loetletud enam-vähem tavaliste üliõpilasharrastuste veel suurejoonelistel võistlustel näol. Sõnaga „Littoriali“ registreeritakse Itaalias teatavasti kõiki suurrühmitusi võistlustega ja need ei piirdu kaugeltki mitte spordiga. „Littoriali dello Sporto“ kõrval tuntakse veel suuri kutseoskusega tööliste töövõistlusi ja kolm aastat tagasi kutsuti ellu „Littoriali della Cultura“, mis peetakse kord aastas suurte pidustustena Roomas.

Kõigi üliõpilaste jaoks kuulutatakse „Littoriali della Cultura“ juhatuse poolt üleriiklikus ulatuses välja auhinna- ja teadusealade teemad võimalikult laiadelt teadusealadelt, enamasti aga puhtpoliitilistelt, sotsiaal- ja majanduspoliitilistelt aladelt. Esimene sõelumine toimub kohaliku ülikooli juures, kus toimuvad juba avalikud vaidlused kirjutatud tööde üle. Parimate tööde autorid kutsutakse seepeale Rooma ja seal võetakse kõik tööd osavõtjate vahel uuesti sõelumisele. Korraldus toimub selliselt, et auhinna- ja teadusealade jagatakse paljundatud kujul kõigile vastava teaduseala laureaatile. 50—60 üliõpilasest-laureaadist ja professoreist koosneva auditooriumi ees avatakse vaidlus iga üksiku töö üle, kuid mitte rohkem kui 15 minuti kestvusega. Vaidlustest võtavad osa kaaslauraadid ise. Mõttevahetuse vabadus on täiesti kindlustatud ja mitte harva ei kuule seal elavat arutlust kommunistliku või mõne muu üldiselt keelatud maailmavaate alusel. Sellised suured akadeemilise noorpõlve vaimupidustused köidavad temperamentseid itaalia noori väga ja huvi „Littoriali“ vastu on igal aastal erakordselt suur. Kuna ta on vaidluste abil elavaks tehtud, siis on nimetatud üritusega antud täiesti uus suund mõttevahetuste viisile, süstematiseerides seda kaunis otstarbekohaselt. Riigile on aga „Littoriali“ taustal üleskerkivad küsimused teretulnud võimalus noorpõlve vaadete teadasaamiseks kaasaja elulisemate päevaprobleemide üle. Endast-

mõistetavalt haarab välispoliitika ja koloniaalküsimus kõige enam vaidlushimulist kuulajaskonda.

Asumaade küsimus ongi teine tähtsam tegevusala Itaalia üliõpilaste seas. Valitsus on juhtinud asumaade mõtte populariseerimise töid otse haruldase ettenägelikkusega. Suured maailmariigid: Inglismaa ja Prantsusmaa jäävad täiesti varju oma selletaoliste üritustega Itaalia kõrval. Palju aastaid enne Abessiinia vallutamist anti juba teemadeks koloniaalprobleeme. Iga lõputöö pidi midagi sel alal sisaldama. „Cum laude“ lõpetamise auhinnaks oli ikka mõni reis asumaadele või paremal juhtumil hiiglasummaline stipendium, millega seoses ülesanne koostada uurimus selle ja selle maa-alade kasustatavuse kohta. „Littoriali“ loomisega tõusid need probleemid veel suuremas ulatuses esile. Teaduslik film tegi oma töö. Kogu ettevalmistustöö tagajärjeks oli, et vabatahtlike üliõpilaste arv hiljutisel vallutusretkel tõusis üsna suureks. Kui meenutada veel psühholoogilist momenti, mis loodi sellega, et rindele ei saadetud vanu mehi, vaid peamiselt 20—25 a. vanuses olevaid noori, siis alles selgub, kui ettenägelikult istutati asumaadevaimustust kõikjal, sest sellealine noorus osutab täismehe ikka jõudmisel kahtlemata kaasaegsest põlvest suuremat huvi koloniidesse asumise vastu ja Itaalia rahvuslik „ruumiküsimus“ leiab soodsat lahendust.

Igatahes pakub Itaalia üliõpilaselu väga omapärast pilti, erinedes tunduvalt oma suurte naabrite eeskujudest. Ajalooline ebaõnn Itaalia ühendamise pärast peetud pika võitluse kaudu on tulnud õnneks üliõpilaskonnale ja loonud teda tervikulisemaks kui kusagil mujal.

Järgmise suurriigina tuleb vaatluse alla Prantsusmaa. Vaimukultuuri alal juhtiva rahvusena esinevalt maalt tuleb sellise harrastuse algeid otsida juba noorsoo juurest ja siin ei tee prantsuse üliõpilased häbi oma rahva nimele. Akadeemiline kodanik Prantsusmaal tunneb elavat huvi kõige vastu, mis parajasti päevakorral. Ta võtab suurima innuga osa mõttevahetustest, armastab pidada hoogsaid kõnesid, otsib lahendusid üleskerkinud küsimustele ja teeb seda kõike prantsusele omase arutlusviisiga, mis ei lepi antud silmapilgu olukorra hindamisega, vaid lisab tingimata juurde küsimuse, mis saab tulevikus. Arutlus on alati elav, juba väline vaatlaja võib sellest tunda naudingut ja haaratakse kaasa kui ta keelt küllaldaselt valdab. Sõda ja rahu, kirjandus ja kunst, ühiskondlikud küsimused, igal elualal avaldab prantsuse noorsugu oma seisukohta.

Nii suur huviküllus vajab aga kaasvaidlejaid, kuulajaskonda ja siin jõuame Prantsusmaa üliõpilaselule kõige iseloomustavamale nähtele, mis avaldab rühmituste arvurikkuses, mitteprantsuse hindamise järgi — killunemises. Üliõpilaskoondised Prantsusmaal on küll kõige mitmekesisemad oma ilmet, mis maailmas üldse leida võib. Parema- ja pahempoolsed ühingud, usuühingud, jne. ei esine omavahel sarnastena, vaid iga üksiku grupi liige rõhutab eranditult oma rühmituse

täit erinevust teisest. Päris raske on välismaalase ülesanne, kes püüab tuua ülevaatlikku selgust üliõpilaselu avaldusist nimetatud alal. Jämedates joontes võiks siiski katset teha liigitamiseks poliitiliste tiibade alusel.

Võtame kõigepealt väljaspool ajakirjanduse sõnumite kaudu tuttavaks saanud parempoolsed äärmuslaste ühingud. Nende tegevus on alati hoogus, hästi kaalutletud ja eesmärgid selged. Olgu siinkohal näitena nimetatud kuningriiklaste „Action Française“ üliõpilasnoored, kes võitlevad autokraatsema korra sisseeadmise, kuninga tagasikutsumise eest. Nendega ühte tiiba võiksid kuuluda „Jeunesses patriotes“ liikmed, milline 1926. a. asutatud autonoomse organisatsioonina võitleb riigi sisemise rahu kasuks, teiste sõnadega: kommunistide ja nende agentide vastu. Need kaks ja veel hulk teisi ühinguid alistuvad kuulekalt juhi korraldusile ja esinevad üldse kompaktselma blokina.

Sama tugev organisatsioon on teisel äärmuste grupil — pahempoolseil. „Jeunesses Socialistes“, „Etudiants Socialistes“, „Jeunesses Communistes“ koolitavad järelkasvu oma erakonna juhtidele. Sotsialistidena ei piira nad oma tegevusala üliõpilasnoortega, vaid akadeemilistesse ringidesse kutsutakse kaasa või võetakse osa laiemate noortehulkade esindusist. Marxism Amsterdamis ja Moskva töekspidamiste järgi kujundab nende programmi ja praegu valitsustüüril olev „front populaire“ koalitsioon on tugevamini liitnud nende omavahelist läbikäimist.

Nende kahe maailmavaate — autokraatse ja revolutsionaarse — vahel otse kubise igasuguseist rühmisist, millede ühist joont õigupoolest vaid sellest tuleb otsida, et nad kõik astuvad välja maksva põhiseaduse kaitseks. Üldnimetusega võiks neid kutsuda vabariiklikeks.

Vabariiklike ühinguid on sadasid. Suurematest tuleks nimetada „Association Catholique de la Jeunesse Française“ või jälle „Fédération des Jeunesses Laïques et Républicaines“. Milles nad õieti erinevad? On raske ülesanne vastata sellisele küsimusele, vaid õigem oleks jagada neid katolitsismi, protestantismi, juudaismi, ja teistel usulistel alustel ühelt poolt ning ühiskonnareformi suundade alustel teiselt poolt. Esimesena nimetatud ühing näiteks soovib kasustada katolitsismi ühisalust liberalismi ja sotsialismi lepitanajana. Teine edendab vabariiklikku töekspidamist veidi antikatoilsistliku kalduvusega. Ühiskonnareformi alusel tegutsevaist võiks nimetada „Ligue d'action universitaire républicaine et socialiste“, mis tahab kaitsta sotsiaalse reformi püüdeid parempoolsete äärmuslaste kallaletungide vastu.

Kui võtta aluseks välispoliitilist seisukohta, siis parempoolsed äärmuslased võitlevad õigupoolest sisemiselt tugeva, hästirelvastatud Prantsusmaa kasuks, kusjuures riik nende arvates peaks hoiduma rahvusvahelise koostöö liialdusist ja keelduma osutamast liiga suuri vastutuleküid teistele riikidele. Teine ja seal-

juures rõhuvat enamust moodustav osa on aga vabariiklik osa koos pahempoolsetega, mis peab Prantsusmaa ainuõigeks eesmärgiks tugevat koostööd rahvusvahelisel alal, truudust rahvasteliidu vastu ja eel kõige rahu, koos selle tõhusate kindlustusvahenditega.

On aga täiesti ekslik arvata, nagu kuuluksid kõik prantsuse üliõpilased sellistesse poliitilistesse koondistesse. Vastupidi, rõhuv enamus ei kuulu kusagile ja nende poliitiline huvi avaldub hoopis kitsamas ringis. Prantsuse üliõpilane meie arusaamise järgi pole üldse organiseeritud intiimorganisatsioonide mõttes. Võib julgesti väita, et pooled kõigist üliõpilasist loevad oma lähemaks sõpruskonnaks ainult kohviku-, söögimaja- või pansionikaaslasi ja arendavad seal mõttevahetust. Poliitiline rühmitus neid ei huvita ja muid organisatsioone, peale vabatahtliku ja enam-vähem alles viimasel ajal väljakujuneva kutseesindusliku üliõpilaskonna ei ole.

Osalise pildi saamiseks üliõpilaste meelsuse üle, võtkem vaatluse alla Pariisi üliõpilaskonna tänavune jagunemine. Meelsusele vajutab oma pitseri teaduskondlik kuuluvus. Õigus- ja arstiteaduskondades õpivad enamasti rikaste lapsed, filosoofiateaduskonnas vaesemad kihid. Kahes esimeses avaldub ka poliitiline aktiivsus tugevamini, õigusteadlasist näiteks kuulub 15% parempoolse äärmuse rühmitusisse ja umbes 5% pahempoolsete kilda. Ülejäänud osa on rõhutatult parempoolsete sumpaatiatega, mis näiteks avaldus kevadistel meelevaadustel prof. Jèze'i vastu, kes julgus esineda Abessiinia keiserriigi nõunikuna Genfis ja tegi etteheiteid Itaaliale. Filosoofiateaduskonnas ja mujal on poliitiline õhkkond vähe rahulikum. Kuigi seal tundub olevat ülekaal pahempoolsete käes, on rõhuv enamus üliõpilasist siiski poliitiliselt ükskõiksemad. Kui võiks üldpildi saamise aluseks võtta valimisi üliõpilaste distsiplinaarnõukokku, siis on kokkuvõttes ikkagi parempoolsetel enamus või vähemalt nad on aktiivsemad. Võrreldes kogu maa poliitilise ilmega, ei kajastu vahekorrad üliõpilaskonnas sugugi võrdsetl maale. Monarhistide, kellede üle pigemini naerdakse, leidub üle maa õige vähe, üliõpilaskonnale aga vajutavad nad osaliselt oma pitseri.

Ühest küljest ei lase prantsuse üliõpilane, olgu ta meelsus milline tahes, endalt võtta kriitika vabadust ja igale katsele seda vähendada, reageeritakse alati silmapilkselt ja väga hoogsalt. Teisalt pole aga võimalik leida ühiseid aluseid üliõpilaste meelsuse liigitamise kohta, sest nagu sageli prantslased ise tähendavad on üliõpilaste keskel „meelsusi samapalju kui isikuid — võib-olla isegi enam.“

Ometi ei puudu positiivne tähtsus üliõpilaskondlik korraldusel, sest kutseühvide kaitsmine on poliitika kõrval ikkagi ala, mis haarab kõige laiemaid hulki ja siinkohal prantsuse üliõpilane ei soovi, et segataks tema poliitilisi harrastusi puhtüliõpilasliku kutseesindusega. „Association Générale“ nime all tuntakse sellist koondist igas ülikoolilinnas ja nende ajalugu võib ligi viiskümmend aastat tagasi. Kuigi juhatusel val-

miste ümber käib heitlus poliitiliste rühmituste tege-
laste vahel, tuleb prantslaste auks kinnitada, et nad ai-
nult erandjuhtumeil lasevad üliõpilaskonnas poliitikal
kutsehuvide kaitsmisest üle kasvada.

Prantsusmaa teatavasti on riik, kus kõrgema hari-
duse omandamine tehakse tingimata võimalikuks ka
vaesematele kihtidele. Kolm aastat tagasi näiteks teos-
tati reform, mille järgi riiklik ja kogukondlik kes-
kooliõpetus on maksuta kõigile. Ei
keelata seepärast summasid üliõpilaskonnale, kes loob
laiemaid soodustusi kogu ülikoolis õppivale noorsoole.
Omaabi ettevõtted näiteks on Prantsuse üliõpilaskon-
nas väga tugevalt arenenud ja saavutused sel alal pä-
rast-sõja aastaist võivad olla julgesti eeskujuks palju-
dele riikidele.

Siinkohal olgu esijoones nimetatud „Cités uni-
versitaires“ nimeliste üliõpilaskonnade loomine pea
igasse ülikooli linna (arvult 16). Kõige ees sammub
muidugi Pariis, kus „Cité universitaire“ ehitus kestis
aastakümne ümber ja avati pidulikult tänava kevadel.
Rockefeller juniori hiiglasummaline annetuse tegi või-
malikuks üliõpilaskonnade loomise, mis pakub kõiki
mugavusi, alates avarate tubade, koosviibimise ruu-
mide, spordivõimaluste, heade toitluskorralduste,
täiuslikkude raamatukogudega jne. Rahvusvahelise
sõpruse edendamiseks on omaette „Maison Internatio-
nale“, kus kindel arv prantslasi elab hulga välisrahvu-
sest kaasvõitlejatega koos. Peale selle omab kümme-
kond riiki seal maju oma üliõpilaste tarvis. Kuid ka
teised linnad ei jää maha ja üliõpilaskonnade eesmärgi-
ks on püstitada selliseid linnaosi niivõrd, et iga üli-
õpilane saaks asuda „Cité universitaire's“. Nimetatud

uuendus toob endaga ühtlasi kaasa läbikäimise tihen-
damise ja sammub osaliselt seda rada, mis saavutatud
põhjamaadel arvukate intiimorganisatsioonide kaudu.

Kõige viimastel aastatel on Prantsusmaa akadee-
miline noorpõlv, eriti aga tema iga-aastane juurdekasv
seatud uue raskema küsimuse ette: mis teha ülikooli
lõpetamisel. Haritlaste üleproduktioon on suur, nii
suur, et tekitas isegi rahutusi, kui tuleb meelde
hiljutisi meelevaldusi arstiteaduskonna üliõpilaste
poolt, kes protesteerisid välismaise päritoluga arstide
töötamisõiguse vastu Prantsusmaal. Valitsus hakkas
juba enne seda tõsisemat huvi tundma üleprodukt-
siooni küsimuse vastu ja 1933. a. moodustatud ankeet-
komisjon ilmutas hoiatavaid tulemusi. Ühekorraga sai
prantslasile selgeks, et „mis saab meie poegadest ja
tütardest“, kujuneb tõsisemaks küsimuseks vaimselt
nii kõrgel tasemel olevale rahvale. Kõik ajalehed hak-
kasid äkki korraldama ringküsitlusi prantsuse noorsoo
üle ja küsimus püsib päevakorral tänapäevani ning
ripub ähvardava mõõgana siserahu kohal, sest töötü
haritlane pigemini häirib siserahu kui et kindlustada
seda.

Üliõpilaskonnad ja nende liit osutasid sedapuhku
jälle suurimat valmisolekut kutsehuvide kaitsmisel ja
asutasid valitsusvõimude kaasabil statistika-büroo, mis
peab pidevalt jälgima üleproduktiooni ulatust. Sama
büroo ülesandeks on ühtlasi kutsevaliku nõuanne, and-
mete kogumine eriharidusega isikute paigutusvõima-
luse üle, töökohtade vahendus ja eel kõige — koostöö
valitsusvõimudega selleks, et võidelda ühiselt üleprodukt-
siooni hädaohu vastu.

(Järgneb.)

H. Paalman.

Austria üliõpilaskonna reformist

Lisaks ülevaateile teiste Euroopa riikide üliõpilas-
konnade organisatsioonist poleks ülearune peatuda lühi-
dalt ka Austria üliõpilaskonna korraldusel. Ka Aust-
ria üliõpilaskond on möödunud aastal teinud läbi meta-
morfoosi. Nagu mujalgi tuli see ümberkujunemine
järelalusena riiklikule ümberkujunemisele mitme era-
konna demokraatiast ühe erakonna „demokraatiaks“. Endine autonoomne ülikool ja endine ennastmäärav üliõpilaskond, mille esindus kujundati enam-vähem sarnaselt meie endisele Edustusele (selle erinevusega, et valimistel esinesid teiste hulgas poliitilised rühmitused), lülitus nüüd osana riiklikku organisatsiooni. Selle metamorfoosi korralduslik tulemus avaldus kõige esmalt uue üliõpilaskonna juhi ehk ülemkuraatori ametisse seadmises, kelle kompetents üliõpilaskonda puutuvas asjus on üldulatuslik. Ülemkuraatori ülesandeks on üliõpilaskonnas kõigi rahvuslike, kultuuriliste, sotsiaalsete, majanduslike ning mitmesuguste erialaliste ürituste juhtimine. Ülemkuraatorile on allutatud eeskätt üksikute ülikoolide juures teotsevad kuraa-

torid, viimaseile omakorda alluvad asjaajajad (Sachbearbeiter), kelle ülesandeks on üksikute alade korraldamine kõrgemalt poolt tulevaid instruksioonidel. (Meie oludes vastaksid viimaseile toimkonnajuhatajad). Üliõpilaskonna tegevus piiritletakse järgmiselt:

1) „Schulungswesen der Hochschülerschaft Österreichs“ vastab meie kultuurtoimkonnale. Selle laiemaks eesmärgiks on arendada „terviklikku teaduslikku maailmavaadet, mis haaraks kõik üksiklaid“. See mahutab endasse kunstideharrastusi, samuti kõikide kultuuriliste riigikodanlike ning riigimajanduslike küsimuste arutlusi. Eriharrastusiks on moodustatud vastavad osakonnad, mille korraldusel peetakse referaat-õhtuid, vaidluskoosolekuid ning puhtrahvuslike üritusina rahvalaulu- ja tantsuõhtuid.

2) „Auslandsdienst d. H. Ö.“ omab meie SELL-büroole ja välisloimkonnale vastavaid funktsioone. Siia kuulub Üliõpilaskonna välissuhete korraldus. Tegevus seisab peamiselt maadevaheliste üliõpilaskongresside, eškursionide korralduses; väliskülaliste vastu-

võtus ja viimasel ajal ka nn. vahetusteenistuse (Austauschdienst) reguleerimises (vta allp.). Välistoimkonna kaudu kuulub Austria üliõpk. rahvusvahelisesse üliõpilasliitudesse (CIE, ISS. jne.).

3) „Arbeitsdienst d. H. Ö.“, „Tööteenistus“, on uudne ala, loodud saksa „Arbeitsfront“ eeskujul. Kuna töölaagreid üliõpilastele eraldi ei peeta (kasvatustelisel kaalutusel), vahendab see üliõpilaskonna organ üliõpilaste osavõttu üldisest töölaagrist ning koos välistoimkonnaga ka välismaade üliõpilaslaagrist. (Viimasel ajal eriti Ungari omast). Osavõtt tööteenistusest on üliõpilastele sunduslik.

4) „Körperliche Ertüchtigung d. H. Ö.“. Mitmesuguste spordiuurituste kõrval kuulub siia ka üliõpilaste kaitseväheline kasvatus.

5) „Presse u. Werbewesen d. H. Ö.“ on üliõpilaskonna kirjastusettevõtte ja propagandatalitus. Toimkond annab välja 2 korda kuus ilmutavat „Österreichische Hochschulzeitung“ ning kirjastab üliõpilaskäsiraamatuid ja brošüüre.

6) „Verbändewesen“—nimeline organisatsiooni-toimkond kontrollib ja registreerib akadeemilisi ühinguid. Selle vahetalitusasutise eesmärgiks on leida „ühine keel“ üksikute organisatsioonide ja üliõpilaskonna keskkorralduse vahel.

7) „Wirtschafts u. Fürsorgewesen“. Hoolekandeosakonna tegevus on laiapiirdeline, ühendades meie majandustoimkonna, haigekassa ja tööbüroo ülesanded. (Põhjaliku ümberkorralduse tõttu ei funktsioneerinud käesolevaid andmeid veel täies ulatuses).

Toimkondade liikmed määratakse ametisse toimkondade juhatajate poolt.

Üksik üliõpilane lülitub üldorganisatsiooni erialaliste üksuste (Fachschaften) kaudu, mis alluvad otseselt iga ülikooli juures teotsevale kuraatorile. Kuumine neisse erialalisesse üksusesse on sunduslik. Peale selle on küll üliõpilastel veel võimalus liituda mitmesugustesse ühinguisse, huviringidesse, klubidesse jne., mis muidugi võib toimuda vaid vastavais seaduses ettenähtud piirides ja suunas ning mis kontrollitakse vastava asutise („Verbändewesen“) poolt.

Eriti taotleb reform kasvatuslikke eesmärke üli-

õpilaskonnas: nagu avaldub kolmest vastavast institutidist*): 1) Maailmavaatelis- ja riigipoliitilised kohustuslikud loengud (häid tagajärgi andnud). 2) Üliõpilastele sõjaväeliste ja pedagoogiliste juhtide juhatusel, distsipliini arendamise eesmärgiga. 3) Sõjaväeteenistuse eelharjutused, mis suunatud kavatsitava üliõpilasmilitsa (Hochschulmiliz) asutamisele.

Nagu eeltoodud piirjoontest näha, on Austria üliõpilaskonna organisatsioon võrdlemisi selgejooneline.

On ilmne, et sellise organisatsiooni sihiks on üliõpilaskonna riigipoliitiline aktiveerimine, tema kaasaaharamine Austria ainsasse rahvusriiklikku erakonda, ainsasse legaalsesse poliitilisse organisatsiooni Austrias n. n. Isamaa Rindesse (D. Vaterländische Front).

Riigipoliitilise momendi iseloomustamiseks Austria üliõpilaskonna korralduses olgu siinkohal esitatud paar väljavõtet käesoleval aastal ilmunud brošüürist: „Das Bundesgesetz über die Vaterländische Front“, mille autoriks dr. Robert Hecht:

„Die Vaterländische Front ist schlechthin der politische Verband öffentlichen Rechtes und der einzige Träger der politischen Willensbildung im Staate“. . . . Mandate in den öffentlichen Vertretungskörpern u. Selbstverwaltungskörpern können nur von Mitgliedern der Vaterländischen Front bekleidet werden“.

Nagu sellest nähtub, sulgub igasugune avalik tegevus „riigi keskvalitsuse poolt juhitava“ isamaalise frondi tegevusse.

Igal süsteemil on oma head ja vead ning eeltoodud organisatsiooni kriitikaks pole siin sobiv koht. Lõplikku hinnangut oodata ongi liiga vara, kuna reformi tulemused pole — ega saagi veel olla — selgunud.

Näib siiski, et soovitud mõtteühtlust „riigi ülesehitavaks tööks“ pole esialgu saavutatud. „Die Vaterländische Front“ ei ole laiemates rahvahulkades saavutanud kuigi sooja poolehoidu. Vastavad üliõpilaskonnareformid on kutsunud esile vastudemonstratsiooni. Üliõpilaskonna meeololu, võimalik, et seoses rahva üldise meeoluga, ei ole soodus rahulikule akadeemilisele tööle.

H. Gross.

Vahetatud üliõpilasena Poolas

Reisitakse meelsasti, ning seda peetakse kõigiti arendavaks ja eriti noorele inimesele. Võõraste maadega tutvumiseks peab olema vaba aega ja raha. Tundel teatavasti on aega ja eriti suvel, kuid puudub raha reisimiseks. Viimase faktori vältimiseks on leitud tänulik tee praktikantide vahetuse näol.

Tavaline tudeng vastavalt oma erialale viibib niikuinii praktikal kodumaal. Siin on leidnud õnneliku lahenduse praktikantide vahetus. Nimelt loovutatakse koht mõnele välismaalasele ja saadakse selle praktikakoht vastutasuks.

Poola üliõpilaskond kasustab eriti suurejooneliselt üliõpilaspriktikantide vahetust. Ei saa mainimata jätta Poola riiklikkude ja ka eraasutuste ning ettevõtete vastutulekut ja toetust. Välismaine praktikant ei oma ju selliseid töötamisvõimeid kui kodumaine. Keel ja kohapealsete olude mittetundmine on takistuseks.

Praktikandid võetakse 1½—2 kuuks. Makstakse

*) Vt. sellesisuline artikkel H. Drimmel'ilt „Österr. Hochschulzeitung“ 1. Juli, 1936.

palka, mis katab elamisekulud. Erandiks on arstiteaduskonna üliõpilased, kes saavad ainult prii ülalpidamise. Siia lisandub veel prii sõit Poola raudteel, piirist praktikakohani ja tagasi.

Varemail aastail võimaldati prii sõit Poola raudteedel kogu praktika kestusel, missugust soodustust käesoleval suvel nautisid vaid raudteedel praktikal viibijad, said kaks priipiletit kuus. Poola raudtee on kallis ja distantsid õige suured, edaspidi peaks meie üliõpilaskond läbirääkimistesse astuma, et võimaldataks jälle prii sõit raudteedel, või siis vähemalt paar piletit praktikaaja kohta. Poola üliõpilaskonnale ei teeks see mingisuguseid erilisi raskusi.

Käesoleval suvel tõusis välismaalaste praktikantide arv Poolas vähemalt 300-ni. Rumeenlasi oli kõige enam — midagi 100 ümber. Jugoslaavlasti umbes samapalju. Siis mõningad saksa agronoomid ja metsamehed. Lätlasi oli 25—30. Soomlasti 10 ümber. Gdynias oli üks tudeng koguni Islandist. Kahtlemata oli sääl veel teisigi rahvusi.

Eestlasi oli üle 20 inimese. Tartu üliõpilaskonna kaudu sõitis 10 tudengit.

Poola-Eesti ühingu kaudu olid 10—12 inimest Tallinnast.

Allakirjutanu viibis majandusteadlasena lähemale kaks kuud poola suuremas riigipanga osakonnas Katowices. Tasu maksti umbes EKr. 120.— kuus. Poola olude kohta ja eriti industrialiseeritud Ülem-Sileesias ei ole see sugugi palju, kuna pool sellest summast kulus juba söögiks.

Esimene kuu rakendati korralikult töhe ja tutvustatü üksikute osakondade ja operatsioonidega pangas. Alles teisel kuul jäeti rohkem vabadust, mida ka põhjalikult kasustasin, sõites Poola risti ja põigiti läbi.

Katowice ise on noor tööstuslinn ja saanud linnaõigused alles 70 aastat tagasi, kuid elanike arvult ületab juba Tallinna. Linn ilma aguliteta, täis nõge ja tahma. Nelja-viie-kordsed majad lõpevad ja algavad kohe põllud. Linna kasv on nii kiire, et aguleid ei ole veel tekkinud. Linn on ümbritsetud korstnaist ja elu on seal tahma tõttu vilets. Kauemat aega seal viibida ei tahaks. Eriti suvel ja kui on tulnud just mererannast.

Reisimine: kas see ei ole ilu tagaajamine? Sõidetakse paigast paika ja otsitakse kaunidust looduses ja inimese loomingus. Praegusaja euroopalik tsivilisatsioon on sedavõrd levinud, et peab kusagil eksotiilistesse maadesse sõitma, ennem kui märkad midagi märgitsemiseväärset inimestes enestes ning nende eluavaldustes. Seepärast Poolas reisisid ei tundunud midagi uudist ega erakorralist vaatamisväärset. Mäestikku-tõusmine, maa-alused kaevandused, suurtööstused või muuseumid ei pakkunud palju uudseid elamusi. See kõik oli kuidagiviisi omane ja tuttav — kas raamatuid või kinost? Suure vaheldusena tundus kusagil kaunis paigas ennast mugavalt sisse seada, nautida looduse ilu ja viibida paar päeva mõnuses mittemidagi-tagemises.

Kujutlesin Poolat suure tasandikuna, mida Wisla jõgi läbib ning mille keskuseks on pealinn Warsaw.

See mulje Poolast on jäänudki, kuid tsentrum on kandunud lõunasse, Krakowi ja selle ümbruse maakondadesse.

Raskuspunkti lõunasse kannab inimene ja tema looming, mis lõunas maastikupildis oluliselt hakkab kaasa rääkima. Inimene ja tema looming — see kultuuri oluline tunnus. Krakowis alles tunned, et oled jõudnud teise miljösse, et oled Poolas.

Warsawi on ju Poola Vabariigi pealinn, kuid tundub tavalise kosmopoliitlinnana kõige oma kontrastide ja räpasusega. Warsawi vaatamisväärused, nagu Lazienki, Sigismud III sammas ja omaaegne kuninglik loss, milles praegu resideerib president, on itaalia meistrite töö.

Poola lääne osas on rängalt tunda saksa mõju. Nii on Poznanist kadunud Poolale omane vaesus ja räpasus. Tänavapildis puuduvad juudid. Ärid on puhtamad ning kindlate hindadega.

Kuid Krakowis on kehastunud Poola. Siin on ka see ümbruskond ja vaim, mis on kandnud ja sünnitanud uue Poola.

Kõigepealt Krakow on keskaegse Poola pealinn ja kuningate residents. Siia asutati juba 1364. a. ülikool, mis püsinud kogu aja poolakeelsena ja kujunenud poola teadusilma keskuseks.

Peale Poola lõpulikku jagamist maitses Krakow lahedamaid eneseavaldamise võimalusi kui teised Poola osad Saksa või Vene valitsuse all. Poola keel püsis. Ainult asjaajamine keskasutustega toimus saksa keeles. Nii alustati Waweli, kui endiste Poola kuningate residentsi restaureerimist juba 1905. a., kusjuures keiser andis eelarve korras kindla summa, lisaks korjanduste teel saadule.

Siit lähtus T. Kosziuski õnnetusse võitlusesse peale Poola jagamist.

Siin kogus Pilsudski oma esimesed leegionärid ja löi aluse poola sõjaväele, millele hiljem rajati riik.

See ei ole juhus, et poola eneseavaldused on lähtunud Krakowist, vaid selle ümbrus ning inimeste kandev vaim on loonud selleks sobiva õhkkonna ja seepärast tunneb turist alles siin, et ta on jõudnud Poolasse.

*

Krakowist paari tunni kaugusel on Kõrg-Tatra ja Pieniny mäestikud.

Kõrg-Tatra Zakopanega on üldiselt tuntud. Siinkohal märgiksin, et Tatrassa sõites ei piirduks ükski Zakopane linnaga, mis ei paku midagi. Pruugib vaid paar vanemaid jalanõusid naelutada ja võtta seljakott ning võib asuda mäestikku. Naelutatud jalanõud on vältimatud, sest nendega saavutatakse kindlus ohtlikel mägitteedel.

Zakopanest lähtuvad markeeritud teed, kus võib rahulikult liikuda ilma juhita. Kõlab uskumatuna, kuid mäed on tihedasti asustatud. Aegajalt on mägi-õnnid ja teedel kohtab alalõpmata turiste — ikka seljakotid ja naelutatud saapad. Võis näha koguni perekondi väikeste lastega. Järgides markeeritud teid pole karta mingit ohtu.

Eriti meeleolurikkad on mägiõnneid. Õhtuks kogunevad sinna kokku kõik ümberhulkuvad santlaagrid. Seljakottidest otsitakse välja priimused ning toidumoon. Süüakse ja veedetakse õhtu mõnusalt onnis ühise perena selleks sisseseatud suuremas ruumis. Vaene või jõukas — inimesed siin on üheväärsed, sest peale posti pole mingisuguseid kulutamisvõimalusi.

Mägiõnnes on ruum ratsionaalselt kasustatud. All on köök ja ruum, kus võib oma priimusega süssitada ning ülevalmainitud söögi- või seltskonnatuba. Ülejäänud ruum on kõik magamiseks. Meeste ja naiste vahel seal suurt vahet ei tehta. Kõik magavad segamini, kuis juhtub, olgugi et oleks ruumi eraldamiseks. Algul tundus see tsipa võõrastavana, kuid hiljemini tuli harjuda sellega. Akna all vulisev mägestikuoja ning ümberringi sünged graniit-tipud, nii möödub öö Tatras.

Hommikul valgenedes hakkab kogu see pere liikuma ja päeval on onn tühi. Otsitakse ümbruses mõni tipp, tõustakse kuni 2500 meetrit jumalale lähemale, et siis järgmist ööd veeta juba naaberorus.

Tatra Poola osa on eriti mõnus ja kodune, kuna sealne olemine on täiesti primitiivne, ilma igasuguse komfordita. Sellevastu kahjuks Tšehhoslovakkias on elu piltlikult öeldes rafineeritud. Mägiõnnes on ooberid smokingis! Mägitööd on kruusaga kaetud, kas või sõida jalgrattaga kuni kõrgemate tippudeni. Kahju on sellisest looduse profaneerimisest.

Hoopis teiseilmeline on Pieniny mäestik Zakopane umbes 40 km kirdes.

Kui Kõrg-Tatra on tuntud oma sünges ja metsiku maastiku ning karmi looduse tõttu, siis Pieniny vas-

tandina omab pehme kliima idülliliselt meeleolurikka maastikuga.

Kuulsuse Pieninydele annab laskumine parvedel jõel Dunajec, mis endale tee mäestikust läbi murdunud. Kaugus läbimurde algusest lõpuni on vaevalt 3 km, jõejooks aga umbes 10 km ja laskumine kestab üle karestikkude 4—5 tundi. Teel teeb jõgi järske pööranguid kõrgete liivakivi kaljude vahel.

Kauguses Tatra harjad, nii asutakse parvedele, mis moodustatud neljast ühest puutüvest õõnestatud venest. Sellist parve, mis kuuseokstega kaunistatud, juhivad maalilistes rahvusrõivais kohalikud talupojad.

Raske on midagi kaunistat ja idüllilisemat kujutada kui elu Pieninydes. Samad kodused turistide onnid kui Tatras, kuid meeleolu on kergem, just maastiku ja looduse šarmi tõttu. Tahes-tahtmata meeletuvad A. Daudet novellid Lõuna-Prantsusmaast.

Pieninyde külastamine ja Dunajeci sõit tasub end veel teisel põhjusel. Nimelt sinna sõites läbistatakse omnibusel tüüpilistest poola küladest. Tänavkülad. Maantee ääres värvimata tahatud palkidest majad ilustatud puunikerdustega. Seal külades on kujunenud ja püsinud poolaline talupojakultuur, kõigi oma ehitiste ja rahvusrõivastega.

Vastandina eestlasile on mehed seal rahvusrõivaste kandjad. Talumeestel villased kintspüksid, tikitatud vestiga, nii nad käivad tööl ja kirikus.

Krakow ja selle ümbruse maakonnad on omapärase kultuuri loonud ja seal alles õpitakse Poolat tundma ja mõistma.

R. Koort.

Prof. G. Suits'u lahkel loal avaldame tema arhiivist alljärgneva seni-ilumata Jaan Ok-s'a novelli, mis kirjutatud 1906. a.

Isa ja pojad

Talvad, sügav lumi, mahalangenud puud, saag, tulease, vana kasukapintsak, heeringapütt, kõlbmata kirvevars, jäljed, kolm töömeest ehk... inimesed. Eh — hee — inimesed! Kes neid siis inimesteks peab?!

See vanamees seal, umbes kui mõni lõhkipekstud kiilu teisend — päris kõlbmata vai ise! Ka temale on üldine jõud niipalju hoopis juba peale sadada lasknud, et ta rõgiseb-kõhib, sügavasti hingeldab ja sagedasti puhata tahab — vähe kasepakul istuda — torkivate pistete pärast rinnus, külje sees, nagu igas kehaosas. Ta sülgab, nuuskab ja kõhib... nagu inimene; lõhub puid, hakkab saepidemest kinni eluaegse puulõikaja kombel. Eluaegne — kena sõnal! Ta ei tohi siis veel täna kiiluga ühes mahaheidetud olla — peab aga õhtul veel korteri — peab minema... võib olla ka surema.

Vana kulunud isakest nüüd teab: kas temal passigi on — ei tea, kas omal elulugugi?! Inimesel, kes sündimisest surmani ainult teiste tarvis elab, pole ju midagi oma: siis võiks ju kirves varre ka omaks nimetada. Isa-ema ja... töö, see on kõik, mida metsa-

vanast teada on; olgu siis veel tuttav eluotstarve — surm. Siin metsas see vana muidugi ükskord hinge välja kõhib. Ta võib seda, sest temal on ju... pojad.

Need kaks kõhna noormeest, kes saevad ja ikka jälle saevad, siis lõhkuma hakkavad ja isa pinusse halgugi paigutada avitavad. See on ju vana isa loomusunniks eksitus, kus ta teadmata-tahtmata edasi peab elama... igavesti, kui veel ei pea lõppema see räbal vaevaelu, — igav, tühine mõistatus...

*

Külm on tänavune talv ja sügavalumeline. Jala-närtsudega õhuseisu mõttes leiame, et hilistel hommikutel kolmed närtsud ümber jalgade peavad olema. Ühtlasi läheb ka lume paksus ja säärsaapa kõrgus kohati kokku, ainult hanged on hoopis paksemad.

Olgugi et isa ja kaks poega sugulased on — teinasi: kas nemad seda olla saavad — et nad töö eneste keskel õiglaselt ära jagavad, sealjuures — pange tähele — ei vedele, siiski nad üle 35 kopika päevas ei teeni — meie teame: ei teeni, kui keegi neist ka päevapalga üle kõneldes uhkustada tahaks: „umbes poole rubla ümber.“ Ei, vennad... pool rubla on juba raha, raha aga — vabadust! Imelik: need kolm töömeest tahavad vabamad olla kui lõhkumise nui... tahavad mõistlikumad olla... haluriidast — tugevamad kui kirves... Lõhkumiseni aga puhkab sagedamini, pikemalt, haluriit langeb alla... tasakaalukadumisel, kirves on surmariist, niisama pime, kui kõik kaudsed surmamisviisid valgustamata segaduses...

Tartu haritlaste protest-telegramm 1906. a.

1905. a. revolutsioonipäevil nõuti esmakordselt meie rahvale kõiki kodaniku põhiõigusi ja demokraatlikku korda, kuid see liikumine suruti veriselt maha. 1905. a. detsembrikuu lõpul saadeti maale karistussalgad, kes armuheitmatult ja veriselt karistasid igahühte, kes kuidagi oli kaasa tundnud või kaasa aidanud vabadusliikumisele.

Veel enne karistussalkade tulekut 10. detsembril kuulutati välja Tallinnas ja Harjumaal sõjaseadus. Sellega algas tolleaegsete avaliku elu tegelaste tagakiusamine ja vangistamine. Oma elule ei võinud olla julge keegi, kes oli kuidagi avaldanud rahulolematust tollal kehtiva Vene monarhistliku režiimi vastu. Sõjaseaduse väljakuulutamise järele olid paljud tegelased sunnitud end varjama ning siis hiljem põgenesid välismaale, et päästa oma elu. Neil päevil põgenesid maapakku J. Teemant, K. Päts, M. Pung, M. Martna jt. — paljudel neist tuli olla aastaid maapaos. Teised Tallinna haritlased, keda tabati, vangistati, nagu: linnanõunik V. Lender, J. Poska, dr. Lüüs, dr. Maasing, dr. Köler, direktor Säkk, linna loomaarst Rabisson jt.

Detsembri lõpul alanud karistussalkade „töö“ jaanuari algul aina süvenes, mahalaskmised, peksmised ja vangistamised olid igapäevased

nähted. Maa oli täielikult karistussalkade võimuses. Eesti maa-alal teetsid väga kuri kuulsa karistussalkade ülemad: tuntud kindral-major Bezobrazovi juhatusel, L.-Eestis rittmeister Karl von Sievers (1874—1935). Eriti massilisi mahalaskmisi toimetas K. v. Sievers, nii lasti tema käsul Viljandis maha 9. jaan. 40 inimest ja 11. jaan. 13 inimest. 13. jaan. lahkus K. v. Sievers oma salgaga Viljandist ja liikus Tartu suunas. Hirmu- ja õudsusetunded ja -jutud Tartus aina kasvasid. Kas pidi Tartus ja Tartumaal tulema samane veresaun kui seda oli Viljandis? Ei olnud enam juttugi 17. okt. manifestis lubatud isikupuutumusest, südametunnistusest, sõna-, koosolekute- jt. lubatud vabadustest. Reaktsioon võimutses — tule ja veriste vitsadega rahustati maad. Rahval ei olnud enda kaitseks mingit võimalust, protesteerijaid ootaisid vanglad ja püssikuulid.

Ainukesed, kes tollel kurb-süngel reaktsiooni ajal meelt ei heitnud ja kes otsustasid valjult protesteerida reaktsionääride ja karistussalkade tegevuse vastu, olid Tartu eesti haritlased, eesotsas akadeemiliste haritlastega. Jaan Tõnisoni algatusel peeti nõu ja arutleti küsimusi, kuidas protesteerida kõikide nende hirmutegude vastu ja kuidas nõuda reaktsionääride ja karis-

Vuhib poeg ja toksib isa küll kirvega, saega, nuiaga — vastu talva kukuvad jämedad löögid, nii et narmad lendavad. Laiaks laguneb läbipeksetud kiilupea, lössi vajub terve ta eduline kuju, see ettepoole tungiv vorm — siis aga... lendab tüdinend kiil viimast jõudu kokkuvõttes kõrgele õhku ja langeb elutult maha... umbes nagu kangekaelne, väsinud loom siis, kui ta enam edasi ei suuda minna, kui... koorem üleliigne on!

Halusüllad, need on suuremõõdulised mõisa üheksajalalised süllad! Nii metsakohased on need puuriidad: mõlemad kõrged, tugevad, veata — küllus ja küllus iga mõõdu järgi. Võib-olla on nende omanik, peremees ka umbes niisugune — kes teda teab?

Agas need inetud inimeseloomad keset toredat metsa segavad ehk kõike seda looduse suurepärasust, seda ääretat küllust igal pool?! Maha tarvis lüüa, ärähvitada — aga ei... need surevad juba isegi: näed nende kõhne-kujusid! Aga kui nad ei sure, kui üks neist kolmestki äkki... mõtlema hakkaks ja oma elu rohkem tundma, kui halud pinus, kui kirves kannu kõrval... kui? Kui nemad kõik surra ei tahaks, vähemalt mitte nii, nagu nad elanud on ja sündisid... Kui nad loomulikult surra ei tahaks, — need inimesed —, kes vägivaldselt sündisid?... —

Tuul on vaheajal teisale pööranud, valjemalt puhuma hakanud. Uued hooed toovad uut lund ja see tungib mööda maad — alumistes õhukihtides edasi. Murtud ja väsinud pöösad, kes kaua suurte puude otsast kukkunud lumekoorma all ägama pidid, saavad

lumekänkidest vabastatud. Idatuul raputab koormatud pöösaid ja nende kõveraks-kooldunud oksad tõstavad otsad ülespoole, sirguvad, murtud kohad paistavad...

*

Tuli põleb, põletab — puuksad auravad. Lahe, ümmargune, kuhjalavataoline tulease. „Need oksanärud tulevad ära põletada“ — oli käsk ja vanamees veab tihti uusi kuuseharukesi leekidesse. Tuli sööb tuttavalt ainult... paremad osad ära — närud, oksakesed jäävad ümberringi vinguma, ümmargust ladet järele jättes. Ikka need paremad jupikesed peavad kõige ennem aurama hakkama... oksad, mis hiljuti alles nii elujõudsalt kasvasid, suureks sirguda tahtsid, põlevad nüüd praksudes. Umbes kui elusalt kiunuvad visamad...

„Neist saaks häid... tugiteibaid,“ mõtleb vanamees mõdukalt kõverasse paindunud jämematest kuuseoksadest. Pisemaid raakaid pindadega ei pane ta tähele — pole ju kaugeltki seda väärt: neist ei saa ju teistele tugesid, kuivavad ikkagi niisama kasuta ära, kukuvad teadmata alla ja mädanevad. Siin juba lesknaisi neid üles korjamas ka ei ole!

Tulepahl keerab vana konkssõrmede vahel ja paiskas äärtelt korjatud raided kesk tulelava. Siis plahvatab tulukene sööta leides kord suuremaks, üksikud leegid tõusevad kõrgemale õhku ja kaovad... Ei need leegid suuda kõige oma soojusega seda toorest ja külma õhukihti veel soojendada — ainult kadumiseks tungivad tulisemad tulejoad ülespoole ja ülespoole

tussalkade tegevuse lõpetamist. Otsustati saata ühine Tartu haritlaste protest-telegramm ex-Vene pealinna ajalehtedele. Telegramm koostati „Postimehe“ toimetuses ja selle lõplikuks redigeerijaiks olid peale Jaan Tõnissoni venekeele oskajatena K. Konik ja Lui Olesk¹. Telegrammile kutsuti alla kirjutama kõiki Tartu eesti haritlasi ja alla kirjutama ilmus 25 haritlast, ainult üks kutsutu ei olewat ilmunud²). Allakirjutamine lõplikult toimus 18. jaan. 1906. a. ja samal päeval saadeti telegramm ka Peterburi vene ajalehtedele. Selle telegrammi koostamine ja allakirjutamine oli tollal sõjaseisukorra ajal äärmiselt julge ja eneseohverduslik samm. Tuli arvestada vangistamist ja sõjakohtu alla andmist — kuid siiski Tartu haritlastes ei puudunud julgust ja üksmeelt.

Kuna seda telegrammi pole keegi kaasaegseid oma mälestustes avaldanud, kuid sellel on väga suur ajalooline tähtsus, siis toome selle dokumendi siin tervena ära (esitatud tõlleaegses kirja viisis).

Telegrammi tekst oli järgmine:

„Palume järgmist avaldada. Eesti rahva süüdistamine, nagu püüaks ta keisririigist lahku lüüa, on hoopis põhjusetu. Ärev meeleolu, mis 18. oktoobril alanud, ilmus koolide, maakorralduse ja kohalise omavalitsuse uuenduste püüdmises, viimast üleüldise healeõiguse põhjal, et Saksa sugust mõisnikkude vähemuse rõhva majanduslike ja poliitilise ülevõimu alt peaseda.

1) H. Kruus, Punased aastad I, lk. 111.

2) A. Jürgenstein, Minu mälestused II, lk. 18.

päikesele ligemale... Suits, aur jääb järele metsiku õhuga kokkuliitmist otsides. Eranditult liigub ta jõuetult, lõdvalt tuule järele edasi.

Metsavana ei räägi palju — ja kellega siis? Köhima peab ta sügavalt kuni väsimiseni, kui hoog peale tuleb. Ja töötama vaheajal täie kiirusega peavad ikka ja alati töömehed. Jutuajamine lõbustaks, pehmendaks vähe töökäigu edasijõudmist — seda aga ei tohi lubada, kui raha teenida tahetakse — neetud raha!

Ainult harva, väga harva tuleb mõni „kurat“ üle vana inimese kolletanud morkade — need, võib ju olla, on elus... suudelnudgi armu-suuandmiste kordadel! Nüüd aga peab tuim süda võimetumas vihas ainult „kuradisi“ hauduma — ta elu nõuab seda: see juhtub ju enamasti siis, kui raske halb jala peale kukub, pastal põrub ja jalg haigeks läeb — kui ettemõõdetud kirvehoop hästi ei trehvanud. Ja hoop ei taba hästi siis, kui vanake vahest kõrvale peaks mõtlema — mõtlema poolhapude viiekopikaliste heeringate peale, mis sellel ostmise korral iseäranis suured, muidugi võrdlemisi — näisid olevat, meelimõlgutama külmetanud hapuleiva järele, mida nii ootamata palju söögivõtmisel sisse mahub. Lähikurnatud kere on ju nii tühi alati, äratunud jõud tahab karastuseks materjali.

Kui jällegi uus puu-jala pealt maha lastakse ja pojad isa poole rökkavad, et viimane ennast ometigi alt ära hoiaks, siis, jah, siis saab vana inimene jälle mõtlemiseks materjali ja asju arutamiseks, imetlemiseks: miks teda puu alla ei lastud jääda... ja mee-

Välja kujunesivad kaks erakonda: parajuslased püüdsivad uuenduste läbiviimist konstitutsiooni teel ja haridusliste abinõude varal, aga tahtis ka hariduslist võitlemist saksa eesõigustega klassi vastu; käremeelset, kes üleüldise revolutsiooni liikumise mõju all viibisivad, püüdsivad neidsamu uuendusi omavoliliste abinõudega, mille poole iseäranis veike osa linna proletariati ja maata külaelanikkudest hoidsivad. Käremeelsete sihti hõlbustas üldine valitsusasutuste tegevusetu olek, 17. oktoobrist algades. Terves riigis oli meeleärevus raudteede ja posti-telegrahi streigi mõjul suurenenud, ja sellega ühenduses hakkasivad vähesed käremeelset elemendid kohati endiste vallavalitsuste asemele uusi isikuid ilma vägivallata üleüldise healeandmise põhjal seadma. Vägivalla teud, mis mõisate lõhkumises ilmusivad, algasivad peale valju sõjaseaduse maksmapanemist Tallinnas ja Tallinna tegelaste vangivõtmist. Korraldamata Tallinna proletariati salgad, kellele kaabakad juurde seltsivad, läksivad maale, et mõisate lõhkumisega mõisnikkudele kätte maksta, keda nad sõjaseaduse valjus tarvitamises süüdlaseks pidasivad; salkadega ühinesivad enamasti maata inimesed, osalt hirmutamise mõjul.

Liikumine kannab üleüldise maaasjanduslist (agrar) laadi. Eesmärgiks oli mõisnikkude majanduslist rõhumist kõrvale saata. Kui valitsuse võimud ei oleks hoopis ilma tegevusetu olnud, siis oleks parajusmeelset oma jõuga vägivalla sõpradest jagu saanud. Näituseks asutasivad Pärnu maakonna talupojad miilitsaväe Tallinna salkade tagasitõrjumiseks; detsembri teisel poolel tulnud sõjaväed ei leidnud kusagil vastupanemist ja talitasivad siiski, nagu oleks avalise sõjariistuse mässuga tegemist. Kuna igakord lõhkumise otsekoheseid alustajaid kätte saada ei olnud, püüdsivad sõjaväed Saksa ohvitseride — nagu midshipman von Steini, rootmeister von Sievers'i, sõjaprokuror von Kotzebue ja teiste — juhatusel enamasti mõisnikkude sakslaste ülesandmise peale isikuid, kes peale 17. oktoobrit lubatud mitingutel kõnelejatena välja astunud, kes omavoliliselt kütmmas käinud või mõisnikuga isik-

lega — pärast ilmale halb kuulda... Aga kellest ma enam hooli, kes minust teab... suren... kuidas? — oma asi! Suremisel nüüd maailma moodist, viiside tasakaalust, teiste ligimeste loriidest hoolida!... Aga pojad! Nendel on halb pärast olla, elada, töötada, võib-olla ka surra, kui isa loomulikult surnud ei ole.

Pärast niisuguseid mõtteid, kui vanamees jällegi vaevaga haluriita üles ladus, mahalangevaid puulõhmu- sid uuesti ja nii ühetasaselt vurna ladus, sai ta aru ja mõistis, et teda, vana haiget inimest ikkagi veel poegadele tarvis on. Ladumise lõpul vaatas ta üleslaotud ladet, mõõtis seda süllapuuga, tagus väljaküündivad halud tagapoole, teades, et kõik ikka ühetasaselt ja sarnaselt riidas peavad lamama... Kui poisid vana isa kukkuva puu alt eemale sundisid minema, siis sai isake aru, et need kaastööloomaks saanud inimesed... tema oma pojad olid. See teadmine nagu tegi rinna kerge- maks, tõi vanadesse kättesse uue jõu ladumiseks, lõhkumiseks, oksade kandmiseks tuleasemele. Isa nagu tundis kohust poegadele abiks olla — nad ju kinnitasid tema vankuvat elualalhooldmise-jõudu. Poegade pärast!...

Kuna vanamees vahete-vahel süldes ladus, tuld tegi ja köhis, — saagisid kaks poega vahetpidamata väledasti: teatud osa tööd peab ju õhtuks või lõunaks tehtud olema — muidu ei saa päevapalka. Kerged riided töötajatel seljas, õhk arutu külm, aga hiline on pea palgega, higiveest auravad ka vestiseljatagused. Puud on pahlised, sitked, oklised — vaiguollus- teeb tööriistad halvaks. Väsinud käed aga liiguvad masin-

liselt tülis. Ilma asja uurimata ja kohtuta, omavoliliselt, lasti vangivõetuid surnuks või anti neile valjult ihunuhtlust kuni 200 hoobini, sagedasti üheainsa ohvitseri käsu peale, kes ka erasjus kahtlaseid isikuid, arvata vaid vargaid jne. karistasivad. Kahtlusealuste varandus põletati ka maha. Üksinda Viljandi maakonnas, kus mõisate lõhkumisi ei olnud, on üle 70 inimese maha lastud. Tähendame siia mõne silmatorkavama loo: Eesti Aleksandri linnakooli inspektor, põlütöö ministeriumi stipendiaat agronom Raamot määrati ilma ülekuulamiseta mahalaskmisele ja üksinda naise palve peale anti ta sõjakohtu alla. Viljandi linnakoolis peksivad soldatid kolme õpilast selle eest, et nad kooliülemusele palvekirja ära andsid. Lüganusel, Rakvere maakonnas, on madruste kuulidega üks naisterahvas ja neli last, kes hirmu pärast majasse luku taha varjule pugenud, surmatud ja haavatud. Rootmeister von Siever'i lendava salga — kes nähtavasti ülisuurte volitustega kindral Besobrasovi juhatusel töötab — omavoli on nüüd ka Tartu maakonda jõudnud, kus mingid vägivalla tegusi ei olnud, kui ainult omavoliline metsaraiumine Laeva mõisas ja sõjariistade väljanõudmine Sangaste mõisniku käest. 14., 15. ja 16. jaanuaril algas rootmeister von Sievers Rannu kihelkonnas nuhtlemist, kohalise rannu mõisniku von Bergi kättejohatamise järele. Ilma mingi põhjusest määrati ihunuhtlust vallakirjutaja Jänesele, kes sellest ainult kõigi kohaliste elanikkude ühemeelse palve peale peasis. Von Sievers sundis endist vallavanemat Oldti, kes kohalise küla enamharitud isik ja parajusmeelse te liigist, üht peketavat talupoega jalust kinni hoidma. Jänes pidi, ohvitseri käsu peale, soldatite saatel iseenda jauks vitsasi tooma. Elanikud on suures

hirmus. Oli juhtumisi, et inimesed hirmu mõjul hulluks läinud ja enese tapnud.

Rahvas on ohvitseride ülemeelse omavoli üle väga pahane. Õigusetundmust hävitatakse ilma mingi põhjusest toorusega. Saksa mõisnikkude tagaässitamistes nähakse püüet, endist orjuseaega riigivõimu varal järele seada. Niisugust arvamist kinnitab asjalugu, et rootmeister von Sievers manitses rahvast, nad mingi mõisnikkudelt head nõu küsima, kuidas elada, ja võtku nendega kokku saades ühe maha.

Tulevikuks on ette näha: salajase kättemaksmise jänu, vaenulise oleku suurenemine sakslaste vastu ja igasuguse usalduse kautamine valitsuse vastu; praegune omavoli, ülemäärased karmused ja ülekohus on süüdsateks abinõudeks seaduse tundmust ja auustamist seaduse vastu ära kautada. Läänemeremaade tuleviku peale kahjulikult mõjused. Kohaline põline Eesti rahvas, visa töökas element, ei ole sugugi riigivalitsuse poolt rõhumist Saksa vähemuse meeleheaks ära teeninud. Vägivalla vastu, mis rahvast hävitab, protesteerides, arvab Eesti haritlaste ringkond, et kohtu võimust korrarikkumises, vägivalla ja omavoli tegudes süüdlaste vastutamisele võtmisest küllalt on. Eesti rahvas, kes alati oma kohust riigi vastu täitnud, ootab praeguse vägivalla lõpetamist ja õigete ja seadusliste abinõude tarvitamist.

Tartus, 17. jaanuaril 1906.

Tõnisson, ajalehe toimetaja, õigusteaduse kandidaat; Aule, kaubanduseteaduse kandidaat; Virkhaus, sekretär; Hünerson, ajakirjanik; Kallas, mõtteaduse doktor; Kivastik, linnavolinik; Konik, arstiteaduse doktorand; Koppel, lahutusteadlane; Köpp, usutead-

likult, ammututtavad liigutused korduvad ka siin osavalt, kui tõukejõud madalamale langeb.

Poisid on juba kolmeistkümne-aastaseks said, juba siis sundis isa kaksikupaari külmetama, saagima, pikka metsateed sügavas, teeta lumes sõtkuma, higistama, raha teenima ülespidamise muretsemiseks. Poisid ei mõistnud midagi teha — nagu ahel köitis isa tähtmise võim neid selle raske loomatöö külge. Pärastpoole harjusid nad juba nii ära, nägid ainult sarnases töös omale ülespidamise võimalust, et nad ka iialgi enam muud elukutset lähedamate tingimistega soovida ei mõistnud. Nad nägid seda umbvaeva nüüd nagu... isa pärast. Nii kaua kui tema veel elab — ei pääse sellest!

Kokkukõidatud paarid: kirves ja mees, saag ja kaks töölist — valus on lahkuda! Ämarus ümberringi, ei leia pääseteed lähedamate päevade peale! Kui käelud valutavad, tuisanud hangede sees edasironimine väsitab, saapanahk jalga valusti hõõrub, korteriõhk südant pöörutama paneb — siis vahest mõtlevad poisid ka mujale minna. See aga ainult sedakord — ei jaksata enam!

Nende tööloomade pärast elavad kusagil ka kaks inimest, kes nendest aru saaksid, õieti mõistaksid, unistaksid, loodaksid — võib ju olla! Need vahest nutaksid kaastundmuse pärast, kui näeksid neid väsinud eluta silmi, haiglast kehakogu. Üleliigne, raske vaev on neid juba esimestel aastatel tõbiseks teinud! Need vaevatud liikmed, sooned, tööga mürgitatud keha ei või enam seisma jääda — kogu ihus oleks siis umbvalu, nagu igal tapetud töölisel puhkeagadel. Need poisid — nad peavad ka... eluäeg terves ta pikkuses nõnda töötades mööda saatma. See on ju vanematest päritud patt, sunnitöö...

Isa! pojad, nad tunnevad üksteist, mõistavad vastastikku hädast ja vaevast lugu pidada. Kui keegi neist

puu alla jääks, oleks teistel kahju — mitte üksi sellepärast, et siis kolmas tööpaarimees puudub... On ühel viina, saab ka teine maitseda — searäsa kõrvetatakse alati ühise panni peal.

Teised ligimesed on metsaelanikkudel võõrad! Neid põlatakse... ei tulla iialgi suitsusauna vaatama, kus nad korteris on. Nad lapivad laupäevaõhtutel vanu saapaid, paikavad puudeokste külles lõhkirebenenud pintsakuid, kampsuneid. Pühapäeval ju tarvis küla-monopoli juurde minna... kella kahe ajal tuleb viinatooja tagasi kolme pudeliga. Tarvis juua, tugevasti sisse tõmmata — selles seisab palju, kõik! Siis saab isa aru, et need kaks noormeest ta poega on, siis mõistavad pojad, et vana nende eluandja on... tükkikeseks ajaks unub tõsine eluviha vaevaelu...

Arusaamatu metsaelu liigub aga kindlate sääduste järele edasi. Tuul puistab külmetanud oksid, ehk säält, küll enam midagi saada ei ole. Pragisedes kukuvad toredad puud risti-rästi teineteise pääle — endised jäävad alla, uued langevad nüüd üle... Lagastatud metsa asemel seisavad värsked halusüllad. Noored tugevad puud kangensid, täienesid seni, kui neid halgudeks kisti. Viimane jõud avaldab ennast auruna, kus liikumine, soojus sünnib... siis kaob ka.

Mis see inimene siin teeb, on arusaamatu. Meie tunneme, et need töölisel, puulõikajad on ja rohkem ei tahagi teada!

Tuli aga leegib tulelaval ja hävitab kõik, mis ette tuleb. Leegivalu ees sulab lumi, külm jää langeb kokku veeks. Veeaur ja tulesuits tõusevad ühtlasi ülesse õhku, lagunevad ikka laiemale, laiemale, venivad kõrgemale nagu võideldes selle jääkülma õhuga...

Ei see tuli jõua veel tervet ilma kõige ta metsaeluga soojendada. Aga ta leegitseb, sööb — lähem ümbrus saab ikka soojemaks, keevemaks.

lane; Lenbaum, linnavolinik; Luiga, arstiteaduse doktor; Luht, provisor; Olesk, ajalehe toimetaja, vannutatud advokati abi; Paldrok, eradotsent; Pöld, ajakirjanik; Rütli, vannutatud advokati abi; Sarral, loomatohter, Simm, ajakirjanik; Tõnisson, aednik; Uibopuu, kaubanduse kandidaat; Sprenk-Läte, vaba kunstnik; Hanko, ajakirjanik, õigusteaduse kandidaat; Jürgenstein, kirjanik; Eller, linnavolinik.

Telegramm ilmus 19. jaanuaril „Novaje Wremjas“ (nr. 10, 722), „Nowostis“ (nr. 18) ja 20. jaan. järgmistes vene lehtedes: „Russ'is“ (nr. 4), „Slovas“ (nr. 339), „Nasha Shisnis“ (nr. 348) ja „Birsh. Wed.“ (nr. 20) ning kohalikus saksa lehes „Nordlivländische Zeitung“ (nr. 17. 21. I 1906) ja hiljem veel „Päevalehes“. Sellega olid pealinna ringkonnad korraga teadlikud meie maal valitsevatest karistussalkade hirmutegudest.

Samal ajal tegutses kindral Bezobrazov oma karistussalgaga Läänemaal. 16. jaan. lasti tema poolt maha Vigalas 3 meest (teiste seas B. Laipman) ja samal päeval sõitis Bezobrazov Märjamaale. Sinna oli aga saanud kutse Bezobrazovile — sõita Peterburi³⁾. Karistussalk jäi Märjamaale ja Bezobrazov alustas 16. jaan. sõitu Peterburi, kuhu talle järgneval päeval järele sõitis Paeküla mõisnik O. G. Rennenkampff. Parajasti Bezobrazovi Peterburis oleku ajal ilmus Tartu haritlaste telegramm. Nüüd komandeeriti Bezobrazov otsekohe Tartu ja 20. jaan. teatatakse⁴⁾, et kõrgealine ekstsellents kindral B. on jõudnud Tartu.

Tartu meeleolu muutis veel ärevamaks asjalu, et 18. jaan. õhtul marssisid linna võõrad sõjaväeosad kahe kahuriga ja neile tuli veel 19. jaan. uut jalaväge lisaks⁵⁾. Ei teatud, kust need sõjaväeosad tulid ja milleks nüüd siis Tartu marsiti.

Kindral Bezobrazovi Tartu ilmumine tekitas ärevust isegi Tartu sõjaväe- ja politseiülemate seas. Reedel, 20. jaanuari hommikul politsei-meister Sabelin ilmus isiklikult Jaan Tõnissoni juurde, olles juba väliselt nähtavalt ärevas meeleolus. Politseimeister seletas erutatult, et seisukord olewat väga tõsine, kindral Bezobrazov ilmunud Tartu ja olewat väga vihane. Politseimeister teatas, et kindral nõuab J. Tõnissoni kui protest-telegrammile esimest allakirjutajat viibimata enda juurde sõjaväe korpuse ohvitseride kasiino ruumesse.

Kella 10 ajal J. Tõnisson läks ohvitseride kasiinosse. Seal ootas teda juba Bezobrazov, kohalik sõjaväeline ülemus kindral Klotšenko, olid kohal ka rittmeister K. v. Sievers, parun Drachenfels jt. Uksel pidas valvet politseimeister Sabelin.

Bezobrazov võttis J. Tõnissoni tõsiselt, kuid ometi viisakalt vastu⁶⁾. Kindral seletas, see Tartu haritlaste protest-telegramm olewat enne-

kuulmatu akt, ta sisaldavat Vene sõjaväe auhaavamist ja selle eest võivat ta anda süüdlasi sõjakohtu alla. Kuid ta ei sooviks seisukorra nii teravaks minemist ja nõuab seepärast, et telegrammis toodud auhaavavad faktid tagasi võetakse. Selle peale seletas J. Tõnisson Bezobrazovile, et telegrammiga ei olewat tahetud mitte vene sõjaväe au haavata, vaid vastupidi, seda just kaitsta, sest karistussalkade teod ei olewat mitte Vene sõjaväele auks ja need peaksid lõppema.

Bezobrazov seletas siis edasi, et meie oleme katsunud telegrammis toodud andmeid kontrollida ja leiame, et need faktid mitte tõele ei vasta ja need on rasked süüdistused kõikide ohvitseride vastu. Läbirääkimistel läksid ägedaks ka juuresolevad ohvitserid ja seletasid, kõik telegrammis toodud faktid olewat valed ja ainult tühised jutud. Nende tühiste juttude pärast pidanud nemad 120 versta läbi öö maha ratsutama. See ohvitseride ülbus vihastas J. Tõnissoni ja ta pöördus Bezobrazovi poole teraval toonil:

„Härra kindral, ma palun mind kaitsta Teie ohvitseride vastu.“ See mõjus ja Bezobrazov ütles:

„Härrad ohvitserid, ma palun käituda lugupidavalt.“

Vaidlused ei andnud siiski mingeid tulemusi. J. Tõnisson ei nõustunud telegrammi tagasi võtma. Siis ähvardas Bezobrazov vihaseilt, et kõik allakirjutajad antakse sõjakohtu alla. Sellele vaidles vastu J. Tõnisson; tema on telegrammi autor ja koostanud selle oma algatusel ja on kutsunud intelligentsi ainult toetuseks alla kirjutama, ning teised allakirjutajad ei ole milleski süüdi, sest need usaldasid Tõnissoni, et kõik andmed on õiged. Ta nõudis kindlalt, kui kedagi tahetakse vastutusele võtta, siis võetagu ainult teda kui telegrammi koostajat. Nii kestis vaidlus kõgu päeva kuni õhtuni. Tõnisson ei nõustunud järele andma ja Bezobrazov mitte ainult J. Tõnissoni vastutusele võtmisega. Lõpuks jäeti Tõnisson üksinda, anti talle järelemõtlemiseks aega. Kõik oli tulemusteta, kokkulepet siiski ei saavutatud⁷⁾.

Õhtuks olid kokku käsutatud kasiinoruumesse kõik allakirjutajad. Ilmunud olid kõik kakskümmend viis. Kindral Klotšenko seletas kokkukäsitatuile, et kõik faktid ei vastavast tõele, nii näiteks Virumaal ema ja alaealiste laste mahalaskmine. Sõjavägi avanud sauna peale seepärast tule, et sealt nende pihta lastud, nii saanud need õnnetult surma. Klotšenko toonud ka veel ette teisi fakte, mis ei olewat telegrammis päris täpsed.

Lõppeks märkas Klotšenko teiste seas dr. H. Koppelit ja küsis, miks ta siia on tulnud, kuna

3) Vt. E. Kirjandus nr. 12, 1935; lk. 564.

4) Vt. Beilage zur Nordl. Zeitung nr. 17, 1906.

5) Postimees nr. 15, 19. I 1906; lk. 14.

6) Teade J. Tõnissonilt.

tema nime „Novoje Vremjas“ ei seisvat. Tõepoolest oli küll dr. H. Koppel telegrammile alla kirjutatud, kuid tema nime ei seisnud ajalehes. Vististi oli kas telegrammi edasiandja või trüki-
laduja kahe Koppeli nime asemel jätnud ühe. Dr. Koppel tõendas, et tema on olnud allakirjutajate seas ja palus endaga ümber käia nagu teis-
tega. Klotšenko aga ei nõustunud sellega, sest
temal oleval tähtis, kelle nimed seisavad aja-
lehes. Dr. Koppel vaidles vastu ja ütles: „Mina
olen allakirjutanud ja ma vastutan alati selle
eest, mida ma olen teinud.“ Klotšenko andis dr.
Koppelile sõduri kaasa, kes saatis ta majast
välja⁸⁾. Soldatid seisid ustel vahipostil, kedagi
välja ei lastud ja väljas piiras sõjaväesalk maja.

Klotšenko andis ühe tunni nõupidamiseks.
Arutati omavahel küsimust. Nooremad ja käre-
meelsemad eesotsas L. Oleskiga ei nõustunud
mingisuguste järeleandmistega. Kaaluti küsi-
must ja leiti, et kõikide vangistus viiks paljude
perekonnad raskusse ja teiseks Tartu eesti
haritlaskond jääks ilma juhtideta, pealegi kui
seisid ees linnavalimised ja ägedad võitlused
sakslastega. Otsustati siis osalist õiendust saata.
Koostati õiendus, milles oli öeldud, et kõik tele-
grammis toodud faktid ei ole täpselt õiged, mida
tõendavad karistussalkade ohvitserid. See re-
daktatsioon lükati kohe tagasi, sest see oli liiga
läbipaistev, et see õiendus sündinud ohvitseride
survel. Ka teist ja kolmat redaktiooni ei võet-
tud vastu. Kell aga näitas juba kesköötundi ja
eestlased ütlesid, et nemad enam neljandat re-
daktiooni ei tee, s ü n d i g u e d a s i m i s t a -
h e s. Ei hoolitud sellest, et politseimeistri kaudu
oli saadud teada, et vanglas on tehtud 24 mehele
kongid juba tühjaks. Tõnisson käis pidamas
Bezobrazoviga nõu, vaieldi järeleandmiseta.
Eestlaste poolt olid eriti kindlad nõudjad K.
Konik, L. Olesk, dr. O. Kallas jm. teised, et ei
tohi teha mingit järeleandmist, s e s t t ö d e e i
t o h t i v a t o m e t i m a h a s a l a t a.

Lõpuks pika vaidluse ja nõupidamise järele
nõustusid sõjaväelased selle kolmanda redakt-
siooniga, mis pidi saadetama kõikidele vene aja-
lehtedele. Nüüd võeti vahipostid ustelt ja ha-
ritlased lasti vabaks. Vaidlused olid kestnud
ligi poole päeva, J. Tõnisson aga üksinda oli
kaitsnud oma seisukohti 15 tundi. Kogu tele-
grammi saatmine ja hilisem vaidluste käik ja
oma seisukohtade kaitsmine näitab Tartu tolle-
aegse haritlaskonna suurt julgust ja äärmist
üksmeelt.

22. jaan. ilmus kõikides neis vene ajalehtes,
kus telegramm oli ilmunud, järgmine õien-

7) Teated kogu läbirääkimiste käigu kohta J. Tõ-
nissonilt.

8) Teade H. Koppelilt; A. Jürgenstein, op. cit.,
lk. 15.

dus. Siinkohal toome tõlke „Nordliv. Zeitungi“
(nr. 18, 1906) järgi:

„Meie, allakirjutanud, peame endale kohuseks
Tartu linnast, päälkirja all „Juhuslik telegramm“ sisal-
dab teateid, nagu oleks sõjavägi valesti talitanud, põh-
jenedes erateadetele...“

Peale selle peame, vaadates sealjuures tekkinud
vigadele, tarvilikuks sellele tähelepanu juhtida, et üle-
val nimetatud telegrammi tendentsil ei olnud põhjust
mitte milgi tingimusel sõjaväe au haavata.“

Järgnes kuupäev, 20. jaan. ja allkirjad.

Telegramm oli siiski küllalt läbipaistev, et
see oli tehtud püssitikkude all. Varsti ilmunud
Tartu isegi Peterburi lehtede erikirjasaatjad asja
lähemalt järele uurima. Telegrammi kohta aval-
dasidki pikemalt mõtteid mitmed vene ajalehed,
nagu: „Nasha Shisn“ (nr. 351, 24 I), „Novosti“
(nr. 24, 21. I) pealkirja all „Halvad laulud“,
„Novoje Vremja“ (25. I), „Pravo“ (nr. 3, 22. I)
jt. Hiljem tekkis eesti ja kohaliku balti-saksa
ajakirjanduses selle küsimuse üle pikk teistlus,
poleemika.

Lõppkokkuvõttes tuleb küsida — milline oli
selle telegrammi mõju? J. Tõnisson tähendab
selle kohta: „See mõjus otse kui lõhkev pomm
Vene avalikkuses. Selle mõju oli üllatav ka va-
litsuse ringkondades ja keisri lähemas ümbru-
ses, sest ega muidu poleks saadetud otsekohe
kiirrongil Tartu Nikolai II isiklikult lähedal
seisev kindral Bezobrazov.“ Sellega oli juhitud
Vene valitsusvõimude tähelepanu Baltimail
valitsevale sõjaväe hirmuvalitsusele ja ühtlasi
näidatud karistussalga juhtidele, et siiski nad
ei ole Eestis täielikud peremehed, vaid on veel
haritlasi, kes ei karda vanglat ega sõjakohut, vaid
julgevad protesteerida nende tegevuse vastu.

Mõningad protestile allakirjutajad (K. Ko-
nik, A. Hanko) on arvanud oma mälestustes, et
karistussalkade tegevus jäi selle järele absoluut-
selt seisma, ei vasta ajalooliste tõsioludele. Nii
Bezobrazov sõitis Tartust otsekohe Märjamaale
oma sõjaväesalga juurde, kus 25. jaan. lasti tema
poolt 3 meest maha⁹⁾ ning edasi sõitis Bezobra-
zov Harjumaale ja lahkus Eestimaalt alles
4. veebruaril. Muidugi tänapäeval on tagant-
järele raske öelda, kuipalju inimesi päästis see
protest karistussalkade käest, kuid suur mõju
sellel kahtlemata oli.

Sellega ei lõppenud veel protesti mõju, vaid
see kandus veel kaugemale, nagu kirjutab prof.
K. Konik¹⁰⁾: „Mõne päeva pärast teatas mu
šeff prof. Zoega v. Manteufel, et koostöö mi-
nuga, kes alla kirjutatud mõisnikkudevastasele
telegrammile, on enam vaevalt võimalik. Vasta-
sin Zoegele, et minu arusaamise järgi temal
õigust ei ole mulle ette kirjutada poliitilist
meelsust. Et aga mitte tema soovi vastu assis-

9) Vt. E. Kirjandus nr. 12, 1935, lk. 563.

10) H. Kruus, op. cit., lk. 112 j.

Mujalt veergudelt

Sõnavõttud üliõpilaskonna üle jätkuvad ajakirjanduse veergudel üliõpilaskonna reformi tähe all. Seisukohad on mitmekesis- tunud selles mõttes, et nüüd hakkab üliõpilaskonnale osaks saama ka tunnustavaid sõnu seni püsinud ainult-arvustamise ja puuduste-väärnähetete etteotomise kõrval.

Tähelepandavalt tunnustavalt suhtub üliõpilaskonna tegevusse „Uus Eesti“ juhtkirjanik H. K. (Hugo Kukke, omaaegne 2. Edustuse esimees) 31. okt. kirjutises „Üliõpilaskonna reform“.

H. K. märgib kõigepealt, et: „üliõpilaskonna laialdase tegevuse tõttu tuleb arvata, et üli-

õpilaskonna põhimäärus ja põhikiri kui ka nende alusel üliõpilaskonna esituse ja juhatuse moodustamine ja tegevusseastumine ei või kaua viibida.“ Edasi leiab ta, et „Senise üliõpilaskonna korralduse ja tegevuse täieliku eitamise teel ei saaks edaspidine lahendus kujuneda hõlpsaks ja töö senisest edukamaks. Et eesmärki saavutada, peab senist olukorda ja tööd käsitama rahulikult ja objektiivselt.“ (Meie sõr.)

Tunnustavalt tuletab juhtkirjanik meelde:

„Kui eesti üliõpilased, kantuna suurest patriotismist, mis oli kõve-

nenud ja kogenud pikemaajalise ise-tegevusega, ei oleks revolutsiooni ajal asunud kodumaal selgitustööd tegema eesti vaimu ja jõu kooshooldmiseks; kui nad vene võimu minekul ei oleks raudselt sõdinud Tartu ülikooli ja kõigi vastavate asutuste evakueerimise vastu: kui nad Vabadussõja tulekul ei oleks esimestena läinud vabatahtlikult vastu sissetungivale vaenlasele, — siis oleks mõnigi asi kahtlematult võinud kujuneda teisiti, Eesti üldise asja kahjuks. Isamaaliselt ja rahvuslikult teadlikul üliõpilasperel oli meie oludes siis vaidlematult võrdlemisi suur erikaal, kuna jõudusid oli siis ju üsna vähepoole.

Vabadussõjast tulles asus meie üliõpilaspere täie tõsidusega oma õppetöö juure. On aga arusaadav, et tarvidus üliõpilaskondliku korralduse järgi ei olnud kadunud iseseisvuse tulekuga, vaid nüüd alles said võimalikuks tema ofsesed ülesanded.

tendiks jääda, palusin teda minu ametist vallandamisele anda seaduslik käik ühes vallandamise põhjusega. Mitte just kõige paremas meeleolus sammusin Toomimäelt alla H. Koppeli poole ja rääkisin temale oma ametialalisest äpardusest. Koppel, kes tol ajal oli prof. Dehio assistent polikliinikus, tähendas, et antud korral ei ole tegemist isiku, vaid rahvuse küsimusega. Ilma minuga rääkimata oli Koppel läinud Dehio juurde ja nõudnud ka enese vallandamist, sest et telegrammi asjus on minuga solidaarne. Paar päeva hiljem sain Zoega käest kirja palvega tulla tema juurde lõunale. Nüüd oli seisukord muutunud. Zoega seletas, et tema sugugi ei tahtvat mõjustada minu poliitilist meelsust ja et töö-vahekorras ei ole ette tulnud mingisugust lahkeli, palus mind ametisse edasi jääda ja vahejuhtumit lõpetatuks lugeda. Pärastpoole kuuldus, et saksa soost professoritel oli olnud kõnesolevas küsimuses omavaheline nõupidamine, kus peetud soovimatuks oleval äreval ajal eestlaste hulgalist lahkumist ülikooli teenistusest.“

Eeltooduga on esitatud vaid põgusajooneline ülevaade ühest esimesest Tartu akadeemiliste haritlaste protestist, väljaastumisest võimutseva Vene ainuvalitsuse vastu. See oli protest valitsuse vastu, kui see tahtis lämmatada rahva vabadust, jälge alla tallata primaarsemaid kodaniku õigusi. Tulid akadeemikud, teadusemehed, haritlased töö juurest, ei kartnud nad oma kohatade ega karjääri pärast, ei kartnud nad vanglaid

ega püssitääke, vaid astusid kindlalt välja oma rahva vabaduse kaitseks, rõhuva, võimutseva isevalitsuse reaktiooni vastu. Samal Tartu haritlaspõlvel on korduvalt, ka hiljem (näit. okupatsiooni ajal), tulnud astuda välja rahva vabaduse kaitseks ja nad on selgapainutatamatult tulnud välja võitjatena.

Tollal ei vaikinud isegi naised, vaid protest-telegrammi järel laulab Anna Haava „Postimehes“ (nr. 20, 25. I 1906):

„Tormides ja surmaohus
valmivad kangelased...
Nad seisavad tõe ja õiguse eest...
Ei lehvi nende lipul tuli ja veri,
vaid tõe ja valguse leekiv sõna...“

Ärge ohkage, naesed,
Ärge nutke, lapsed,
Teie raugad, ärge tummalt kaebage,
vaid tõstke silmi:
Tormides ja surmaohus
valmivad kangelased!“

*
Käesoleva ülevaate jaoks on kasustatud allikatenä: suulisi teateid prof. J. Tõnissonilt ja prof. H. Koppelilt. Arhiivmaterjalist on kasustatud: „Nordlievländische Zeitung 1906. ak.; Päevaleht 1906. ak.; Postimees 1906. ak.; kirjandusest H. Kruus, Punased aastad I, A. Jürgenstein, Minu mälestused II jt. vähemtähtsaid allikaid. Mõningad üksikasjad, faktid ja seisukohad allakirjutatun ei ühtu toodud mälestuste autoritega, kuid arhiivteated kõnelevad siiski allakirjutatunu kasuks.

A1. Looing:

Terviklik üliõpilaskond oli otseseks eesmärgiks. Ja objektiivselt võttes ei ole meie üliõpilaskond sellest eesmärgist kogu senise tegevuse ja püüete jooksul mitte kaugemale nihkunud, vaid sammamult ikka lähemale jõudnud. (Meie sõr. Toim.) Üliõpilaskonna tegelikus töös on mitmeti erinevusest väga ilusasti üle saadud.

H. K. näitab edasi, missugustel kaalutlustel 1920. a. alates otsimised üliõpilaskonna keskorgani kujundamisviisi ümber pidid jätma kõrvale teaduskondliku, maakondliku ja üksikorganisationsioonidele rajatud viisid, nõnda et üliõpilaste referendumil 1924. a. veebruaris otsustati suure enamusega jääda otseselt üldorgani juurde, milline sel põhimõttel töötas juba 1920. aastast.

„Ülikooli kaudu esitati neil alusel loodud üliõpilaskonna korraldus vastuvõtmiseks ülikooli seadusesse. Üliõpilaskonna soovidest jäi ülikooli seaduses siiski välja kaks olulist osa, nimelt et üliõpilaskonna edustuse tööst peaksid võima osa võtta ka ülikooli õppejõud ja teiseks, et üliõpilaskonna edustuse vastavas korras tehtud otsused oleksid sundlikud ka üksikorganisationsioonidele.

Nii ei saa mitte ütelda, et üliõpilaskonna keskorgani otsene valimisviis oleks esiplaanile tõstnud üksikute üliõpilaskondade erihuviseid, tekitanud lahkavamiisi ja ka vastuolusid üliõpilaskonnasioonide vahel. Nagu tähendatud, on otsene moodustamisalus senise töö kestel just pehmenetanud vastuolusid ja lahkarvamisi ära hoidnud. Ses suhtes on Tartu üliõpilaskonnale soovitud isegi õnne koguni teiste maade üliõpilaskondade poolt.

Järjekindel oleks siit edasi minna ja kõrvaldada neid kaugemaid põhjusi, mis tervikliku üliõpilaskonna kiiremat kujunemist on pidurdanud. Need asjaolud aga ei olene üksi üliõpilaskonnast.

Lõpuks peatub H. K. üliõpilaskonna uue põhimääruse tehnilise väljatöötamise võimaluste juures, tervitades haridusministri seletust, et „ei ole kavatsetud piirata üliõpilaskonna isetegevust ja omalgatust ega ka kitsendada

üliõpilaste tegevust järelevalve korras, vaid et järelevalve sihiks olgu ikkagi heatahtlik nõu ja kaasabi andmine.“ Kirjutaja arvab, et:

„See annab õigustust loota, et üliõpilaskonna põhimääruse väljatöötamine võetakse ette koostöös ülikooliga ja ka üliõpilaskonnaga, kuigi seaduses seda kahjuks ei ole üteldud.

Üliõpilaskonna osas tundub, et ajutine juhatus vististi küll vaevalt suudaks üliõpilaskonna arvamisi ja seisukohti küllaldase põhjalikkusega esile tuua. Ei paista olevat tõsist vajadust selleks, et üliõpilaskonna põhikorraldust peaks välja töötama ilma üliõpilaskonna kaastöötajate. Ei ole veel tulnud aeg, kus me võiksime ütelda, et meie seltskondliku, rahvusliku ja kultuurilise töö jaoks on jõudusid ja alust juba küllalt, et üliõpilaspere osatähtsus on siin hoopis väikeseks muutunud ja et üliõpilasel pole enam muud vaja, kui teha oma otsest õppimistööd, nagu tavaliselt kooliõpilased. Akadeemilisi noori on ka nüüd mitmelgi alal tarvis juba enne tegeliku ellu astumist. Sellele ja kogu edaspidisele on üliõpilaskonna õigel isetegevusel ning omavalitsuslikul korraldusel suur tähtsus ja mõju.

Sellepärast oleks väga kasulik, kui üliõpilaskonna uue põhikorralduse väljatöötamisest kutsutaks osa võtma ka kogu üliõpilaskonna esitus, mis selleks tuleks moodustada mingil laiemal alusel. Akadeemilisel vabadusel (mille hulka kuulub ka õigus kaasa töötada oma põhikorralduse kujundamisel) on ilus ja tarvilik sisu. Ta on hästi mahtunud meie riiklikku raami, ja loodame, et mahub kindlasti ka tulevikuski. Vahetevahel ilmsiks tulnud üksikud teistsugused nähted ei oma seda kaalu, et paratamatult vaja oleks akadeemilist isetegevust ebasoovitavaks lugeda.

Üliõpilaskonna tegevuspüüete peatumine on seni olnud rahuldav, mis õigustab tema osavõttu ka edaspidise korra kujundamisest. Samumud üliõpilaskonna suhtes on küll astunud. Esialgu ei ole aga veel selgust selle poolest, kuidas teaduskondlikul alusel loodud üliõpilaskondlik keskkorraldus saab tervikliku üliõpilaskonna kujundamiseks tõhusamalt kaasa aidata kui otsesel üldisel alusel põhineval keskkorraldusel? Seda enam on siis põhjust üliõpilaskonna kaasatõmbamiseks uue põhikorralduse väljatöötamisel.

Sõna võtab ka 3. novembri „Vaba Maa“ juhtkirjanik L., kellel tavaliselt üliõpilaskon-

nale on olnud viisiks teha vaid õpetusi ja etteheiteid. Temagi peab nüüd, kus endine üliõpilaskondlik rakendus lõpetatud on, tunnistama, kuigi teatud irooniaga, et „üliõpilaselus endas pole katki palju midagi. Need väikesed hõõrumised, sekeldused ja kaklused, mis üliõpilaskonnasioonide vahel aegajalt ette tulevad ei pööra ju Tartut pahupidi“.

L. tunnistas nüüd avameelselt:

„On õieti tähendatud, et kurja juureks polegi üliõpilaskonnasioonid ise, vaid nendega seotud vilistlasorganisationsioonid. Just need on, kes moodustavad eesti haritlaskonna vaimu ja kannavad sinna sisse kiidkondluse, mille pärast juba ähvardatakse kõiki üliõpilaskonnasioone juurteni välja raiuda.“

Viidates valjumale riigiteenistuse seaduse vajalikkusele, mis annaks objektiivsemad alused haritlaste ametisse võtmisel ja avansseerimisel, leiab juhtkirjanik edasi, et

„Loomulikult ei saa nii sügavale meie haritlaskonna ellu ulatavaid organisationsioone, nagu seda on üliõpilaskonnasioonid, kirvega maha raiuda, — seda pole isegi Hitler sõandanud. Usk administratiivmeaaniliste vahendite kõikvõimsusse on meil mõnel pool suurem kui kogemus seda õigustab.

Niisama endastmõistetav on, et üliõpilaskonnareformi juures vajalik on üliõpilaskonnasioonide kaastöö. Kord, mis tahab olla eluline, peab arvestama elukogemustega.

Siiski ei tohi unustada, et üliõpilaskonna reformi tähtsus ulatub kaugelt laiemale kui üliõpilaskond ise. Õiguse pärast peaks see ulatuma kuni meie haritlaskonna reformini.“

Lõpuks saab oma osa haritlaskond üldse.

„Üldises läbilõikes näeb meie ajalukku vajunud „esimene vabariik“ niisugusena välja, nagu teda peamiselt meie haritud ringkonnad on suutnud teha. „Esimese vabariigi“ ummikusse jooksmine tähendas väga suurel määral ka meie haritlaskonna ummikusse jooksmist. See ongi peajõhjus, miks meie haritlaskonna vaimu uuendamisel on nii suur tähtsus.

Loomulikult peab haritlaskond ise ennast revideerima ja uuendama. Kuid ta ei saa kahe silma vahele

jätta ka haritlasnoorpõlve juurekasvu, seda vaimu, mida sinna istutatakse. See on üks vaatekoht, mis üliõpilaskonna reformi juures paramatatult peab kaasa mõjuma."

Üliõpilaskonna omavalitsuse ümberkorraldamisega ühenduses tekkinud vaidluse raamides puudutab 28. okt. „Postimehes“ toimetaja J. K. pealkirja all „Kliked ja „metsikud“ üht nähet, kirjutades:

„Süüdistused, et soodustatakse „oma mehi“, võivad viia olukorrani, et ei julgeta ametikohtadele pääsu võimaldada oma akadeemilisse ringkonda kuuluvale inimesele ka siis, kui ta oleks tööks kõigiti kohane. Nii võib n. n. „metsik“, kes ei kuulu ühtegi akadeemilisse organisatsiooni ega selle vilistlaskonda, kujuneda eesõigustatuks, kellele ainsana on kõik teed avatud, kuna tema ametisse määramisel ei saa otsustajat kahtlustada onupojalikkuses.

Teame, et nende „metsikute“ seas on väga tublisid inimesi, kes võivad üldsusele olla kasulikud kõigil aladel. Niihästi teadusliku töö juures kui ka riigiametites on meil suurte teenetega ülikooliharidusega isikuid, kes ei kuulu ühegi akadeemilise organisatsiooni vilistlaskonda. Oleme kaugel sellest, et lugeda paheks, kui „metsikute“ hulgast leitakse ka edaspidi — nagu teistegi haritlaste seas — kohaseid isikuid üldsuse huvidega seotud ametikohtadele. Teiselt poolt ei tohiks aga kellelegi lugeda puuduseks tema kuulumist akadeemilisse organisatsiooni, kui ta on väärtuslik isik ja võimeline tööks.

Akadeemilised organisatsioonid on sageli rõhutanud, mida neisse kuulumine annab üliõpilasele üldsuse huvides — seltskondlikku kasvatust, distsipliini, silmaringi laiendamist, huvi äratamist seltskondliku töö vastu jne. Kui nad ei taha, et kõik need voorused laiemate hulkade silmis muutuvad vähekaaluvaiks „klikelise“ pärast, peavad organisatsioonid ja nende ümber koondunud haritlusrühmitused välja juurima „klike“-vaimu.

See ei ole mitte ainult üldsuse, vaid akadeemiliste organisatsioonide eneste huvides."

Teatud kokkuvõtte teinud „Postimehes“, „Vaba Maa“ ja „ERK“ seisukohtadest haritlaskonna killustumise probleemis, mõtteavalduse korras 30. okt. „Päevalehes“ keegi R., leiab

oma tee kirjutises „Üliõpilaskonna reformist ja üliõpilaskonnanisatsioonide liitudest“. R. arvab, et: „ei oleks tarvis likvideerida praegusi üliõpilaskonnanisatsioone ega vilistlaskogusid endid, vaid viga peitub nende organisatsioonide ja vilistlaskogude liitudes“.

„Üliõpilaskonnanisatsioonid ja nende vilistlaskogud, peamiselt muidugi vanemad, omavad suuri teeneid Eesti rahvusliku ja riikliku iseolemise ettevalmistamises, kättevõtmises ja kaitsmises, millega nad on õigustanud oma olemasolu ja püsimise ka edaspidiseks. Seda ei või aga ütelda samade organisatsioonide liitude kohta (Üliõpilaskonnanisatsioonide Liit, Üliõpilaskonnanisatsioonide Liit, Eesti Korporatsioonide Liit ja Eesti Korporatsioonide Vilistlaskogude Liit). Nende tekkimise on põhjastanud vaid soov liita samatuübilisi organisatsioone distsipliin-kindlaiks koondusiks, et saavutada suuremat löögijõudu ja saatähtsust ühiskondlikus elus. Kui enne nende liitude sündimist nii seltside kui ka korporatsioonide „klassivahe“ oli vaevalt märgatav ja organisatsioonid vaatamata nende kuuluvusele ühte või teise tüüpi omavahel seisid ikkagi läbikäimises ja nii oli tege mist vaid väikeste pragudega akadeemilise noorsoo üksikute rühmituste vahel, siis liitude loomisega need praod, mis meie avalikus elus peagu mingit osa ei suutnud mändida, asendusid sügava lõhega, mis meie haritlaskonna nii noorema kui vanema põlve aegamööda lahutas kaheks võitlevaks parteiks.

Sarnastel liitudel aga, mille ülesandeks ei ole muud kui tähtsusetavahede arendamine hädaohlikeks lõhedeks ja kus oma veendumusi maha surutakse palja solidariteedi pärast, ei peaks olema paika meie haritlaskonna elus. Neile tuleb vaadata kui negatiivsele nähtusele, kui kunstlikule pealeehitusele, mille eluõigust nad ei ole seni suutnud lõendada.

Nendel kaalutlustel tohiks olla arusaadav, et meie haritlaskonna killustumise peapõhjus ei seis mitte üksikutes organisatsioonides, mille arv on suur ja osatähtsus väike, vaid süü peitub samade organisatsioonide liitudes, mille otse varjamata ülesandeks on meie haritlaskonna kahe suure grupi lahinguvõime ja löögijõu tõstmise, seega selle „veretu kodusõja“ pidamiseks paremate eelduste loomine."

Märkinud niisuguseid koonnamisi riiklikult seisukohalt mittelubatavaks arvab lõpuks R., et:

„Seepärast peaksid vastavad liidud ise siit tegema peatselt õiged järeldused, mis tasandaksid teed eesti haritlaskonna paremale tulevikule. Igatahes oleks nende liitude likvideerimine sammuks, vähemalt mille astumine on paratamatu, kui tahetakse üldse teostada mingit reformi üliõpilaskondlikus elus.“

Üliõpilaste arvamisi reformitud üliõpilaskonna esitusest ja juhatuselt tahab tabada samas „Päevalehes“ tartlane, kirjutises „Mõtteõlgutusi Tartust“. Nimelt leitavat, et:

„Sel juhul, kui uus edustus komplekteeritakse teaduskondade viisi, ei saaks siin mööda minna proportsionaalsuse põhimõttest, vaid üliõpilaste arvult suurematele teaduskondadele tuleks anda üliõpilaskonna organites ka rohkem esindajaid. Näiteks ei ole kuidagi ette kujutatav, et usuteaduskond saaks uues edustuses niisama palju esindajaid kui temast mitu korda suurem õigusteaduskond. Ka arvatav üliõpilased seda, et esindajate valik peab jääma iga teaduskonna kõigi üliõpilaste kompetentsi. Samal ajal mõlgutatakse ka sääraseidki mõtteid, et ega see uus reform väga palju senist korda muuta ei saa, kuna ka teaduskonna esindajad endatki mõista kuuluvad mitmesse üliõpilaskonnanisatsiooni ja seetõttu on ka uues üliõpilaskonna esinduses maailmavaatelised ja organisatsioonidevahelised erinevused paratamatud. Selles aga iseenestest mingisugust suurt kolli ei nähta ega jagata kaugeltki vaateid, et üliõpilaskonna killunemisel oleksid ainult süüdi üliõpilaste praegused organisatsioonid. Organiseeritud tudengid on ise päris optimistlikus meeleolus ja arvad, et üliõpilaskonnanisatsioonid võivad ka tulevikus edasi eksisteerida ja et nende surmatund põle veel tulnud. Kuigi üliõpilaskonnanisatsioonidele võib teha mõnes suhtes päris õigustatud etteheiteid, ei saa siiski salata ka nende suurt tähtsust meie ühiskondliku elu arengus ja kultuurloos. Ka ei nähta selles surmapattu; kui ühe organisatsiooni inimesed soovivad oma mehi kohtadele, sest tavaliselt püütakse ikka soovitus anda paremale meelele. Tudengite arvates on poliitiline onupoeglus akadeemilise ühtehoidmisest palju pahem — ja sellest me ei ole suutnud vabaneda veel tänapäevalgi.“

Eesti Akadeemiliste Naiste Ühingu 10 a. juubeli puhul

1926. aastal asutati Tartus Eesti Naisüliõpilaste Seltsi vilistlaste algatusel Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing, veidi hiljem asutati ka Tallinnas E. A. N. Ühingu osakond. Praegu on koondunud ühingu ümber ülikooli lõpetanud naised pea igast linnast, esitatud on kõik teaduskonnad ja pea kõik naisüliõpilaste organisatsioonid. Selles mitmekesisuses peitub ühingu omapärasus ja elulisus.

On teada, et alles Eesti iseseisvuse tulekul avanesid naistele soodsad võimalused ülikoolihariduse saamiseks. Viimaste statistiliste andmete põhjal on praegu Eestis akadeemilise haridusega naised 1500 ümber. Oma erialal töötamisel tuli naistele võimaldada mitmesuguste raskustega, samuti osutus väljavahetega teaduslikul tööpõllul edasitöötamine.

Võib väita, et akadeemilise haridusega naiste olukord töövõimaluste suhtes kujunes umbes samasuguseks kui iga haritud eestlase olukord paarikümne aasta eest — sakslased takistasid eestlaste kutsetegevust vaba kutsealal — nagu advokatuuris ja arstiteaduse alal, samal ajal oli riigi, omavalitsuste ja kohtu tegevus venelaste poolt okupeeritud. E. A. N. Ühing seadis endale ülesandeks kaasa aidata oma liikmetele nende kutsetegevuses ja teadusliku töö tegemises. Nende ülesannete kõrval kerkis rida teisi mitmesugustel aladel.

Tähtsamaks aktsiooniks peaks nimetama süstemaatilist ja järjekindlat tööd perekonnaõiguse reformide alal. Alates 1928. a., millal asutati ühingu juures naisjuristide toimikond, on perekonnaõigus ühingu päevakorral. See töö on tunnustust leidnud ja

1929. a. saadik on võimaldatud E. A. N. Ühingu esindust Kohtuministeeriumi perekonnaõiguse komisjonis.

Ühenduses tööga perekonnaõiguse reformi alal on ühingu kirjastusel ilmunud 1930. a. Olinde Ilus'a ja V. Poska-Grünthal'i toimetusel „Soome ja Rootsi abieluseadused“ eesti keeles. 1935. a. on ühingu poolt auhinatud „Perekonnaseaduse eelnõu“, mis samal aastal esitatud Kohtuministeeriumile ühes põhjendustega.

Ühingu juurde on asutatud 1935. a. ka naisarstide toimikond, on kavatsusel ellu kutsuda ka teistel kutsealadel töötavate akadeemiliste naiste toimikondi.

Töökavas seisab praegu päevakorras naiste üldhariduse ja kutsehariduse küsimus, mis kerkis ühenduses koolireformiga.

Üldiselt peab tähendama, et teoreetiliste arutluste kõrval on ühingu tegevuses suurt osa etendanud praktiliste ülesannete lahendamine.

Nii on ühingu algatusel Tartus asutatud naisüliõpilaste organisatsioonide ja naisorganisatsioonide ühine lugemislaud, mis asub praegu Üliõpilasmajas ja pandud alus käsitöökogule naisliikumise alalt.

1935. a. korraldati ühingu algatusel Tallinnas ja Tartus näitus „Raamat ja naine“, mis andis läbilõike naise tegevusest vaimsel alal Eestis.

Ühing on jõudu mööda kirjastanud oma liikmete töid, nagu, Olga Madissoni raamatu: „Lapse tervishoid“, ja oma auliikme Marie Underi luuletuste-kogu venekeelses tõlkes.

Kümme aastat on lühike aeg organisatsiooni elus, siiski on

tunne, et tegevuse suund ühingus on õige ja võib loota, et aegamööda kujuneb E. A. N. Ühingu kõikide eesti akadeemiliste naiste keskkondiseks, sest just praegusel ajastul on see solidaarsus suure tähtsusega: nii mõnelgi maal võib just nüüd tähele panna vastutöötamist naise vaimsele arenemisele, nagu näiteks Saksamaal, kus naisüliõpilaste arv on piiratud 10%-ga kogu üliõpilaskonna arvust, või Itaalias, kus ka ülikooli haridusega naistel on keelatud mõne aine õpetamine, nagu ajalugu, sest naised ei tee seda küllalt sõjakas vaimus.

E. A. N. Ühing on asutamiseast saadik Rahvusvahelise Akad. Naiste Liidu liige, koostöö liiduga on kogu aeg olnud pidev ja huvitav.

Ühingu sünnipäeva puhul jääb ainult soovida, et see sõpruse- ja ühistumise-vaim, mis on seni olnud ühingu töö aluseks, aitaks kaasa ka tulevikus ta ülesannete täitmisel.

V. P.-G.

Segakooriga Helsingis hõimupäeval

Meie tunneme oma ülelahe naabrit ja oma lähimat hõimu Soomet liiga palju kirjanduse kaudu. Meil loetakse, võib olla, liiga palju soome kirjandust ja unustatakse selle kõrval sageli tegelik tänapäeva Soome. Seepärast siis sageli tulakse sealt tagasi üsna kibedate pettumustega, nagu seda nii mõnigi kord oleme kuulnud mitmetes ettekannetes. Kirjanduse kaudu kujutatakse Soomet ette ühtmoodi — tegelik elu, tegelikult olemasolevad soomlased on aga hoopis teissugused kui nad on kirjanduses — Juhani Aho ja teiste teostes. Seepärast oma silm on kuningas, oma kogemused kohal määravad kõige paremini iga isiku suhted teise maa ja rahvaga.

HÕIMUPIDUSTUSED.

Üliõpilassegakoori reis Soome oli kavatsetud juba möödunud aastal. Siis jäi see katki ja teostus alles nüüd, 17. ja 18. oktoobril, Suomalaisuuden Liitto poolt korraldatud hõimupäeval.

Nende hõimupäevade pidulikuks keskuseks kujunes kontsertaktus laup., 17. okt. õhtul Helsingi konservatooriumi peosaalis, kus esines ka meie üliõpilassegakoor Enn Võrgu juhatusel.

Aktusesaal oli kaunistatud hõimuriikide Soome, Eesti ja Ungari lippudega ning nende vahel ka teiste hõimurahvaste Karjala, Ingeri ja Liivi lipud.

Saal oli täis pidukülalisi ja ruumikail rõdudelgi oli rohkesti inimesi. Aktusekülaliste seas oli palju Soome praeguse ja endiste valitsuste liikmeid, Helsingi ülikooli rektor K. R. Brotherus ja Eesti ning Ungari saadikud.

Ettekannetena meie üliõpilassegakoor esitas Enn Võrgu „Tervituslaulu“ ja „Mure“, A. Topmani „Meil aia äärne tänavas“, Mart Saare „Lõppeks“, A. Lätte „Pilvedele“, ungari rahvalaulu ja A. Järnefelti „Ajan aallot“.

Soome poolt oli sooloettekannet. Seal tšellist Unto Kunnas esitas Sibeliuse, Kuula ja Palmgreni helitöid ning ooperilaulja Väinö Sola esitas hulga eesti- ja soomekeelseid soololaule.

Hõimupäevad ei piirdunud muidugi ainult aktusega. Otsekohe peale aktust kutsuti kooriliikmed poliitehnikumi üliõpilaskonna peole, mis kestis hilisööni. Järgmisel õhtul oli koosviibimine Hämäläis osakonna ruumides, kust võttis osaka mitmete teiste osakondade kooriliikmeid. Sealgi esitasid nii meie kui ka Soome koorid mitmeid laule.

VASTUVÕTT PARLAMENDIS.

Soome parlamendihoone on suuremaid ja toredamaid hooneid Helsingis ja vist üldse kõige toredam parlamendihoone terves Euroopas. Selle hiigelehitise ehitamise puhul olevat tehtud palju etteheiteid, nagu oleks seks liiga palju kulutatud, nagu oleks Soome ehitanud end sellega vaaseks. See on läinud maksma umbes 80 miljonit Eesti krooni. Kuid soomlased ütlevad: „Aga seda hoonet oli meil vaja. Endine seisuste hoone oli juba pisike. Sinna me ei mahtunud. Võib-olla 50—60 aasta pärast tehakse meilegi etteheiteid, et hoone on pisike ja öeldakse, et ta oleks võidud ehitada suurem ja otstarbekohasem. Praegu ta aga rahuldab meie nõudeid täiel määral ja me oleme temaga rahul.“

Selles suures demokraatia palees võttis parlamendi esimehe nimel meie üliõpilassegakoori vastu parlamendiliige pr. Aino Lehtokoski. Väga sümpaatne inimene ja osav kõneleja. Lühikeses tervituskõnes tegi ta selgeks terve Soome parlamentarismi ajaloo palju reljeefse-malt, kui seda sageli on suutnud teha ajalooeriteadlased pikkades ettekannetes või kirjutistes. Ei jätnud muidugi seletamata ka seda, et Soome oli esimesi maid, kus naised on saanud parlamendivalimistel hääleõiguse ja avaldas üht-

lasi lootust, et seal viibivate Eesti üliõpilastegi seast tuleks tublisid parlamendiliikmeid Eestile.

Paljud meie preilid kaotasid sellele prouale omad südamed.

Järgnes kohv parlamendi vastavas puhvetiruumis, kus vesteldi ja peeti tervituskõnesidki.

Koosolekusaalis seletati, kus istuvad iga erakonna rahvasaadikud ja näidati automaathääletamiseseadist.

Seal pole parlamendiliikmeil vaja hääletamiseks kätt tõsta ega häälelugejail neid lugeda. See kõik sünnib automaatselt: Iga rahvasaadiku laual on kaks nuppu — üks „poolt“ ja teine „vastu“. Kui vajutad mõlemaid, siis tuleb erapooletu. Kui ei vajuta kumbagi, siis registreerivad automaadid sind puudujana.

Et asi oleks kõigile selge, pandi hääletamismehhanism käima ja lasti meidki hääletada.

„Kas kõik on hääletanud?“

Keegi ei tõsta häält, et tema pole hääletanud. Kõik on hääletanud.

Nii pannakse siis käima hääletugemise masin.

LAULUKOORI KÕIKVÕIMAS OTSUS SOOME PARLAMENDIS.

Kui sõitsime Tallinnast Helsingisse, siis päris tormi just ei olnud, aga ega hea polnud olla ka. Suurem osa ikka käis pardal „kalu söötmas“. Just käis. Nii suurt tormi ei olnud, et laevalael ei oleks saanud käia, nagu see on korraliku maruga. Aga ega see siiski kerge polnud. Kui maa oli jälle jalge all, siis oli korraga jälle nagu hea olla. See oli laupäeval 17. okt.

Meie eluasemeks ja ööbimispaigaks Helsingiski jäi meile aurik „Suomi“. Olemine seal oli päris kodune. Tule koju, millal tahad ja mine välja, millal tahad.

Õöl vastu pühapäeva tõusis merel kõva torm. Helsingi Lõunasadamal, kus seisis meie aurik, torm paiskas laineid kõrgele üle kallaste. Meie aurik kiikus jällegi nagu ulgumerel. Hommikul ärkasid mitmed merehaigetena. Siin aga saadi sellest kiiresti üle: kes tundis, et laevas olemine pole tema tervisele jõudu mööda, see kadus laevast. Ja merehaigusel on see hea omadus, et niipea kui kindel maa jalge all, on haigus nagu peoga pühitud.

Torm oli nii tugev, et vähemad laevad ei sõitnud väljagi.

Täna seisame trossidega kinnitatult sadamasilla ääres ja oleme merehaiged. Mis saab homme merel sõites. See küsimus vaevab kõiki — keda rohkem, keda vähem. Tihedat sügisvihma tuli nagu kahest valamis-kannust korraga.

Praegusel silmapilgul parlamendi võlvustes see mure oli siiski pea-aegu nagu ununenud. Seks olid aidanud kaasa pr. Lehtokoski valmistavad kõned, maitsev kohv parlamendi kohviruumes ja nüüd askeldamine hääletamisnuppudega.

„Aga kui hääletada, siis peab ka olema mida hääletada. Niisama ei tehta parlamendis midagi. Aga mida siis meie hääletame, milleks kasutame oma hääletamistulemusi. Parlament otsustab alati ainult tähtsaid ja tarvilikke asju. Kõik on mures homse ilma eest. Olgu meil siis hääletusel ka homse ilma küsimus: kes on ilusa ilma poolt, kes vastu, kes erapooletud,“ seletas minister E. Vesterinen.

See nagu pühkis korraga minema kõik parlamendihoone mugavused. Kõigil oli silme ees jälle külm, tuuline, mässav meri ja sealne vaevarikas „kaladesöötmine“. See on nüüd kaalul. Kas tõesti peaks olema palju neid, kes hääletasid vastu ilusale ilmale. Suur parlamendisaal jääb korraga vaikseks. Selgelt kuulduvad häätelugemismasinatootoonid „südamelöögid“. See vaikus kipub venima igavikuks.

Korraga valgenduvad hääletamistagajärgede tahvlid:

Homme hea ilm on saanud poolt 46 häält, vastu 20 häält, erapooletuid 2.

Puuduvad parlamendikoosolekult 128 liiget.

Kõik hingavad kergendatult, kõikide näole ilmub rõõmusära, nagu oleks tõepoolest saavutatud midagi suurt. Hädad muudavad inimese fatalistikks.

Ja järgmisel päeval oligi ilus ilm. Või kuhu ta pääseski. Parlament on kõikvõimas. Mis sellestki, et seal hääletas laulukoor.

ELANTO.

Kes on olnud paar päeva Helsingis, see juba teab, mis on Elanto. See on suur ühistegevuslik keskettevõte, mis on asutatud 15. okt. 1905. a. Praegu Soomes kõik kohad on täis Elanto kauplusi, tehaseid, söögimaju jne.

Meie segakoorigi oli Helsingis kõik aeg ühistegevusliku keskasu-

tise Kulutusosuoskuntien Keskusliitto külaline, kes hoolitses selle eest, et laulurahval poleks kõhumeresid. Pereemandaks oli toimetaja pr. Lyyli Takki ja pereisaks toimetaja Pekka Lönngren. Nende lahel kutsel külalasti ka suuremaid ühistegevusliikude ettevõtete keskasutisi äsjaalminud 8-kordses pilvelõhkujas. Tugev ja laialdane on ühistegevusliikumine Soomes.

*

Need olid ilusad päevad meie hõimurahva kaunis pealinnas. Need jäävad kauaks mälestusse. Hõimupäevade korraldajad, eriti suure vaeva nägija pr. L. Vesterinen, olid teinud kõik ettevalmistustööd suure hoolega, nii et kuski ei juhtunud takistusi, arusaamatusi ega tühje kohti.

A. T-aa.

„Pallase“ lõpetajate tööde näitus

4. oktoobril toimus Kunstikool „Pallase“ ruumes järjekordne lõpetajate tööde näitus avamine.

Lõpetajaid on sedapuhku viis, neist kaks naist. Nende viie lõpetaja hulgas leidub varemalt kunstinäitustel üsna tunnustust leidnud nimesid, nagu J. Võerahansu, R. Sakriits ja osalt K. Pärsimägi. Esitatud oli üldse 138 tööd.

Kandvamaks jõuks seekordses lõpetajate peres osutub Joh. Võerahansu. Oma väljapanekutega ta küll midagi uut ei lisa seninähtud töödele ja tahaks kaheldagi esitatud valiku otstarbekohasuses V. tööde paremiku seisukohalt. Võerahansu esitas üsna arvuka kogu oma tööd — tervelt 34 numbrit. Enamiku neist moodustasid maastikud ja portreed. Märkimisväärne on vähesed kompositsioonid. Huviala ulatuse poolest annab näitus seega päris rahuldava pildi kunstnikust.

Enamikus tõis kaldub V. realistlikule teemakäsitlusele. Oleks õigem öelda isegi, et see suund talle varem omasem tundus, kuna ta sellel näitusel haarab esmakordselt uude suunda — seda nii kompositsiooniliselt kui ka maalitehniliselt (näit. „Pieta“, „Aias“, „Matuserong“ jne.). Kindlas realistlikus põhitoonis on läbi viidud portreed — foon pea eranditult tume, tõeses seega tugevalt esile portreteeritava. Parimana neist tundub ema portree (105), viimane mõjub kuidagi väga südamliselt oma ilmekusega. Samuti väärib märkimist selles portrees võerahansulik pehme roosa-halljas värving. Peenelt koloreeritult mõjub ka „Akt“.

Maastikest V. esitab varemnähtud metsamaastikke. Neis tehniliselt kahtlematult laitmatuis maalinguis just ilmneb V-le omane terav ja kiire pintsliilõök.

Dr. Marta Sauga-Jakobson †

In memoriam

Sängitasime mulda armsa Marta Sauga-Jakobsoni. Jäi maha sügisesse õhtuhämarusse lilledega kaetud kalmuküngas. Halises kurbi tundeid ja mälestusi...

Marta Sauga-Jakobson oli neid inimesi, kes mõtlevad ja küsivad. Temale ei olnud elu vaid argipäev ega karm võitlus. Temale oli elu väärtus, mille ees maksis seisatuda antud päevade reas.

Maksis peatuda küsimuseks: miks nii? milleks? Ei saanud teisiti, kui pidi küsima eneseltki: kuidas pean toimima, et anda parimat endast inimestele ja maailmale?

— Elu omas mitmepalguses ei ole alati kerge sellistele inimloomustele. Elu ei taha igakord paitada neid, kes peatuvad, tahtmata libiseda edasi alati päri-voolu. Kuid mis võib inimene, kui lapsepõlvest alates tema hin-

Sünd. 28. VII 1904; surm. 12. XI 1936. Omandas gümnaasiumi hariduse E. N. K. S. Tütarlaste gümnaasiumis Tartus. Lõpetas Tartu Ülikooli arstiteaduskonna. Töötas assistendina Tartu Ülikoolis. Kuulus Eesti Naisüliõpilaste Seltsi perre.

ges kerkib mõtteid ja valmib küsimusi? Tema saatuseks on käia oma radal otsijana.

Kes on ta? Miks on tal nii kurvad silmad? — on enam kui ükskord kõlanud küsimus Marta Sauga-Jakobsoni kohta.

Kes oli ta? — Ta oli inimene, kel jätkus imetlust ja vaimust kõige ilusa ja hea jaoks. Ta oli inimene, kelle samme juhtis südamesoojus ja suur inimlikkus.

Armas Marta, leinatunnetega pöördume tagasi Sinu kalmult eluteedele, viies kaasa mälestuskilde ja kaugeid tervitusi.

Jumalagajatuks kõlab vaikselt:

„Muru kasvab mulla peale, aruheina haua peale.

Siniilled silmadele, Kullerkupud kulmudele.“

Leida Kalling-Kant.

Teiseks tugevamaks esinejaks näitusel on Richard Sakrits. Es-majoones hakkab tema juures silma haruldaselt elav ja rõõmus värviskaala. Võib julgelt öelda, et Sakrits on käesoleva (kas mitte mõne eelmise aasta) lõpetajate seas värvirikuliselt esireas, kuigi värvide läbituntud koosmõju veel sammu ei pea värvimeister K. Liimaniga, kelle mõju Sakritsale oletada tahaks.

Käesoleval näitusel esinevad õieti kaks otsisklejat-lahendajat värviprobleemide vallas. Nimelt Sakrits ja Pärsimägi, mõlemate vahendid, vastavalt siis ka tulemused, osutuvad diametraalselt lahkuminevaks. Seal kus ühte ähvardab oht värvide ülirohkuselt langeda dekoratsiooni tasemele, asetab teine lihtsameelselt

põhitoone kõrvuti ja saavutab ka efekti.

Maalide alal Sakrits on välja pannud suuremalt jaolt maastikke, vähemal määral portreesid ja kompositsioone.

Sakritsa juures torkab silma otsing, rahutus — nii värvis kui ka vormis. Ilmneb nii mõneski töös tubli annus romantikat, isegi heroismi (Rändurid). Rõõmsalt mõjub heledas päikesesillerduses „Veski“. Samuti kompositsioonitihedana võiks märkida „Rannal“, mis läbiimibunud sinikas-lillas koloriidis toob ära reakalurimaju rannal vastu helendavat fooni — merd.

Tähelepanu köidavad teiste hulgas ka Sakritsa (Hobused j. t.), kuigi nad n. ö. „jooksevad terves

värviskaalas“. S. väljapanekute hulgas leiame veel terve valiku akvarelle. Ongi õieti küsitav, milles S. tugevam on — kas maalil või akvarellil. Kui mitte siin viimase ka-suks otsustada, siis tuleb küll kunstnikku võrdsest hinnata mõlemis. Oma ilmekuselt on S. akvarellid esmaklassilised, elavad, lopsakad — nagu see üldse S. käsitlusele omane. Muide leiab kunstniku poolt rohkem käsitlust motiivid hobustega, seda nii maalil kui akvarellil.

Üsna silmapaistvaid tulemusi on saavutatud joonistes, millised oma joonte mängu ja dünaamilise elemendi rohkusest täit tunnustust pälvivad.

Nagu mainitud, on näitusel esinejast kaks naiskunstnikku — Ellinor Aiki ja Lydia Nirk.

Ellinor Aiki esines maali alal peaausjalikult portreedega. A. kohta ei ole üldse palju öelda, veel vähem saaks siin midagi kiitvat lausuda. Enamvähem korrektselt edasi antud, kohati isegi fotolist täpsust jälgitud — see oleks kõik, kui mitte kõne alla võtta portreede üliküllastunud oliivrohelist ja küpsunast koloriiti. Portreedest paremaks võiks märkida nr. 4. Aiki tugevamaks küljeks on monotüüpiad — arvult seitse. Nende hulgas leidub päris sümpaatseid töid. Maastikud kivitrukis on väheütlevad, motiivilt kulunud ja tehnikalt saamatud.

Teine naiskunstnik — Lydia Nirk tundub üldiselt eelmisest vastuvõetavamana. Tema tööde enamiku moodustavad lilled ja natüürmordid. Lilledest parim on „Päevalilled“ 207 oma värvierksa käsitlusega. Esile võiks tõsta veel natüürmordi kaladega, milles kalade ja korvi materjal hästi edasi antud. Üldiselt tahaks möönda koloriidi sümpaatust. Puht kodukaunistamise otstarvet teenides oleks neist kindlasti enamik sobiv ja küllaltki dekoratiivne ning selles mõttes eelistatum näiteks mõnest Pärsimäe otsingust.

„Pallase“ sellesügisese lõpetajate hulgas on omapärasust taotlevalimaks Karl Pärsimägi. Tema tunnetuslaadiks osutub „lapselik“ primitivism nii värvis kui vormis. Eriti aga värviprobleemi lahendamiseks on ta tegelnud küll juba poolteist aastakümnet. Näituse väljapanekute hulgas kuulub Pärsimäele 32 numbrit. Esitatud ainult õlimaal, kuid see leiab rakendust väga mitmekesiselt (portreed, aktid, natüürmordid, interjöörid).

Pärsimägi lähtub oma ainekäsitluselt kõige algelisemast, lahastades üksikud eelnähted algelementideks ja püüdes kanda neid siis suurimas lihtsuses lõuendile. Ta maalib õieti mõisteid. Sealjuures ei huvita teda asjade väline kuju tõelisuses. Vorm köidab teda ainult niipalju, kui võrra see on seoses värviga, — ja viimane just tingibki vormi. Kuid ka värvikäsitlus on painutatud tema päämisele algnõudele — lihtsus. Meie ei leia P. juures kunagi ühe värvitooni tarvitamisel peent nüansirikust. Ikka asetab ta laialt ja selgelt varjunditeta põhivärvi põhivärvi kõrvale, kuigi nad sobimatuselt ja üleminekute puudumisel lausa kriiskavalt mõjuvad. Tundub nagu ei huvitakski teha värviprobleemi lahendus, vaid ainult lahendamise kuju kui niisugune.

Pärsimäe tööd langevad oma iseloomult kahte rühma — ühed plakatiliselt pinnaliselt, teised sügavalt ruumiliselt.

Kuigi P. esineb hulga töödega, mis ka igasuguselt seisukohalt lähtudes langeksid allapoole arvustust, leidub tema tööde hulgas päris kena kogu väärtuslikku materjali. Portreede alal vääriskid esiletõstmist „Daam mustas.“ ja „Daam rohelises“. Mõlemad portreed on läbi viidud suurejoonelise lihtsusega ega jäta oma ilmekuselt soovida.

Eriti P. kahedimensioonilised tööd meenutavad algkooliõpilase katsetusi odavate värvidega. Seda efekti näibki P. teadlikult saavutada tahtvat. P. senist loomingu arvestades jääb aga küsitavaks, kui-

võrra soodsaid maalikunstilisi tulemusi selline lähtekoht pakub ja kui võrra P. võimeline on siin lahendust tooma. Selles mõttes jääbki selgusetuks kas meil P. puhul on tegu endaleidmisega primitivistlikus tunnetuslaadis või lihtsusega lihtsusest.

Tutvunenud meie kunstikooli järjekordse lõpetajate-lennu väljapanekutega, jääb mulje, et erisuunaline meesinejate trio (neist eriti J. Võerahansu) lubaduse annab ka edaspidi Eesti maalikunstilises avaldusis kaasaraäkimiseks.

H. Valgerist-Sitska.

Läti naiskorporandid võistlesid Tartus

Võitsid korvpallis, kuid kaotasid võrkpallis

Reedel, 6. novembril saabus Läti naiskorporatsioonide naiskond vastukülaskäigule korp. Indla ja korp. Filiae Patriaele. Teatavasti viibis meie naiskorporatsioonide naiskond möödunud kevadel Riias, kus toimus rida võistlusi võrk- ja korvpallis. Seekordne võistlusretk on mõeldud vastukülaskäiguna, kusjuures selliseid külastusretki kavatakse jätkata traditsiooniliselt igal semestril. Pääle puhtsportlike sihtide taotlemise on külastusretke eesmärgiks süvendada ja tihendada sõprussidemeid läti ja eesti naiskorporatsioonide vahel. Läti külalised, arvult üksteist, paigutati kortereisse meie naiskorporatsioonide kaasvõitlejate juurde.

LAUPÄEVAL

oli korraldatud külalistele lõuna Üliõpilasmajas korp. Indla poolt. Öhtul toimusid esimesed võistlused Ülikooli võimlas.

Kell 20.15 rivistusid mänguväljakule mõlemad naiskonnad, kus esimesena tervitusi ütles läti naiskorporatsioonide esindaja, andes üle meie naiskonnale kingituse. Tervitustele vastas meie naiskorporatsioonide esindajana vill E. Soosaar (korp. Indla), kes pikemas kõnes rõhutas vajadust sõprussidemete tihendamiseks läti ja eesti naiskorporatsioonide vahel. Kõneleja lootis, et sellised sõbralikud külastus-

retked võiksid kesta traditsioonilistena igal semestril. Nende külaskäikude sihiks ei ole mitte niivõrd sportlike sihtide saavutamine, kui just sõbralik koostöö naabermaa naiskorporatsioonidega, ütles vill E. Soosaar, andes kimbu lilli läti naiskonna kaptenile.

Esimesena toimus võistlus võrkpallis läti ja eesti naiskorporatsioonide koondiste vahel.

Mänguks rivistusid naiskonnad järgmiselt:

Läti: Martinsons, Otlāns, Spudinga, Jansons, Steicers ja Eltermanis.

Eesti: Soosaar, Mälivere, Tomingas, Veckram — kõik korp. Indlast ja Israel, Priidemann — korp. Filiae Patriaest.

Esimene geim möödub täiesti eestlaste eduga. Lätlaste mäng on täiesti surnud punktil. Algusel saavutatud juhuslik punkt jääbki ainsaks sel geimil. Meie naiskond, tänu eriti kv!! Israeli ja Soosaare ilusatele surumistele, võtab punktpunkti haaval edasi ja võidab kindlalt — 15:1!

Teine geim pakub üllatust. Lätlaste asuvad alul juhtima — 3:0. Meie naiskond viigistab, möödub — 7:5. Lätlastel viigistavad uuesti — 7:7. Siis jätkub vaheldusrikas mäng lätlaste paremusega — 8:10; 10:10; 11:11, 14:11 ja 15:12, mis jääb mängu resultaadiks.

Kolmas geim sarnleb jälle esimesele. Meie naiskond saavutab järjest kaheksa punkti — seis 8:0, siis lätlased võtavad pikapäale juurde paar punkti, lõpptagajärjeks jääb aga Eesti naiskonna võit — 15:3, seega kogu mäng — 2:1.

Järgneb mäng korvpallis Läti naiskorporatsioonide koondise ja meie Akad. Spordiklubi naiskonna vahel.

Mäng on täiesti lätlaste päralt. Nad teevad, mida tahavad. Esimene veerandaeg lõpeb lätlaste kasuks — 10:1, poolajavileks oli tulemus — 25:1. Teine poolaeg ei paku paremat pilti. Mäng lõpeb lätlaste suure võiduga — 54:7. Eriti silmapaistvat mängu näitas Erna Eltermanis, kelle päälevisked andsid peaaegu alati soovitud tulemuse. Lõpptulemuseks oli Eltermanisel 36 punkti.

Läti naiskonnas mängisid kaasa veel, päale Eltermanise, Alice ja Alma Gailitis'ed, Otläns ja Puselis.

Õhtu viimane mäng peeti üliõpilaskonna esivõistluste sarjas. Kohustusid B kl. korvpallis korp! Fr. Estica ja J. Ü. Ü. Hasmona. Võitis esimene — 28:25, poolaeg 4:15.

PÜHAPÄEVAL

kasutasid külalised aega linnaga tutvumiseks, nii käidi Ülikoolis, Eesti Rahva Muuseumis ja teistes naiskorporatsioonides. Lõuna oli korraldatud külalistele korp! Filiae Patriae poolt restoran „Sinimandrias“. Päale lõunat toimus korp! Indla korraldusel nende ruumides kella-viie-tee, millest võtsid osa kõik läti võistlejad ja rohkesti külalisi meie meesorganisatsioonidest. Ülevas meeleolus viibiti five'il kella poole kaheksani, et siirduda kohe võimlasse.

Esimesena toimus võrkpallivõistlus Läti naiskorporatsioonide ja Akad. Spordiklubi naiskondade vahel.

Mäng on samasuguse iseloomuga kui laupäevalgi. Läti naiskorporandid on sunnitud vastu võtma kaotuse — 2:0. Esimene geim on siiski võrdlemisi tasavägine. Meie naiskond pääseb algul juhtima — 12:2, siis lätlased suruvad kõvasti edasi, saavutavad juba — 10:12. Geim lõpeb aga siiski ASK võiduga — 15:10. Teine geim areneb samalaadselt. ASK juhib 14:6, lätlased saavutavad — 14:7, 14:8, kuid peavad kapituleeruma — 8:15.

Korvpallis oli lätlastel kohtumine korporatsioonide naiskonnaga, kus mängisid kaasa Tomingas, Soosaar, Mälivere ja Veckram — kõik korp! Indlast, ning

Priideman — korp! Filiae Patriae.

Lätlased näitasid veel kord oma suurt ülekaalu korvpallis. Esimene veerand lõpeb Läti eduga — 12:3. Poolajaks on saavutatud juba tagajärg — 34:6. Teine poolaeg areneb samas tempos. Kolmveerandaja resultaat on — 48:12. Mäng lõpeb Läti naiskonna hiigla võiduga — 66:18.

Märkimisväärne on, et lätlasil E. Eltermanis saavutas jälle 36 punkti, Alice Gailitis — 22 punkti, teised vähem. Eesti nais-

konnast saavutas punkte: Soosaar — 8, Mälivere ja Priideman — kumbki 4.

Viimase mänguna lavastus korvpallivõistlus korp! Vironia ja korp! Sakala vahel B klassis. Võitis esimene — 31:19, poolaeg 17:10.

Õhtul sõitsid Läti naiskorporandid tagasi Riiga. Sel puhul oli jaama saatma tulnud rohkesti kaasvõitlejaid korp! Indlast ja korp! Filiae Patriae. Kuni rongi minekuni peeti vastastiku kõnesid ja lauldi tudengilaule.

Hg.

Poola üliõpilaselust

Poola küttideliit, millise organisatsiooni ülesandeks on riigikodanlik kasvatus ning sõjaväeline ja kehaline arendamine, koondab umbes meie kaitseliidule sarnaselt üle maa mitusadatuhat liiget. Teiste seas haarab liit ka Poola akadeemilist noorsugu, millest on kujundatud kõigis Poola ülikoolilinnades, s. o. Varssavis, Krakovis, Lvovis, Vilnos, Poznanis, Lodsis ja Lublinis eriosakonnad. Keskuseks, milline on Varssavis, on kujundatud nn. Üliõpilasküttide Komitee.

Küttideliidu üliõpilaskonnad pidades endid Joseph Pilsudski asutatud küttideliidu ideeliseks pärandajaks, on endile sihiks seadnud kasvutada liidule juhtivaid jõude ning nende ideelist ettevalmistamist, nagu märgitakse Poola akadeemilise ühingu Liga bületäänis.

Üliõpilasküti väljaõpe langeb kahte ossa: eeskätt algõpetus ning selle järel edasiarendamine organisatsioonis endas. Iga üliõpilane, kes tahab saada üliõpilasküttiks, peab läbi tegema kolmekuise kandidaadikursuse. Selle kursuse kaudu viiakse uustulnuk küttide elu atmosfääri ning organisatsiooni ideeliste ja organisatsiooniliste aluste, samuti sihtide tutvustamisele. Kandidaadikursuse järele tuleb ustulnukal küttide ees sooritada katseid, millede õnnestumisel tal lastakse anda küttide vanne. Selle vandega kohustub ta kogu oma jõuga teenida Poola riiki ja organisatsiooni.

Küttidevande andmisele järgneb edasine küti väljaõpe. Selle järele,

missuguse kaitsväelise väljaõppe juba noor kütt omab (kütid nekruteeruvad enamikus lipnikkudest ja tagavaraväkke arvatutest), kütt valib mingi eriala, millel ta edasi tahab õppida ning erilise väljaõppe omab. Nõnda arendatakse üliõpilaskütid mitmesugustel kursustel välja instruktoriteks relvakäsitluse alal, vibulaskmises, instruktoriteks sõjaliseks ettevalmistuseks ja kehalise kasvatusalal, kergejõustiku instruktoriteks, juhtideks spordimängude alal, gaasi ja õhukallaletungi kaitsmaks, purjespordiks jne. Teoreetilised ettevalmistuse kursused lõpevad tavaliselt suvilaagritega, millede kestel osavõtjad teevad ka vajalikud katset küttideliidu ohvitseri, instruktori või jaojuhtideks saamiseks.

Poola küttideliidu üliõpilasosakondade iseloomustava joonena märgitetakse nende algatust urte tööalade leidmisel. Nõnda on küttideliidu mootorosak. alguse saanud ühe sarnase asutamisest Varssavi üliõpilasküttide osakonnas. Sama on lugu lendurosak. asutamisega. Praegu propageeritakse küttideliidu üliõpilasosakondades tugevalt lühilainesaatjate ja vastuvõtjate ehitamist. Praegu töötab küttidel juba kolm lühilainesaatjat, neist kaks Varssavis ja üks Lvovis, kusjuures kolmas on täielikult Lvovi üliõpilasküttide hoolet ja kaasabil ehitatud.

Kütid spetsialiseeruvad ka sotsiaalse tööala jaoks.

Üliõpilasosadele küttide liidus korraldatakse ühes praktiliste töödega sellekohaseid loenguid omavalitsuse korraldusel (inseneridele,

arstidele ja teistele, kellel kavatsus on omavalitsuste teenistusse astuda).

Meesosakondade kõrval teotsevad ka naisosakonnad, kusjuures nende tööprogramm meesosakondade omast palju ei erine. Vahe seisab selles, et naisosakondades pannakse suuremat rõhku riigikodanlikele kasvatusel. Poola küttide liidu üliõpilasüksuste liikmete arv on võrdlemisi raske kindlaks teha, kuna uusi liikmeid järjest juurde tuleb ja samal ajal kaks korda aastas kandidaatide kursustel selektsiooni teostatakse. Siiski hinnatakse Poola üliõpilasküttide arvu umbes 2500-le. Küttide liidu üliõpilasüksuste tähtsus on iga aastaga suurenenud. Uute liikmete arv kasvab, samuti väljaõpetatavate ohvitseride ja instruktorite arv.

Varsavis on kavatsus akadeemilise noorsoo abistamise organisatsiooni parandamiseks ellu kutsuda eriline akadeemiline kodu stipendiaatide jaoks. Ühenduses selle ka-

vaga tahetakse üks akadeemilistest ühiselumajadest täielikult reorganiseerida ja määrata see ainult esimese aasta stipendiaatide jaoks. Üliõpilased allutatakse selles kodus teatud distsipliinile, milline võimaldab head ja vaba õppetegevust. Kui stipendiaat kõik ülesseatud nõuded täidab, kindlustatakse temale õpivõimalus kogu studiumi kestvuseks.

Poola riik on Poola üliõpilaste tervislikule olukorrale erilist tähelepanu pühendanud. Peale laialdaselt ja üksikasjalikult organiseeritud teravishoiu korralduste ülikoolilinnades on Poolal Zakopanes Euroopa suurim ja viimaste nõuete järele sisustatud raviasutus kopsuhaigete üliõpilaste jaoks.

Poola ja Ungari akadeemilise noorsoo vahelised suhted näitavad pidevat arenemist. Käesoleva aasta juunis külastasid poola akadeemilise ühingu „Liga“ ja teiste Poola üliõpilasorganisatsioonide esindajad ametlikult Budapesti.

sinud kellegilt soome osakonna stipendiaadina õppivalt riigisaksa üliõpilaselt, kas viimase õppeaeg mitte liiaks ei veni ega lähe kaotsi Soomes viibimisega. „Ei“, kõlanud vastus, „minule on see kasuks.“ — „Kuidas, kasuks?“ — „Vaadake, kui veedan aasta siin, antakse minule Saksamaal kaitsevæeteenistuse sundaja lühendust poole aasta võrra.“ — Toimevus omalt poolt leiab olevat üleearuse hakata kirjeldama nimetatud kahekõnest osavõtnu üllatunud ilmet, kuna teade on hämmastuseks ka neile. Sõrendatud ridades rõhutatatakse veel, et üks saksa üliõpilane sooritab oma sõnade järgi tegelikult sundaja teenistust Soomes, kui imeilikuna see ka ei tunduks. Seades küsimuse, kas ettetoodu ikka vastab tõele, arvatakse lõpul, et eestlast jutustajat ei või mingil moel pidada valetajaks.

*

Kevadel ja suve kestel on Soomet külastanud hulk välismaa üliõpilasi. SELL teadete jaoks märgitakse Soome Üliõpilaskondade Liit tähtsamatena: Läti üliõpilaskoori kontsertkülaskäiku maikuu alul, kes andis üliõpilasmaja peosaalis kontserdi ja esines ka kontserdiga Viiburis. SELL konverentsist osavõtjaid tuli soomlastel vastu võtta ligi 200 — Eestist, Lätist ja Leedust. Konverentsist osavõtjatele oli korraldatud ka väljasõidud Hämenlinna ja Turku.

Mai lõpul külastas Helsingit hulk Königsbergi üliõpilasi ning juulikuus danziglasi ja elbnglasi.

Veel märgitsetakse külalisüliõpilastest SELL spordiolumpiaadi ajal sportlastele lisandunud 20-liikmelist eestlaste ekskursiooni. Soome Üliõpilaskondade Liit on peale selle vastutulekut võimaldanud ja kaasa aidanud Soomes viibinud kümnele üliõpilasele-matkajale Ühendriikidest, Poolast, Saksast ja Ungarist.

*

ÜLIÕPILASTEATEID LEEDUST.

Kaunase Vytautas Suure-nimelises ülikoolis oli pidulik immatrikulatsioon 15. septembril, mis puhul ülikooli rektor pöördus noorte üliõpilaste poole traditsioonilise kõnega. Immatrikulatsioonipidustustele olid toodud ka kõigi üliõpilasorganisatsioonide lipud.

Vytautas Suure ülikooli võeti vastu noori üliõpilasi umbes 800.

Samalaadselt pühitseti õppetöö algust immatrikulatsiooniga ka kõigis teistes Leedu kõrgemates õppeasutustes.

Suvel korraldas Leedu Akadeemiline spordiklubi huvitava suure võidusõidu süstadel. Siis valmistusid kõik üliõpilaste sportlikud koonddised ette suureks sügiseseks spordi peaks, mis peeti oktoobrikuu alul.

Uus Helsingi üliõpilaskonna esindus

30. oktoobril toimusid Helsingi ülikooli üliõpilaskonna esinduse valimised, kusjuures häälid jagunesid järgmiselt: Akadeemilise Karjala Seltsi jt. nimekirja 2609 häält (läinud aastal 2627); parempoolne vastasrind 641 (539); rootsi nimekirja 735 (785) ja sotsialistid 88 (92). Kohade arv jagunes pärast häältelemist järgmiselt: AKS — 39 (läinud aastal 40), vastasrind — 9 (8), rootslased — 11 (11), sotsialistid — 1 (1). Akadeemiline Karjala Selts kaotas seega ühe koha, säilitades aga absoluutse enamuse. Valimistel käis 4073 üliõpilast (läinud aastal 4043).

Asja ilmunud Helsingi ülikooli isikliku koosseisu järgi on seal üliõpilasi 6833 1935. aasta 6964 vastu. Naisüliõpilasi on nende hulgas 2348 (2483). Välismaalasi õpib Helsingis 17 üliõpilast. Pärast pidevat juurdekasvu ilmneb tänavu esmakordselt vähenemine, kuigi vaid 131 võrra.

Üliõpilaskonna esimeheks valiti Helsingi ülikooli üliõpilaskonna poolt oktoobrikuus toimunud valimistel mag. fil. M. V. Loppi ja tema abiks cand. med. S. K. Elomaa. Ülikooli konsistoorium on

valimised kinnitanud ja mõlemad asusid 15. novembrist ametikohustele täitmisele.

Muid teateid Soome üliõpilaselust.

Soome üliõpilaskonna välispoliitika on võetud kriitilise vaatluse alla Akadeemilise Karjala Seltsi vastasrinnalt poolt nende asja ilmuma hakanud häälekanaja „Suomalainen Ylioppilas“ veergudel. Sellekohases juhtkirjas kurdetakse vahekordade halvenemise üle Eestiga, mille põhjus leitakse olevat AKS ringkondade poolehoidus meie vapside liikumise vastu. Ühe näitena vahekordade jähnenemist tuuakse ette eestlaste vähenemine osavõtt kevadisest SELL konverentsist maikuu Soomes. (Siinkohal tuleks küll märkida, et konverentsi päevade ühtlanguemine eksamite sessiooniga oli kahtlemata suurim põhjus eestlaste vähesusele).

Arvustades ühtlasi viimasel ajal järjest tihenevat läbikäimist Saksa maaga ja endiselt jätkuvat halvaks panu paremate suhete sõlmimisele Skandinaaviaga leidub sama lehe poolt „eestlaste vaatevinklile“ reserveeritud rubriigis pisiuudis, mis kõlab järgmiselt: — Üks eesti neiu kü-

AKADEEMILISE TEATEID

Üliõpilaskonna ajutise juhatusetegevusest

Üliõpilaskonna ajutise juhatusetegevuse koosolekul 3. novembril kinnitati valitoidmiskonna juhatajaks ksv! I. Laurmann (k. Indla), „Üliõpilastele“ toimiskonna juhatajaks ksv! V. Pärtelpoeg (k. Rotalia), majandustoidmiskonna juhatajaks ksv! R. Mäekala (ÜS. Raimla), tervishoiu toimiskonna juhatajaks ksv! I. Kiisel (k. Fr. Livensis), lugemislaua ja vahendusbüroo toimiskonna juhatajaks ksv! O. Vaikma (k. Harjola) ja üldtoimiskonna juhatajaks üliõpilaskonna ajutise juhatusetegevuse esimees eo ipso.

Samal koosolekul kinnitati üliõpilaskonna palgalised ametnikud: asjaajaja ksv! E. Lepik (ENÜS), käsiraamatukogu hoidja B. Vene (ÜS Liivika) ja usaldusarst vil! dr. E. Jakobson (EÜS). Samuti kinnitati üliõpilasköögi endine personaal.

Üliõpilaskonna esindajaks volitati ajutise juhatusetegevuse poolt rahvuskogu valimiste komiteesse üliõpilaskonna endise esimehe asemele ajutise juhatusetegevuse esimees ksv! V. Koppermann.

1. detsembri pidustuste peotoimiskonda valitakse juhtideks ksv! Koppermann ja kassatoimiskonda ksv! Suursööt.

Akadeemilisele meeskoorile otsustati määrata toetust 150 krooni.

Üliõpilaskonna ajutine juhatus pooldas, et SELLA-i keskbüroo istung peetakse 28. ja 29. novembril.

Akadeemilise Kooperatiivi nõukokku kinnitati ajutise juhatusetegevuse esindajaks ksv! Mäekala.

Otsustati välja kuulutada abivajavatele ja edasijõudnud üliõpilastele prii lõunasööki saamise võimalus.

Üliõpilaskonna ajutise juhatusetegevuse koosolekul 10. novembril kinnitati lugemislaua toimikond koosseisus ksv!! E. Uus ja H. Kokk ning vahendusbüroo toimikond koosseisus ksv!! R. Mäekala ja E. Kalju.

Kehalise Kasvatuse Toimiskonna juhataja kohale kinnitatakse ksv!! Suursööt ja Kultuurtoimiskonna juhataja kohale ksv! Salme Puhk.

Samal koosolekul otsustatakse akadeemilise kohtu istungist üliõpilaskonna esindajatena saata osa võtma ksv!! Suursööt ja Laurmann.

ETTEVALMISTUSED 1. DETSEMBRIS.

Ülikooli aastapäeva puhul korraldatava üliõpilaskonföderatsiooni tegevuseks vajalike toimikondade valimine oli üliõpilaskonföderatsiooni esindajate koosolekul 4. novembril.

Peotoimiskonna juhatajaks on ajutise juhatusetegevuse esimees Koppermann ja kassatoimiskonna juhatajaks abilaekur Suursööt. Peotoimiskonnas töötavad kaasa korp. Filiae Patriae, Indla, Vironia, Sakala, Revelia, NÜS Ilmatari ja EÜS Põhjala esindajad. Kassatoimiskonnas töötavad ÜS. Concordia, korp. Rotalia, Frat. Estica, Harjola ja Hazmonea esindajad. Balli pääsmete hinnaks määrati nõupidamisel üliõpilastele kr. 1 ja vilistlastele kr. 1.50.

ÜLIKOOLI LÕPETASID

õigusteaduskonnas Hermann Üksti; filosoofiateaduskonnas Helmi Üprus ja Alfred Sibul

AMETIST VABASTAMISI JA KINNITAMISI.

Närvikliiniku vanem assistent eradots. J. Riives sõidab kuueks kuuks välismaale Rockefeller Fondatsiooni stipendiaadina. Tema äraoleku ajal on vanemaks assistendiks drnd. med. F. Raudkepp. Kohtuliku arstiteaduse instituudi noorem assistent Helene Väär vabastati ametist tema omal palvel. Senine vaimu- ja närvihigustekliiniku noorem assistent H. Vihvelin kinnitati närvikliiniku nooremaks assistendiks. Piimanduse kabineti assistent J. Hendriko vabastati ametist tema omal palvel. Agrikultuurkeemia katsejaama noorema assistendi kohusetäitjaks kinnitati V. Adams.

15 KESKKOOLI ÕPETAJAT.

Tartu ülikooli on lõpetanud ja saanud pedagoogilise ettevalmistuse ülikooli juures olevas didaktilis-metoodilises seminaris ning on õiendanud kutseksamid kesk- ja kutsekoollõpetajate kutsekomisjonis ning saavad õiguse õpetada gümnaasiumides, kesk- ja kutsekoollides õpetajaametis kandidaadina järgmisi aineid:

Ulrich-Krause ja Antonie Bach — matemaatikat, füüsikat ja kosmograafiat; Julius Juhkental ja Maks

Saar — usuõpetust; Vambola Klaurén ja Leida Uustallo — eesti keelt ja kirjandust; Johannes Sillamik — eesti keelt ja kirjandust ning pedagoogikat ühes filosoofiaga; Nikolai Rimmel — filosoofiat ühes pedagoogikaga (õpetajaametis kandidaadina alal omab juba varem); Astra Bürger — inglise ja saksa keelt; Ellen Perm ja Linda Taimre — ingl. ja saksa keelt; Elfr. Kull — inglise keelt, kodaniku- ja majandusteadust; Alide Kursmann — inglise keelt; Harry Sturm — saksa keelt ja pedagoogikat ühes filosoofiaga; Salme Ojanson — ajalugu, kodaniku- ja majandusteadust.

MAJANDUST. OSAKONNA SEMINARID GILDI TÄNAVALE.

Majandusteaduse-osakonna seminarid paigutatakse Gildi tän. 8 asuvasse linna majja, millest kolm ülemist korda on ülikool nüüd linnalt üürinud. Seminaride üleviimine uude asukohta on alanud.

Hoone teisele korrale tuleb kaitsmajandusteaduse seminar ja raamatupidamise ja kirjavahetuse seminar. Kolmandale korrale tulevad majandusõiguse seminar ja arvatavasti ka haldusõiguse seminar. Majanduspoliitika seminari ruumid ei ole veel kindlaks määratud. Kolmandale või neljandale majakorrale asub ka ühistegevuse seminar.

Majandusteaduse-osakonna kassustada oli seni üks ainus seminar — tegelikkude majandusteaduste seminari nime all, mis asus statistika-kabinetiga ühes ruumis Lai tän. 36.

KAHELE ÜLIÕPILASELE NOOMITUS.

Akadeemiline kohus arutas 11. nov. üliõpilaste A. Eliaseri ja E. Tehve kohta üliõpilaskonföderatsiooni poolt esitatud süüdistuse 16. okt. peahoones toimunud üliõpilaste kogumisel kõnega esinemise asjus.

Kohus leidis mõlemad üliõpilased süüdi olevat ja karistas neid noomitusega. Otsus lõpuvormis pidi kuulutatama hiljem.

KOMANDEERITI VÄLISMAALE.

Teaduslik stipendiaat aianduse alal A. Kivilaan komandeeriti aastaks välismaale.

JAAN POSKA-NIMELISE STIPENDIUMI

saajaks määras õigusteaduskond V. Varamaa.

4 STIPENDIUMI INGLISMAAL ÕPPIMISEKS.

Briti chargé d'affaires Eestis mr. Gallienne on teatanud, et „British Council“ poolt on võimaldatud neljale eesti üliõpilasele, inglise filoloogile, edasiõppimine stipendiaadina Ühendatud Kuningriigi kolledshides ühe õppeaasta kestvusel 1937./38. a. jooksul. Semestrid, milledeks stipendiumid antakse, algavad oktoobris 1937 a. ja jaanuaris ning aprillis 1938. a.

Stipendiumide suurus on küllaldane, et katta sõidukulud Eestist Inglismaale, registreerimise, õppemaksu, ülalpidamise ja tunnistuse kulused, kui stipendiaat soovib pärast semestri lõppu saada tunnistust oma inglise keele oskuse kohta, ning ka teisi juhuslikke kulutusi.

MÄLESTATI TARTU ÜLIKOOI ASUTAJAT.

„Svenska Odlingens Vänner“ — Rootsi Kultuurisõbrad korraldasid 6. novembri õhtul Ülikooli kirikus kuningas Gustav II Adolphi surmapäeva puhul rootsikeelse mälestusjumalateenistuse. Suure kuninga surmapäeva pühitsevad välisrootslased igal aastal.

Mälestusjumalateenistusel jutlustas usuteaduse üliõpilane Ivar Pöhl rootsi keeles ja liturgia-teenistuse pidas õpetaja dr. J. Taul eesti keeles. Pärast jumalateenistust asetisid osavõtvad üliõpilased vaikselt kiriku juures oleva Tartu Ülikooli asutaja Gustav Adolphi samba jalale pärja. Pärjal oli kirjaks: „Autooomse ülikooli asutajale kuningas Gustav Adolfile“.

END. JUHATUS AÜS-il.

Akadeemilise Ühistevõtte Seltsi korralisel peakoosolekul valiti endine esimees, juhatus liikmed ja revisjoni komisjon endises koosseisus tagasi. Praegusesse seltsi juhatusse kuuluvad esimehena K. Kongo ja liikmetena M. Kont, F. Lokk, A. Feldmann ja F. Malm.

Suured pidustused.

14. ja 15. november kujunes suuremate üliõpilasorganisatsioonide aastapäevade puhul elevaks üliõpilaspidustuste keeriseks, mil puhul Tartu oli kogunenud erakorraliselt rohkelt akadeemilist perest väljastpoolt.

Ilmub 13 korda aastas. Tellimishind 3 krooni aastas, 1½ krooni semestris.

Pea- ja vastutavtoimetaja: V. Pärtelpoeg.

Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

E. K.-Ü. „Postimehe“ trükk. Tartus 1936.

Tegevtoimetaja: Jaan Ots.

Toimetuse aadress: Tartu, Üliõpilasmaja.

Eesti Naisüliõpilaste Seltsi 25. aastapäeva pidustused algasid 14. nov. juubelikooolekuga, kus tunnustati Seltsi auvilistlasteks neli asutajat liiget — Linda Eenpalu, Liidia Männik, Lea Krims ja Aleksandriine Pedusaar. Samuti sai auliikmeks Seltsi esimene vilistlane ja doktor Johanna Sild-Rebane. Kooolekule järgnes koosviibimine. 15. nov. oli „Vanemuises“ kell 12 juubeliaktus, mille avas Seltsi juhataja H. Valgerist-Sitska. Aktusel esines kõnega teemil „Üliõpilane eesti kirjanduses“ vilistlane H. Rajasaare ja ülevaate Seltsi arengust ja tegevusest andis ksv! E. Änilane. Tervitusi ütlesid haridusministri nimel dir. J. Vasar, rektor Köpp, vilistlaskogu nimel S. Pruuden, Tallinna vilistlaste abikaasade nimel minister K. Eenpalu, linnapea A. Tõnisson ning paljude üliõpilasorganisatsioonide ning asutiste esindajaid. Õhtul oli „Vanemuises“ juubeliball.

Korporatsioon Sakala pühitses oma 27. aastapäeva. Pidustuste kavas oli 14. nov. perekonnaõhtu, 15. nov. aktus, õhtupoole vastuvõtt vil! Rütli pool ja õhtul kommerss.

Korporatsioon Rotalia oli ühes 23. aastapäeva pidustustega konvendi-maja õnnistamine. 14. nov. peeti perekonnaõhtu, 15. nov. keskpäeval majaõnnistamise aktus ja õhtul kommerss. Pidustustest võtsid osa Helsingi ülikooli Varsinais-suomalainen Osokunta 4 esindajat ees-

otsa kuraator Manneriga ja Kausase korporatsioon Frat. Baltiense kolmeliikmeline esindus. Esimesega on korp! Rotalia sõpruslepinglane, teisega on arenenud sõbralikud suhted.

Aastapäeva pidustusi pidas 12. aastapäeva puhul veel korp! Amicitia kommerssiga 14. nov. ja koosviibimisega pühapäeval.

Korp! Frat Livienensis pidas sügiskommerssi, mis puhul olid külla sõitnud Soomest 6 esindajat sõpruslepinglaste esindajatena.

Traditsioonilist sügispidustust pidasid 14. ja 15. Tallinnas ÜS. Liivika pere balli, vilistlaste ja kaasvõitlejate ühise töökoosoleku ning koosviibimisega.

KORP! UGALA LIIKMEID RIIAS.

14. ja 15. nov. viibisid Riias korp! Ugala välistoimkonna liikmed, eesotsas vil! Treialiga ning konvendi esimees H. Sein ja vanamees J. Klaar. Külaskäik toimus kartelllepinglase korp! Tervetia sügiskommerssi puhul.

APS 16-AASTANE.

4. novembril pühitses Akadeemiline Põllumajanduslik Selts omavahelise koosviibimisega 16. aastapäeva, millest võttis osa arvukalt agronoomide ja põllumajandusteaduskonna üliõpilasi, samuti ülikooli õppejõude.

Olgu nimetatud, et APS viljakat tegevust on juhtinud 15 aasta kestel praegune juhatus esimees prof. P. Köpp.

TEHNIKAINSTITUUDI JUURES 11 ÜLIÕPILAS-ORGI

Tallinna Tehnikainstituudi juures alustasid tegevust üliõpilasorganisatsioonid. Registreerimise küsimused olid otsustamisel instituudi valitsuse 15. oktoobri koosolekul. Esitatud oli 12 registreerimise sooviavaldust, milledest rahuldati 10. Kaks sooviavaldust on jäetud vormiliste vigade tõttu otsustamata.

Sooviavalduste sisseandmise järjekorras registreeriti järgmised organisatsioonid: korporatsioonid Leola, Tehnola, üliõpilaselt Põhjala, korporatsioon Vironia, üliõpilaselt Raimla, korporatsioonid

Frat. Aeterna ja Rotalia, üliõpilaselt Liivika, Eesti Üliõpilaste Selts ja Saksa Üliõpilaste Koondis.

Lisaks nimetatutele registreeriti 29. okt. veel korp. Ugandala.

Nimede järele otsustades on tegelikult suur osa registreeritud üliõpilasorganisatsioonidest Tartu organisatsioonide osakondadeks, kuigi nad on asutatud Tallinna Tehnika-instituudi juurde iseseisvatena ja nõuetav oli, et oleks vähemalt 10 asutajat liiget.

Kolm korporatsiooni — Leola, Tehnola ja Ugandala on endise Tehnikumi juures tegutsenud üliõpilasorganisatsioonidest.

Moodsaid

sügishooaja uudisriideid:

interlokk-trikoopesu, villaseid ja siidist cotton-sukki ning plateeritud (kahekordseid — pealt siid, seest floor) sukki «Ilmatar».

Vabrik Tallinnas

Soovitab

A-S. OSKAR KILGAS

*Elusloomade,
sigade ja liha-
saaduste eksport*

**Eesti Peekoni
Eksportühisus**

TALLINN, PÄRNU MAANTEE 23

TELEFONID: JUHATUS 450-27, KONTOR 463-63

Virumaa Ühispank

RAKVERES, TALLINNA TÄN 18-A

OMAS MAJAS • TELEFON 2-36

*Toimetab
kõiki pangaooperatsioone*